

JOÃOVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA

O Evangelho de João

Jesus Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga nhande ve

1 ¹Jypya vyva apoa renonde Tupana'ga reaporoğita kwahavukahara'ga rekojipei hako. Tupana'ga pyri ga ruvi ga rerekovo. Ga ko Tupanamo tuhē oko. ²Vyva apoa renonde akoja'ga rekoji Tupana'ga pavēi gakwahavukahara'ga. ³Ga pe Tupana'ga oapopavuka mbatera. Ojipe'ğa pe rūi Tupana'ga oapouka. Okwahavukahara'ga pe jate ga oapouka mbatera hako. ⁴Tupana'ga kwahavukahara'ga tuhē oko po rimba'e. A'ero ga jara'ğa mongopavi ğa monguva. Ga vvyakotyve'ğa mongoi. A'ero ga Tupana'ga kwahavukari ğa pe no. Arimo nhande tihepia katu mbatera kwahavağwama mytu'ëro ğwaramo. Na ja ga imomytu'ëi vvyakotyve'ğa akaği pe tokwaha ti ğa Tupana'ga javo.

⁵Ypytunarupive'ğa ndokwahavi hepiage'yma ğwaramo. Ypytunarupive'ğa'jave'ğa – ğa ndokwahavi Tupana'ga okote'varuhuavo – ğa pe ga Tupana'ga mombe'umbe'ui no tokwaha ti ğa ga javo. Ğa omombi pota Tupana'ga kwahavağwama novia. Ndopigi reki. A'ereki Tupana'ga mombe'ua ikwahy ve ojipe'ğa ndehe ga kwahavuka ğa pe.

⁶Nahã ko ahe ikwehe. Ahe ve ğa ei João Batista. Tupana'ga e'i ahe ve: —Emombe'u ti ğa pe jikwahavukahara'ga, ei Tupana'ga ahe ve.

⁷A'ero João'va'ea ruri ga mombe'gwovo ikwehe. —Tamombe'u ti ga pe me tapejiko pa ti ga rehe javoji, ei ahe, kiroki ga Tupana'ga kwahavuka nhande ve, ei João'va'ea ikwehe.

⁸Ahe ko imomytu'ëhara'ga rūi. —Akoja'ga mombe'gwovo reki ji ruri, ei ahe, kiroki ga omomytu'ë Tupana'ga kwahavuka nhande ve, ei João'va'ea ikwehe.

⁹Gaha ko imomytu'ëharetero. A'ero ga ruri imomytu'embava vvyakotyve'ğa akaği pe tokwaha pa ti ğa Tupana'ga javo.

¹⁰Yvya koty ga ruvi ikwehe. A'ea tuhē Tupana'ga oapouka ga pe hako vvyakotyve'ğa ndeheve. Vvyakotyve'ğa ki a'e te ndogweroviari ga. ¹¹Ogwyri pe ga ruri ikwehe gwe'yja'ğa pyri judeus'ğa pyri. Ğa ki a'e te ndokoi ga rehe. ¹²Kiroki ğa oko reki ga rehe – ğa pe ga ei a'ero: “Pejiko pe ji rehe,” ei ga. “Kiro ji pe mongoi Tupana'ga ra'yramo a'ero,” ei ga ğa pe.

¹³Vvyakotyve'ğa ko na ta'y. Akwaimbae'ğa ta'y pota ğwembireko'ğa nderekovo. Aerē ğanda'yra'ğa ari ğa hugwi a'ero. Na rūi reki ga nhande mongoi Tupana'ga ra'yramo. Nhande xajiko Tupana'ga kwahavukahara'ga rehe. A'ero Tupana'ga ei nhande ve: “Jira'yramo ko pe ndekoi kiro pejikoga ğwaramo ga rehe,” ei Tupana'ga.

¹⁴Tupana'ga kwahavukahara'ga onhimongouka vvyakotyva'ero a'ero ikwehe Jesus Cristo'ga. Igwete ga ruvi oreyteri pe ikwehe. Ga nhande arō hete imombyryva nhande ve. Ga okwahavuka katu Tupana'ga nhande ve no. A'ereki ga jate ko Tupana'ga ra'yretero. Igwete ore nhimombaragwahavi garuvihavuhetea rehe garuva'ga ruvihavuhetea rehe.

¹⁵João Batistava'ea omombe'umbe'u ga ikwehe. Ahe e'iahy ğa pe ikwehe: —Gaha ji amombe'u pe me oji'i, ei ahe. “Aerē po ti ga ruri pe nderekovo nehē,” a'e ji oji'i, ei ahe. “Ga huvihavuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki. Jypya vehevi ji rekoe'yname ga okoe'ymi,” a'e ji pe me oji'i, ei João'va'ea ikwehe.

¹⁶Ga pyri hete tuhē nhande aromo. A'ero nhande ve nhapremo ga imombyryvi jipi. Igwaigwavete ga imombyryva'ja'javi nhande ve. ¹⁷Moisés'va'ea pe Tupana'ga ombuhuruka onhi'l'ğa hako tohendu katu ti ğa javo. Jesus Cristo'ga pe ki a'e te Tupana'ga nhande arōheteuka.

—Emombyry ti ğa pe, ei Tupana'ga ga pe. Ji kwahavuka katu ti ğa pe no, ei ga Jesus Cristo'ga pe.

Na tuhē Jesus Cristo'ga reko'i a'ero. ¹⁸Vvyakotyve'ğa ndohepiagangavi Tupana'ga. Gara'yra'ga jate – ga tehe ko Tupana'ga ra'yretero – gaha jate koi ojikoty'a Tupana'ga pavēi. Gaha okwahakatuuka Tupana'ga nhande ve a'ero.

João Batistava'ea onhimombe'u

¹⁹⁻²⁸Igwete judeus'ğa nduvihava'ğa ğa mbuhurukari ojipyri mbatera kwava'ēhara'ğa – ğa okwava'ē mbatera Tupana'ga pe jipi. Igwete ğa ei ğa pe ğapokohara'ğa pe no levitas'ğa pe. Ğa pe – ğa ko fariseus'ğa – ğa pe judeus'ğa nduvihava'ğa ei:

—Peho ti João Batista'ga pyri tonhimombe'u ti ga pe me nehē, ei ğa ğa pe.

A'ero ğa hoi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo João Batistava'ea pyri – perope ahe ğa mobatiza paranahūa aherovai Jordão aherovai. Cidade de Betânia ira'agwe te jugwi. Pevo ğa hoi javo João'va'ea pe.

—Mome ahe nde? ei ğa ahe ve. Enhimombe'u ti ore ve torokwaha ti nde, ei ğa.

Ahe ni'mbei ğa pe a'ero. Onhimombe'u katu ahe ğa pe tajikwaha ti ğa javo.

—Ji ko ga rūi – kiroki ga pe Tupana'ga e'i: “Amondo po ti ga vvyakotyve'ğa pyri ğanduviavuhetero nehē Cristo'ga,” ei ga. Ji ko ga rūi, ei ahe.

—Marã naerũ? ei ġa ahe ve. Nde po Eliasva'ea ekwerava ejyvyva hugwi? ei ġa.

—Ji ko ahe rui, ei ahe.

—Nde ereko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo a'ero – kiroki ga Moisésva'ea omombe'u hako uhu ti ga javo hako? ei ġa ahe ve.

—A'ea rui ko ji, ei ahe.

—Mome ahe nde naerũ? Enhimombe'u ti ore ve toromombe'u ti ġa pe – kiroki ġa ore mbuhu nde pyri, ei ġa. Marã ti nde nhimombe'ui ore ve nehẽ? ei ġa ahe ve.

—Pehendu ti nhinhi'iġa a'ero, ei ahe. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u nhoġwenonde ojipe'ga rembi'eaġwama hako, ei Joãova'ea. Nahã Isaíasva'ea ei hako:

“Ojipe'ga nhi'iġa po ti hahyahi

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei ahe.

“E'i po ti ga ġa pe:

‘Pemboavujikwe ti pehea imbohupikatuavo huvihava'ga pe

tuhu ti ga nhande pyri javo, e po ti ga,” ei Isaíasva'ea hako, ei ahe.

Jihi ko a'ea, ei Joãova'ea onhimombe'gwovo ġa pe. A'eahy ji javo ojipe'ġa pe: “Penhimboavujikwe ti pejipohia pejikote'varuhua hugwi tuhu ti nhandepojykaharete'ga nhande pyri javo,” a'e ji, ei Joãova'ea onhimombe'gwovo ġa pe.

A'ero ġa ei ahe ve:

—Marã a'ero? Nahã nde ei ore ve: “Ji ko Cristo'ga rui Tupana'ga remimbuhurukara'ga rui,” ere ko nde, ei ġa. “Eliasva'ea rui ko ji no,” ere ko nde, ei ġa. “Ji ko akoja'ga rui Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga rui,” ere ko nde ore ve, ei ġa. Maranuhũrame nde okoteheva'ero ġa mobatizai naerũ? ei ġa Joãova'ea pe.

—Jihi amobatiza ġa yhya pyvõ jipi, ei ahe. Pepyteri pe ojipe'ga ami okovo. Emo pe ndapekwahavi ga, ei ahe ġa pe. Gaha po ti oko pe pyri huvihavuhetero nehẽ, ei ahe. Huvihavuhu hete tuhẽ ga, ei ahe. Ji ki a'e te okoteheva'ea, ei Joãova'ea ġa pe.

Nhanderekote'varuhua mombohara'ga

²⁹Ko'emame Joãova'ea Jesus'ga repiagi ga rurame ojipyri. A'ero ahe ei jara'ġa pe:

—Pehepia ga! ei ahe. Pevo ga rekoi – kiroki ga cordeiro ja, ei ahe.

Ikwava'ẽhara'ġa ojuka cordeiros jipi Tupana'ga ti tomombo nhanderekote'varuhua a'ero javo, ei ahe. Cordeiro ja po ti ga manoi nehẽ no. A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tomano ti ga imomboia vyakotyve'ġa ndekote'varuhua javo, ei Joãova'ea ġa pe. ³⁰Amombe'u ji ga pe me oji'i cordeiro'jave'ga, ei ahe. “Pe pyri po ti ga rekoi jihoheva'ero. A'ereki jypya vehevi ji reko'eymame ga okoe'ymi po rimba'e,” a'e ji pe me oji'i, ei ahe Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe.

³¹—Ymya ji ei: “Ma'ġa po ti Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri nehẽ tomombo ti ga ġandekote'varuhua javo?” ei ahe. Kiroġwe ji ga kwahavi.

A'ero ji ga kwahavukari jire'yja'ğa pe israelitas'ğa pe. Nurã ji ruri pe mobatizavo yhya pyvõ tapekwaha ti ga javo, ei Joãova'ea ға pe.

³²⁻³³ Igwete Joãova'ea Jesus'ga mombe'ukatui ға pe:

—Ndakwahavi ppy ji ga ma'ğa po ti Tupana'ga ombuhuruka javo, ei ahe. Emo Tupana'ga – gaha ji mbuhuruka ға mobatizauka yhya pyvõ – ga e'i ji ve: “Erehepia po ti nde jira'uva rura ga pyri nehẽ. Ojy po ti jira'uva opytavo ga pyri nehẽ,” ei Tupana'ga ji ve, ei ahe. “Gaha po ti aerẽ pe pojykauka jira'uva pe nehẽ a'ea ti tapemongo Jesus'gareheva'ea javo,” ei Tupana'ga ji ve, ei ahe. Ahepia tuhẽ ji Tupana'ga ra'uva rura a'ero oji'i, ei ahe. Inambua ja koi ijyvi yvaga hugwi opytavo ga pyri oji'i. ³⁴ Ahepia tuhẽ ko ji oji'i, a'e ji, ei ahe. Nurã ji ei pe me: Akoja'ga tuhẽ koi Tupana'ga ra'yra'ga, ei Joãova'ea.

Jesus'ga remimbo'eppyharava'ea

³⁵ Ko'emame Joãova'ea rekoa'javi onhi'iğa mokonha'ğa pavẽi ғwemimbo'ehara'ğa pavẽi o'ama. ³⁶ Igwete ahe hepiagi Jesus'ga kwava.

—Pevo ga hoi cordeiro'jave'ga! ei Joãova'ea ga mombe'gwovo ға pe. Cordeiro ja po ti ga manoi nehẽ. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka ga nhande pyri tomano ti ga ғandekote'varuhua imomboja javo, ei ahe.

³⁷⁻⁴⁰ Joãova'ea remimbo'ehara'ğa ғwendu memei ahenhi'iğa André'ğa. A'ero ға hoi Jesus'ga reviri. Igwete Jesus'ga jirovagi ға ndepiaga gweviri. —Gara? ei ga.

—Mome nde ruvi? ei ға ga pe.

—He pejijo hepiaga, ei ga ға pe.

A'ero ға hoi ga rupi garuhava repiaga. Ka'aru quatro horas rupi ға hoi. Igwete ға nhomonhi'inhil'iği upa kwara hoa rupi. ⁴¹ Kiro André'ga hoi na'ẽ oirũ'ga pyri Simão Pedro'ga pyri.

—Orohepia ore Messias'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga, ei ga Simão'ga pe. (Cristo'ga pe judeus'ğa e'i Messias.)

⁴² A'ero André'ga Simão'ga reruri Jesus'ga pyri. Simão'ga repiagame Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko Simão João'ga ra'yra, ei Jesus'ga ga pe. Cefas po ti nderera nehẽ, ei ga Simão'ga pe. (Cefas'ga pe judeus'ğa e'i Pedro. A'ea ko Ita.)

Jesus'ga ombuhuruka ahe ojiheva'ero

⁴³ Ko'emame Jesus'ga ei:

—Taho ti Galiléiapeve'ğa gwyrj pe.

Oho na'ẽ ga Filipe'ga pyri.

—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Filipe'ga pe.

⁴⁴ Filipe'ga ko cidade de Betsaidapeve'ga – perope André'ga u Pedro'ga pavẽi. ⁴⁵ Aerẽ Filipe'ga hoi Natanael'ga pyri javo.

—Orohepia ore ga – kiroki ga Moisésva'ea omombe'u ikwatijarame ғwemimbo'eagwera hako, ei Filipe'ga ga pe. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea

okwatija ga no ga mombe'gwovo hako, ei ga. Ga tuhẽ ore orohepia. Ga ko Jesus'ga Joséva'ea ra'yra'ga. Cidade de Nazaré pe ga ruvi, ei ga Natanael'ga pe.

46—Nazaré! ei Natanael'ga. Imombyryva'ea nduri tuhẽ pea hugwi, ei ga ga pe.

—Herejo xaho ji rupi a'ero terehepia ti ga, ei Filipe'ga ga pe.

47Natanael'ga rurame Jesus'ga ga repiagi.

—Kiro ki ga u israelitapyryvamo, ei Jesus'ga ga mombe'gwovo. Ga ni'mbeangavi jipi ojipe'ğa moandyje'yma, ei ga Natanael'ga mombe'gwovo.

48—Marã nde ikwahavi jireaporoğita naerũ? ei Natanael'ga ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Irupe ko nde rekoi oji'i novia, ei ga. Filipe'ga ea renonde nde ve ji orohepia reki. Figueira aği pe nde reni, ei Jesus'ga ga pe.

49—Jesus, ei Natanael'ga. Tupana'ga ra'yra tuhẽ ko nde! ei ga. Nde ko israelitas'ğa nduvihavuhuhetea tuhẽ! ei ga Jesus'ga pe.

50Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—A'e ko ji nde ve ko: “Orohepia ko ji nde rename figueira aği pe.” A'ero nde jikogi ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Aerẽ po ti ji koji'iheteva'ea japoi nehẽ ahemonhimomby'aheteva'ea nehẽ. A'ea po ti nde erehepia nehẽ no, ei ga Natanael'ga pe.

51Igwete Jesus'ga ei ға pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ kiro pe me, ei ga. Tamombe'u ti jijihe'ara Tupana'ga rehe, ei ga. A'ea'java'ea ko nahã a'ero. Pehepia po ti pe yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ga. Pehepia po ti pe Tupana'gapyrive'ğa jiupiupira ғajivyjivyra ji pyri nehẽ no, ei ga. Nahã ko ji ajihe'a Tupana'ga rehe nhiremimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga. Oronhomonhi'inhil'igelymi ore orojogwerekokatuavo ga pavẽi. Nahã po ti pe me nehẽ no, ei Jesus'ga ға pe.

Jesus'ga ombote yhya vinhoramo

2 1-2Mokõi Jesus'ğa kiri ogwovo toryvi pe cidade de Caná pe – perope Galiléiapeve'ğa gwyri pe. A'ereki ға Jesus'ga mondouka ғанembirekohava repiagauka. Ґa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa mondouka no. Igwete Jesus'ğa hoi hepiaga toryva. Jesus'ga yembora pevo oko ға pyri no. Toryva apopave'ymame momina ға hugwi vinho. 3A'ero Jesus'ga yembora ei Jesus'ga pe:

—Momina kiro vinho ға hugwi, ei ahe Jesus'ga pe.

4—Maraname nde ei ji ve kiro a'ea rehe? ei ga ahe ve. A'ereki ndohoi ve hepiukara apiavo. Aғwamo rūi po ti ji hepiukapavi Tupana'ga popoakara ға pe nehẽ, ei ga o'yembora pe.

5Igwete ahe ei ға pe – kiroki ға opoko toryva repiakatuhara'ga – ға pe ahe ei:

—Jira'yra'ga erame pe me penhi'ipo'ru ti ga, ei ahe ға pe.

6Pevogwereco yhya ryrua ita apopyra. A'ereki judeus'ğa nane'yymi ojipyhepyhei. Oheohei ға mbatera jipi no nahã nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. Nurã gwereco pevo mbohapyrete seis yhya ryrua.

Inainani gwereko he'yjuhu cem litros gwerevi ipype tynahemame.

⁷Igwete Jesus'ga ei hepiakaturaha'ga pokohara'ğa pe a'ero:

—Peheka'voka'vo ti yhya ipype. Pemotynahẽ hete ti imohina, ei ga.

A'ero ға imotynahenahẽhetei inoğa hyrua pype. ⁸Igwete ga ei ға pe:

—Pejara ti kiro yhya herogwovo toryva repiakaturaha'ga pe, ei ga ға pe.

A'ero ға herohoi yhya ga pe to'u ti ga hepiaga javo. ⁹Yhya rui reki ga i'urame.

Vinho reki yhya mbotepyra ga i'ui hepiaga. Ndokwahavi ga yhya mbotea vinhoramo. Gapokohara'ğa ki a'e te okwaha hete Jesus'ga remimbotea. Igwete ga i'ui hepiaga. A'ero ga hambirekove'ga mbuhurukari ojipyri javo ga pe.

¹⁰—Nde ko ore atyvi, ei ga hambirekove'ga pe. Ore oromondo ypy vinho heheva'ea toryvarupive'ğa pe, ei ga. Kirẽ ға i'uheterame ore imondoi ndaheiva'ea ға pe. A'ereki i'uheterame ға nonhimombaragwahavi ndaheiva'ea rehe. Nde ki a'e te nerembuhuri ypy heheteve'ea kiroğwe imbuhua ore ve, ei ga ga pe.

¹¹Jesus'ga ombote yhya vinhoramo cidade de Caná pe Galiléiapeve'ğa gwyrı pe ikwehe. A'ea ypy ga oapo ahemonhimomby'ava'ea hepiuka ға pe gweaporoğita Tupanamo. Nurã garemimbo'ehara'ğa jikhohetei ga rehe.

¹²Aerẽ Jesus'ğa hoi cidade de Cafarnaum me. Ga'yembora oho gairũ'ğa pavẽi. Garemimbo'ehara'ğa oho ға ndupi no. Pevo ға pytaahi'vi upa.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Mateus 21.12-13; Marcos 11.15-17; Lucas 19.45-46)

¹³Aerẽ Jesus'ğa hoi cidade de Jerusalém me. A'ereki judeus'ğa toryva gwereko ғwerĩ. Páscoa ei ға akoja pe. A'ea rupie'yimi judeus'ğa japyakai uragwera rehe Egitopeve'ğa gwyrã hugwi. ¹⁴Igwete Jesus'ga hoi judeus'ğa jatykahavuhua rokari pe ға ndepiaga. Pevo ға ndekoi ima'ema'eamo mbatepyryva itambere'ia pyhyga ға hugwi. Yuranuhã bois ға ima'ema'ei ovelhas. Inambu'ia ға ima'ema'ei upa. Mesa pyri jara'ğa neğaneni hajiheve'ğa itambere'ia ipyhypyhyga judeus'ğa itambere'ia ikwepykwepypya imondovo ға pe. ¹⁵Ґa ndepiagame Jesus'ga japoi yhypohama ға nupanupamo ipyvõ ға mo'embava ға mondovo ojatykahavuhua rokara hugwi. Ovelhas ga imo'emo'ei, bois ga imo'emo'ei imonhamonhana imondovo. Ombojirejire ga itambere'ia kwepykara'ğa mesa heka'voka'vogauka ғaitambere'ia jugwi. ¹⁶Igwete ga ei ға pe – kiroki ға oma'ema'ẽ inambu'ia:

—Peroho ti kia jugwi! a'e te ji, ei ga. Tapema'ema'ea'javuhui mbatera avo jiruva'ga rongã pe! ei ga ға pe.

¹⁷A'ero garemimbo'ehara'ğa ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara. Igwete ға ei ojohupe:

—A'ea pe reki ikwatijara i'ei Cristo'ga nhi'iğa mombe'gwovo, ei ға. Nahã Cristo'ga nhi'iğa Tupana'ga pe hako:

“Nhi'ağataruhu ji neronga rehe jipi toko katu ti ға ipype javoji,” ei ga.

“Nhi'ağataruhua ji juka hete,” ei ga, ei ға.

Ikwatijara omombe'u jipe Cristo'ga nhi'iğağwama, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa.

¹⁸Kiro judeus'ğa nduvihava'ğa nduri javo Jesus'ga pe a'ero.

—Ma'ğa nde mbuhurukaruhu ğa mo'ëukarağwama avo hugwi? ei ğa. Po Tupana'ga nde mbuhurukari, a'ero po ti nde hepiukari gapopoakara ore ve ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ğa. A'ero po ti ore nde reroviari nehë Tupana'ga tuhë ga mbuhuruka javo, ei ğa Jesus'ga pe.

¹⁹Igwete Jesus'ga ei ğa pe a'ero:

—Po ti pe imbojypavi ağa Tupana'ga ruhava imbote'varuhhuavo nehë, aerë moköi nhande kirame ti ji imbovyra'javi imohina nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

²⁰Igwete judeus'ğa nduvihava'ğa ei ga pe:

—Nde ki ere'eteheuhu, ei ğa. He'yjuhuva'ea rupi quarenta e seis anos rupi ğa poravykyvykyi japovo ağa Tupana'ga ryrua, ei ğa. Marã po nde gwehu kotihï japoajjavuhui imohina moköi nhande kirame naerü? ei ğa ga pe.

²¹Gwa'oa pe reki Jesus'ga ei a'ea ko Tupana'ga ruhava javo. ²²Aerë Jesus'ga vyrame omanoa hugwi garemimbo'ehara'ğa ikwahava'javi ga'eagwera. A'ero ğa heroviari ga'eagwera Jesus'ga onhimombe'u katu javo. Igwete ğa heroviari Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve no Jesus'ga ahe omombe'u ga kwatija javo.

Jesus'ga okwaha vvyakotyve'ğa py'a

²³Toryva rupi Páscoa rupi Jesus'ga rekoi cidade de Jerusalém me a'ero. Igwete ga hepiukari Tupana'ga popoakara ğa pe ahemonhimomby'ava'ea japovo. Nurã ğa jikojikogi ga rehe onhimongyavo. ²⁴Jesus'ga ki a'e te ndojikogi ğa ndehe a. A'ereki ga okwahapavipe vvyakotyve'ğa py'a. ²⁵Ga nde'i ojipe'ğa pe: “Marã ğandeaporoğita?” A'ea ga nde'i. A'ereki ga okwahapavipe ğa a.

Nicodemosva'ea uhu Jesus'ga pyri

3 ¹⁻²Aerë Nicodemos'ga ruri Jesus'ga pyri ppytunimo. Ga ko judeus'ğa moğitahara'ga fariseu'ga. Aerë ga ruri Jesus'ga pyri xanhomonhi'ï ti javo.

—“Gaha ko nhanembo'ehara,” oro'e ore nde ve, ei ga Jesus'ga pe. “A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tombo'e ti ga ğa javo,” oro'e ore nde ve, ei ga. Tupana'ga opokogame jate ğa hepiukari Tupana'ga popoakara nde ja ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ga ga pe. Nurã ore ei: “Tupana'ga ombuhuruka ga rerekovo,” oro'e ore, ei Nicodemos'ga ga pe.

³Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—Tamombe'u katu tuhë kiro nde ve, ei ga. Kiroki ğa ojihuva'ja – ğa pe jate po ti Tupana'ga ei: “Jihi ko ğanduvihavuhuhetero,” ei Jesus'ga ga pe.

⁴Igwete Nicodemos'ga ei a'ero:

—Marã po jyvuakave'ğa jihuvi naerü? ei ga. Maranuhü po ğa kia'javi oy'ğa vvyteri pe o'ara'java naerü? ei ga Jesus'ga pe.

⁵Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tamombe'u katu tuhë nde ve. Penhimobatizauka po pe yhya pyvö imomboruka pejikote'varuhua pejihugwi hamo, ei ga. Tupana'ga ra'uva po pe mboheaporoğita pyahu hamo no, ei ga. Nane'ymame po ti Tupana'ga

ndokoi penduvihavuhetero nehẽ penhimobatizaukare'ymame yhya pyvõ gara'uva pe mboheaporoğitapyahue'ymame nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

⁶Nhaney'ğa nhande mbojihuvame nhande mbo'a, nhandera'o nhande a'ero vvyakotyva'ero, ei ga. Tupana'ga ra'uva nhande mboheaporoğitapyahurame jate nhande reaporoğitapyahuro a'ero, ei Jesus'ga ga pe. ⁷Terenhimomby'auhui ti nhiremimombe'uagwera rehe ji erame nde ve: “Pejihuva'ja ti.” Nahã ti pe ndeaporoğitapyahuro nehẽ. Erovia ti nhinhi'iğa, ei ga Nicodemos'ga pe. ⁸Nahã ko vvytua, ei ga. Ğwemimbotarimo uhu okookovo. Pehendu pe tura novĩa. Emo pe ndapekwahavi ma hugwi te turi javo. “Mome po ti ihoi nehẽ?” pe'ji pe no, ei ga. A'ea javijitehe ko Tupana'ga ra'uva ahe mboheaporoğitapyahurame, ei ga. Ğwemimbotarimo gara'uva rekerekoi. Emo pe ndapekwahavi marã javo. “Ma'ğa po ti gara'uva ğa mboheaporoğitapyahu kiro nehẽ?” pe'ji pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁹—Maranuhũ nanongara? ei Nicodemos'ga. Ndakwahavi ji a'ea, ei ga ga pe.

¹⁰—Ndehe ko israelitas'ğa mbo'ehara novĩa. Nde nderekwahavi a'ea naerũ? ei ga Nicodemos'ga pe. ¹¹Tamombe'u katu tuhẽ nde ve, ei ga. Oromombe'u ore pe me orerembikwahavipyra. Orerembiepiagipyra ore oromombe'u pe me novĩa. Emo pe ndaperoviarihu oreremimombe'uagwera, ei Jesus'ga ga pe. ¹²Vvyakotyva'ea ji amombe'u pe me. Emo pe ndaperoviari, ei ga. Ndaperoviari kaitu po ti pe nhinhi'iğa nehẽ ji imombe'urame yvagipeva'ea pe me nehẽ, ei ga Nicodemos'ga pe. ¹³Ndajiuipihavi yvagi pe ikwahava mbatera ojyva imombe'gwovo, ei ga. Jihi jate reki ajy pea hugwi imombe'gwovo a'itituhẽva'ea pe me. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga imombe'gwovo Nicodemos'ga pe.

¹⁴Igwete Jesus'ga Moisésva'ea mombe'ui no. A'ereki ymya Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe hako:

“Eapouka ti mboja ra'angava imbovya yva rehe imo'ama,” ei ga ahe ve hako. Ongae'yi me ahe imbovyri ha'angava imohina a'ero tohepia ti mboja rembihu'upyra'ğa javo. Kiroki ahe ojovavu hepiaga imohinipyra – oka'ẽ ahe hugwi. Nomanoi ahe a'ero. Aerẽ Tupana'ga ei: “Moisésva'ea ombovyruka mboja ra'angava yva rehe hako,” ei ga. “Na jitehe po ti ğa ga mbovyri yva rehe no. A'ero po ti ğa ga jukai nehẽ,” ei Tupana'ga gwa'yra'ga mombe'gwovo hako.

¹⁵Nahã Tupana'ga ga momanoukari toko pyahu ti ğa javo – kiroki ğa ojiko ga rehe. Aerẽ po ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ no.

¹⁶A'ereki Tupana'ga oarõ hete vvyakotyve'ğa. A'ero ga gwa'yra'ga mbuhuri vvyakotyve'ğa pyri ikwehe. Gara'yra'ga ko ojipeji hete ko ga rekoi ga pe. Emo Tupana'ga ga mbuhuri nhande pyri ga momanomouka nhande repyga toho ti ğa yvagi pe nehẽ javo. Nurã nhandejikogame Tupana'ga ra'yra'ga rehe po ti nhande rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. Ndiahoi po ti nhande hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ nhanemanorame nehẽ. ¹⁷Gwa'yra'ga mbuhurame nhande koty Tupana'ga nde'i ga pe: “Eho ti ğa pyri peko te'varuhu pe javo ğa pe.” Tupana'ga nde'i a'ea gwa'yra'ga mbuhurukarame nhande koty. A'ereki ga gwa'yra'ga mbuhuruka avo togweru po ti ga ğa ji pyri nehẽ javo.

¹⁸ Ña jikogame gara'yra'ga rehe Tupana'ga nde'ial'javi ña pe: “Peko te'varuhu pe.” Ña jikoge'ymame Tupana'ga e'i jipe a'ea ña pe. Oko te'varuhu tuhẽ nanongara'ña. A'ereki ña ndojikogi Tupana'ga ra'yra'ga rehe – ga ojipeji oko gara'yretero.

¹⁹ Nahã a'ero. Mytu'ẽrame nhande ve nhande hepiagi mbatera ikwahava. A'ea'java'ea pe Cristo'ga ei a'ero urame vyva koty. “Tamomytu'ẽ ti ña pe, ei ga. A'ero po ti ña Tupana'ga kwahavi okovo katu nehẽ,” ei ga novia. Emo ña ndokwahapotari Tupana'ga. A'ereki ña okote'varuhue'ymi. Oko hete ña okote'varuhua rehe jate a'ero – a'ea ypytuna ja ndokwahavukari ña pe. Nurã ko Tupana'ga eañwama ña pe. ²⁰ Okote'varuhurame ña ndokoi ga rehe – kiroki ga omomytu'ẽ ahe ve Cristo'ga. Ña ndokopotari tuhẽ ga pavẽi. A'ereki ña e'i ojive: “Po ti ji rekoi Cristo'ga pavẽi, a'ero po ti ga imboukwahavi jirekote'varuhua nehẽ,” ei ña ojive.

²¹ Jararamo ki ña a'e te oko Tupana'ga reaporoñita rupi okovo katu. Nanongara'ña oko pota tuhẽ Cristo'ga pavẽi – gaha okwahapavuka ahe ve. A'ereki ña e'i: “Ji rekorame Cristo'ga pavẽi po ti ojipe'ña ikwahavi jirekokatua nehẽ. A'ero po ti ña ei ji mombe'gwovo: ‘Tupana'ga ga poko ga mongovo ñwemimbotarimova'ea rehe,’ e po ti ña ji mombe'gwovo a'ero nehẽ,” ei ña. Nanongara Jesus'ga imombe'umbe'ui Nicodemos'ga pe ikwehe.

João Batistava'ea omombe'ua'ja Jesus'ga

²² Aerẽ Jesus'ga hoi Judéiapeve'ña gwyri pe ñwemimbo'ehara'ña pavẽi. Igwete Jesus'ga pytaahi'vi pevove'ña pavẽi ña mobatizativavo. ²³ A'ea rupi João Batistava'ea rekoi ojipe'ña mobatizavo cidade de Enom me – a'ea ojopyri u cidade de Salim pavẽi. A'ereki gwereko hete yhya pevo. Igwete pevove'ña hoñahoi ahe pyri a'ero onhimobatizavouka ahe ve. ²⁴ A'ereki a'ea rupi soldados'ña nomongiukari ve Joãova'ea cadeia pype.

²⁵ Aerẽ jararamo Joãova'ea remimbo'ehara'ña nhi'iñayvari ojipe'ga pavẽi judeu'ga pavẽi.

—João'ga ña mobatizaramo pyry hete okwahyry ña ndehe, ei aheremimbo'ehara'ña ga pe.

A'ero judeu'ga ei ña pe:

—A'ea hohe te ikwahyry ña ndehe Jesus'ga ña mobatizaramo, ei ga ña pe.

²⁶ Nurã Joãova'ea remimbo'ehara'ña hoi ahe pyri javo ahe ve.

—Akoja'ga, ei ña, kiroki ga oko nde pyri paranauhã aherovai Jordão aherovai – kiroki ga nde eremombe'u ore ve oji'i, ei ña, kiro ga ña mobatizauhui no. Ohopavuhu reki ña ga pyri a'ero, ei ña imombe'gwovo ahe ve novia.

²⁷ Igwete Joãova'ea ei ña pe a'ero:

—Pyry hete reki ji ve ña hopavame ga pyri, ei ahe. Tupana'ga jate ombopopoakaramo ahe popoakaramo a'ero okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ahe. Nurã ña hopavi ga pyri. A'ea ko pyry hete ji ve, ei ahe ña pe. ²⁸ Pehe tuhẽ pehendu nhinhi'iñagwera oji'i, ei ahe. A'ereki ji a'e katu nhinhimombe'gwovo pe me oji'i. “Ji ko Cristo'ga

rũi nhanderekote'varuhua mombohara'ga rũi," a'e ko ji pe me oji'i, ei ahe. Ga renonde Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Joãova'ea ãa pe.

²⁹—Nahã ãa nembirekorame jipi, ei Joãova'ea. Hẽapotahara'ga tuhẽ gwereko hẽa, ei ahe. Gairũ'ga reki hẽapotahara'ga pokogi ãanembirekoagwama. A'ero ga roryvamo hẽapotahara'ga nhi'iãa renduva hẽa rerekoa mombe'urame, ei ahe ãa pe. Hẽapotahara'ga irũ'ga ja ko ji, a'e ji pe me. A'reki ji Jesus'ga poko. A'ero ji roryhetero ãa hopavame Jesus'ga pyri ga rerekovo, ei ahe ãa pe. ³⁰A'ea ko pyri a'ero, ei ahe. Igwaigwavete po ti ga rekoi tuhẽ huvihavuhuhetero nehẽ. Ji ki a'e te igwaigwavete ji rekotehei tuhẽ nehẽ, ei Joãova'ea ãwemimbo'ehara'ãa pe.

Tupana'ga ombuhu Jesus'ga yvaga hugwi

³¹Yvateahugwive'ga ko huvihavuhuhetero oko yvyakotyve'ãa hohe. Yvyakotyve'ãa yvyakotyva'ea rehe jate ãa ndekoi. A'ea rehe jate ãa nhi'iãi no. Yvagahugwive'ga ko huvihavuhuhetero tuhẽ oko ãa hohe pa. ³²Ga omombe'u ãwembiepiagipyra ãwemienduvipyra reheve. Ga ki a'e te ndogweroviarihu ganhi'iãa. ³³Kiroki ãa gwerovia ganhi'iãa – ãa e'i a'ero: "A'itituhẽva'ea tuhẽ Tupana'ga nhi'iãa," ei ãa. ³⁴A'reki Tupana'ga remimbuhurukara'ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iãa. A'reki Tupana'ga omondo gwa'uva ga pyri a'ea ti tokwahavuka pa ga pe javo. Nurã ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iãa. ³⁵Tupana'ga oarõ hete gwa'ya'ga. A'ero ga ga mbopopoakarukari togwereko pa ti ga ãwemimbotarimo. ³⁶Kiroki ãa ojiko Tupana'ga ra'ya'ga rehe hendukatuavo ganhi'iãa – ãa ndeaporoãitapyahuro a'ero aerẽ okovo Tupana'ga pyri nehẽ. Kiroki ãa nohendukatui ganhi'iãa ojikogeyma ga rehe – ãa po ti ndohoi yvagi pe upa Tupana'ga pyri nehẽ. Ga e'i ãa pe jipi peko te'varuhu pe javo.

Samariapeva'ea

4 ¹Aerẽ Jesus'ga ãwemimbo'ehara'ãa nderohoi Judéiapeve'ãa gwya hugwi. A'reki ga okwaha ojipe'ãa nhi'iãa fariseus'ãa pe. A'reki ãa e'iuhu fariseus'ãa pe:

—João'ga omongo ojipe'ãa ojiheva'ero ãa mobatizavo, ei ãa. João'gareheve'ãa hohe'i tehe reki Jesus'gareheve'ãa nde'yjuhuro – kiroki ãa Jesus'ga omobatizauhu, e'iuhu ãa ãa mombe'gwovo fariseus'ãa pe.

²Jesus'ga nomobatizai reki ãa. Ga omobatizauka ãa ãwemimbo'ehara'ãa pe. ³ãGanhi'iãa ikwahavame Jesus'ga ãwemimbo'ehara'ãa nderohoi Judéiapeve'ãa gwya hugwi a'ero.

—Xajivy ti Galiléiapeve'ãa gwya pe a'ero, ei ga.

⁴ãGa horame Jesus'ga ei:

—Samariapeve'ãa gwya rupi po ti nhande hona'ẽi nehẽ hamo, ei ga ãa pe.

⁵Aerẽ ãa nduri cidade de Sicar pe a'ero Samariapeve'ãa gwya pe.

Ira'agwe u Jacóva'ea koagwera hugwi. Jacóva'ea omondo a'ea gwa'yrava'ea pe Joséva'ea pe hako. ⁶Jacóva'ea apoagwera ykwara pevo u no. Ahaji katu ãa nduri. Igwete Jesus'ga apygi oina ykwara pyri. A'reki ga ipykane'õ.

7-8 Igwete garemimbo'ehara'ğa hoi cidade pe mbatera pyhyga. Nanime Samariapevehêa ruri yhya ti tajara javo. Igwete Jesus'ga ei hêa pe:

—Embuhu ji ve ya tay'u, ei ga hêa pe.

9—Garamo judeuramo nde euhui ji ve embuhu yhya javo ji ve? Ji ki a'e te Samariapeva'ea, ei hêa ga pe. (A'ereki judeus'ğa ndojihe'ari Samariapeve'ğa ndehe ға arõe'yma.)

10 A'ero Jesus'ga ei hêa pe:

—A'e ji nde ve: “Embuhu ji ve ya.” Emo nde ndajikwahavi, ei ga. Nde nderekwahavi Tupana'ga remimbuhutehea no, ei ga hêa pe. Po nde ikwahavi hamo a'ero po nde ei ji ve embuhu ji ve akoja javo hamo, ei ga. A'ero po ji imondoi yhya ahemongohara nde ve hamo, ei ga hêa pe.

11 A'ero hêa ei ga pe:

—Ndererekoi reki nde ijarahava, ei hêa. Irupehu yhya reni ykwara pype. Ma hugwi nde herekoi yhya a'ero ahemongohara? ei hêa ga pe.

12 Nhaneramonhava'ea Jacóva'ea gweja ağa imohina nhandeygwavamo hako, ei hêa. Ahe tuhê oy'u avova'ea pyvō gwa'yrava'ea pavêi hako. Ğwenymbava yuranuhûa ahe omboy'u ipyvō no, ei hêa. “Ji ko koji'i tehe jiruvihavuhu nhaneramonhava'ea hohe'i tehe,” ere po nde ji ve naerû? ei hêa ga pe.

13 Igwete Jesus'ga ei hêa pe:

—Ağa pyvō oy'urê po ti ға ygweja'javamo nehê, ei ga.

14 Nhiremimondoa herekorame po ti ға ndiygweja'javi nehê.

Nhiremimondoa po ti ikwahy hete ға ndehe nehê okookovo ғavytyteri pe nehê, ei ga. A'ea po ti ға mboheaporoğitapyahui nehê, ei ga. A'ero po ti ға mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehê no, ei Jesus'ga hêa pe.

15—Embuhu ji ve nanongara yhya a'ero taji ygweja'javyme ti a'ero nehê, ei hêa ga pe. A'ero po ti ji ndajora'javi avo ijara jipi nehê, ei hêa ga pe.

16—Eho ti enhimbireko'ga rerua, ei ga hêa pe.

17—Ji ko nanhirembirekoi, ei hêa.

—Erenhimombe'u katu nde ji nanhirembirekoi javo, ei ga hêa pe.

18 A'ereki cinco nerembirekokwera'ğa. Korogweve'ga nde erereko tehe, ei ga. Nde nane'mbei tuhê javo ji ve, ei ga hêa pe.

19—Kiroğwe ji nde kwahavi, ei hêa. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara ndehe. Nurâ nde ikwahahetei mbatera, ei hêa ga pe. 20 Marâ naerû? Emombe'u ti ji ve, ei hêa. Samariapeva'ero oreramonhava'ea ei pea pe vytyruhua pe hako: “Avo jate po nhande Tupana'ga mbohetei hamo,” ei ahe hako, ei hêa ga pe. Pehe judeusramo pe'ji: “Jerusalém me jate po nhande Tupana'ga mbohetei hamo,” pe'ji pe, ei hêa ga pe.

21 Igwete Jesus'ga ei hêa pe a'ero:

—Erovia ti nhinhi'iğa, ei ga. Aerê po ti ға nde'i avova'ea pe avo ti timbohete nhandervete'ga nehê javo. Jerusalém me po ti ға nde'i nehê no pevo ti timbohete ga javo, ei ga. 22 Samariapeva'ero pemboheteheuhu pe ga kwahave'yma. Ore judeusramo orokwaha Tupana'ga mboheteavo, ei

ga. Ore ve ga ojikwahavuka. Tupana'ga e'i ore ve hako: “Yvyakotyve'gã ndekote'varuhua mombohara'ga po ti o'a judeuramo,” ei Tupana'ga, ei ga. “Gaha po ti pe nderu ji pyri yvagi pe nehẽ,” ei Tupana'ga ore ve hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo hẽa pe. ²³Aerẽ po ti gã nhanderuvete'ga mbohete katui a'ero nehẽ, ei ga. Aḡwamo vehevi po ti gã ga mbohetei ga kwahaheteavo nehẽ. Gara'uva po ti ga mboheteukari gã pe nehẽ. A'ea Tupana'ga opota nanongara'gã omboheterame, ei Jesus'ga hẽa pe. ²⁴Ndaha'oi Tupana'ga, ei ga. Kiroki gã ga mbohete – tojipokoguka ti gã gara'uva pe a'ero ga mboheteavo. Tokwaha hete ti gã ga mboheteavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo hẽa pe.

²⁵A'ero hẽa ei ga pe:

—Messias'ga po ti uhu tuhẽ nehẽ Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga, ei hẽa. Urame po ti gaha imombe'upavi mbatera nhande ve nehẽ, ei hẽa Jesus'ga pe.

²⁶—Ji tuhẽ Messiasramo kiro ji nhi'iḡi nde ve, ei ga onhimombe'gwovo hẽa pe.

²⁷Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'gã jivyri cidade hugwi ua ga pyri. Igwete gã nhimomby'ai ga repiaga hẽa monhi'iḡame. A'ereki judeus'gã mbo'ehara'gã nonhi'iḡi kunhangwera'gã pe jipi. A'ero gã nhimomby'ai Jesus'ga repiaga. Gã nde'i reki ga pe: “Maraname nde nhi'iḡuhũi hẽa pe?” nde'i gã. “Gara nde erepota hẽa hugwi?” A'ea gã nde'i Jesus'ga pe.

²⁸Kiro hẽa hejari imohina yhya ryrua a'ero ojivya ogwovo cidade pe. Igwete hẽa ei ga mombe'gwovo pevove'gã pe:

²⁹—He pejijo xaho ji rupi ga repiaga, ei hẽa. A'ereki ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera, ei hẽa gã pe. Mara'ngu po Messias'ga tuhẽ Tupana'ga remimbuhurukara'ga tuhẽ? ei hẽa gã pe ga mombe'gwovo.

³⁰A'ero gã nduri cidade hugwi ua Jesus'ga pyri tihepia ti ga javo.

³¹Gã vahema renonde Jesus'ga remimbo'ehara'gã eḡa'ei ga pe:

—Jesus, here i'gwovo.

³²—Nhirembi'ua pe ndapekwahavi reki, ei ga gã pe.

³³—Marã? ei gã ojohupe a'ero. Mara'ngu po gã herua mbatera ga pe ra'le garembi'uramo? ei gã ojohupe.

³⁴Igwete ga ei gã pe:

—Garemimbotarimova'ea rehe ji rekoi – kiroki ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Ga ji mboporavyky avo. A'ero ji taporavyky pa katu ga pe, ei ga. A'ea pe ji ei a'ero nhirembi'ua. A'ereki ji rekorame garemimbotarimova'ea rehe a'ea ji mbopopoaka nhirembi'ua ja, ei Jesus'ga gã pe.

³⁵—Pe'ji pe: “Quatro jahya ipora rehe po ti itiniḡi koapora nehẽ,” pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e te a'e pe me: Pehepia ti kohoa. Kiroḡwe tuhẽ itiniḡi koapora. Kiroḡwe po ahe imopeni herua hamo, ei ga gã pe. Tamombe'u katu pe me, ei ga. Ji rehe ḡambojikoga pe ji ei reki koapora imopena imombe'urame, ei Jesus'ga. Nahã ji ei a'ero: Pe'ji pe pejiyvyteri pe: “Aerẽji po ti nhande gã mbojikojikogi Jesus'ga rehe nehẽ,” pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e

te a'e pe me: Tape'ei poro. Pehepia ti ġa. Kiroġwe ġa jikogi ġwerĩ ji rehe, a'e ji, ei ga. Kiroġwe tuhẽ po pe ġa mbojikojikogi ji rehe hamo, ei ga ġa pe.

³⁶—Kiroki ga omopemopẽ koapora herua – ga mbohory a'ero koapora, ei ga. Ga javijitehe ojipe'ga roryvamo no – kiroki ga otỹ na'ẽ, ei ga. Ga memei hory hete a'ero ojogwerekovo itỹhara'ga imopẽhara'ga pavẽi, ei ga. Imopẽhara'ga javijitehe ko ġa ndoryvamo no – kiroki ġa ombojiko ojipe'ga ji rehe. Ojikogame ji rehe po ti ġa ndekoi yvagi pe nehẽ no, ei ga ġa pe. Kiroki ġa ji mombe'u ppy ojipe'ga pe tojiko ti ġa ga rehe javo – itỹhara'ga javijitehe ko ġa ndoryvamo ġambojikohara'ga pavẽi. Ġa hory hete a'ero ojogwerekovo nhimombe'uypyhara'ga ġambojikohara'ga pavẽi, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁷—Nahã ko nhanenhi'iġa jipi, ei ga. “Gaha otỹ. Ojipe'ga reki omopẽ herua ojive,” xa'e nhande, ei ga. A'itituhẽva'ea tuhẽ ko nhanenhi'iġa. ³⁸A'ereki na ja jara'ga ji mombe'umbe'u tojiko ti ġa ga rehe javo. Pehe reki ġa mbojikojiko ji rehe, ei ga. Ymya pe nanhimombe'ui pejikovo, ei ga. Aerẽ ji pe mondoukari ġa mbojikojikogukaraġwama jijihe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

³⁹⁻⁴⁰Kiro Samariapeve'ġa nduri ovahema Jesus'ga pyri a'ero. A'ereki Samariapevehẽa omombe'u jipe ga ocidadepeve'ġa pe. “Jesus'ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera,” ei hẽa ga mombe'gwovo ġa pe. Hẽanhi'iġa renduva ġwaramo ġa jikojikogi Jesus'ga rehe a'ero onhimongyavo. Kiro ġa nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ga javo.

—Epytaahi'vi ti ore pyri, e'ie'i ġa ga pe.

—Kwa, ei ga.

Mokõi ga kiri ġa pyri a'ero. ⁴¹Igwete ga nhimombe'umbe'ui ġa pe. Ganhi'iġa renduva ġwaramo jara'ga jikojikogi ga rehe no onhimongyheteavo. ⁴²A'ero ġa ei hẽa pe:

—Nenhi'iġa renduva ġwaramo jate rūi ore jikogi ga rehe kiro, ei ġa hẽa pe. Ganhi'iġa tuhẽ ore orohendu ikwahava kiro, ei ġa. Nurã ore ei: “Ga ko yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua momboharamo tuhẽ,” ei ġa hẽa pe.

Kiro ndera'yra'ga nhimohiġatui, ei Jesus'ga ahe ve

⁴³Mokõi Jesus'ga kiri pevo. A'ero ga hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe upa. ⁴⁴A'ereki Jesus'ga e'i jipe: “Kiroki ġa pevo u Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga gwyri pe – ġa nomondoi imohina ga rehe jipi,” ei ga. ⁴⁵A'ero Jesus'ga hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe. Ga repiagame ġa ndoryndoryvamo ga rehe. A'ereki ġa gwepia na'ẽ Jesus'ga cidade de Jerusalém me. A'ereki ġa oho na'ẽ pevo toryva repiaga. Pevo ġa hepiapavi Jesus'ga japoparavuhurame ahemonhimomby'ava'ea. Nurã ġa ndoryndoryvamo Jesus'ga rehe ga repiaga ogwyri pe.

⁴⁶Aerẽ Jesus'ga hoal'javi cidade de Caná pe Galilíapeve'ġa gwyri pe jitehe – perope ga ombote yhya vinhoramo ikwehe. A'ero jitehe Jesus'ga hoi. A'ero ga ruri Jesus'ga pyri ġanduvihava'gareheve'ga. Gara'yra'ga itetirúa hete ojipe'ġa cidade pe Cafarnaum me. ⁴⁷Galilíapeve'ġa e'i ga pe a'ero:

—Uhu Jesus'ga kiro nhande pyri Judéiapeve'ğa gwyra hugwi, ei ға ga mombe'gwovo ga pe.

A'ero ga ruri Jesus'ga pyri javo.

—Herejo xaho ji rupi jira'yra'ga repiaga teremombi ti karugwara ga hugwi, ei ga. A'ereki ga omano ғweri, ei ga Jesus'ga pe.

⁴⁸Igwete Jesus'ga ei:

—Hepiage'yname ahemonhimomby'aheteva'ea po pe ndapejikogi tuhē ji rehe, ei ga ga pe.

⁴⁹—Xaho tuhē ti ji rupi, ei ga Jesus'ga pe. Nde hoe'yname po ti jira'yra'ga manoi a'ero nehē, ei ga.

⁵⁰—Kiro ndera'yra'ga nhimohigatui, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo ga pyri a'ero ga repiaga, ei ga.

Gwerovia ga Jesus'ga nhi'lğa a'ero ogwovo tahepia ti javo. ⁵¹ Ga horame pea rupi gapyrive'ğa nduri ga rovatiamo.

—Onhimohigatu kiro ndera'yra'ga, ei ға ga pe.

⁵²—Marananime kwara nhimonaname ga rehe rajli'? ei ga ға pe.

—Kirame ahaji katu nhimonaname ga rehe oji'i, ei ға imombe'gwovo ga pe.

⁵³A'ero ga ikwahavi javo.

—A'ea rupi tuhē Jesus'ga ei ji ve oji'i: “Kiro ndera'yra'ga nhimohigatui,” ei ga. A'ero ға jikopavi Jesus'ga rehe gaha ғwongapeve'ğa pavēi.

⁵⁴Mokōi a'ero Jesus'ga rural'java Galiléiapeve'ğa gwyrı pe Judéiapeve'ğa gwyra hugwi. Urypyrame ga ojipeji oapo ahemonhimomby'ava'ea hepiuka ға pe. Kiro ural'javame ga ojipea oapo imombiga karugwara ga hugwi.

Jesus'ga omopo'ā ahe

5 ¹Aerē judeus'ğa japoi toryva Jerusalém me. A'ero Jesus'ga hoi tahepia javo. Igwete Jesus'ga ipyka'nauhūve'ga repiagi ypia'ia pyri. ²Jerusalém jupihava pyri ypia'ia u – perope hovapytymbava pyri. Jurukwara rupi ға heno'eno'ei ovelhas jipi. Betezata ei judeus'ğa ypia'ia pe. Gwereco mbohapyrete cinco tapyi'ia ypia'ia pyri. ³A'ea gwyrı pe itetirūave'ğa nhinoği upa ypia'ia pyri onhimongyavo jipi. Hehae'ýve'ğa ko pevo u jipi ipyka'naka'nauhūve'ğa pavēi nomyive'ğa pavēi. [⁴A'ereki amoamome Tupana'gapyrive'ga ogy yhya pype ya momyina. Kirē kiroki ға oho ppy yhya pype – ғahā onhimohigatu a'ero. Nahā ға horame ipype ga rugarurirē ғatetirūaparavuhua ipigi ға hugwi a'ero. Nurā itetirūave'ğa nhinoği upa ypia'ia pyri jipi taho ppy ti ipype javo.] ⁵⁻⁶Igwete Jesus'ga ipyka'nauhūve'ga repiagi pevo. “Ymyahū hete ga ka'nauhūro,” ei Jesus'ga. A'ereki he'yjuhu trinta e oito kwara gaka'na rehe. Ikwahavame Jesus'ga ei ga pe:

—Ndepyry hete pota nde? ei ga.

⁷—Jipyry pota ji novia, ei ipyka'nauhūve'ga ga pe. A'ereki nanhimbojyhavi ipype ya momyiname jipi, ei ga. Ji hopotaramame ipype ojipe'ga hojipei ipype ji renonde jipi, ei ga Jesus'ga pe.

⁸A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Epo'ã! Epyhy ti ejikupeupava herogwovo, ei ga.

⁹Kotihĩ ga pyryvamo a'ero opo'ama herogwovo. A'ea ko sábadu judeus'ğa poravykye'yima. ¹⁰Nurã judeus'ğa nduvihava'ğa ei ika'nauhügwera'ga pe:

—Kiroğwe ko sábadu, ei ğa. Ndapyryvi nde herohoi ejikupeupava kiroğwe, ei ğa ga pe. A'ereki Moisésva'ea e'i: “Po ahe ndogwerohoi te mbatera sábadu rupi nhandeporavykye'yima rupi,” ei ahe ikwatija, ei ğa ga pe.

¹¹Igwete ga ei:

—Akoja'ga – kiroki ga ji mopo'ã ko – gaha e'i ji ve: “Epyhy ti herogwovo,” ei ga ğa pe.

¹²—Ma'ğa e'iuhu nde ve naerũ herohoukarağwama? ei ğa ga pe.

¹³Ika'nauhügwera'ga ndokwahavi reki Jesus'ga. A'ereki Jesus'ga oho jipe ğande'yjuhua pytera rupi ogwovo.

¹⁴Aerẽ Jesus'ga ga repiagi judeus'ğa jatykahavuhua pype. Igwete ga ei ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga ga pe. Erepo'ağatu nde kiro, ei ga. Terekote'varuhua'javi ti a'ero, ei ga. Po ti nde nderepohiri ejikote'varuhua hugwi, a'ero po ti koji'i tehe nde mbatera rahya hepiagi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁵A'ero ika'nauhügwera'ga hoi imombe'gwovo judeus'ğa nduvihava'ğa pe.

—Gaha ji mopo'ã Jesus'ga, ei ga ğa pe.

¹⁶Nurã ğa imbote'varuhupotari Jesus'ga pe. A'ereki ga omombimombi ğatetirũa ğa hugwi sábadu rupi jipi.

¹⁷Igwete Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga oporavykye'yimi jipi ğa pokopokoga, ei ga. Ga javijitehe ji aporavykye'yimi ğa pokoga no, ei Jesus'ga.

¹⁸Ganhi'iğa renduvame koji'i ğa Jesus'ga jukapotari a'ero.

—A'ereki sábadu rupi ga oporavykyuhu imombiga ğatetirũa ğa hugwi nhaneramonhava'ea nhi'iğa rendukatue'yima, ei ğa. Johe'i tehe garekote'varuhua. Jiruva'ga ei ga Tupana'ga pe no, ei ğa. Nahã ga nhimongopotaruhui Tupanamo a'ero, ei ğa.

Nurã ğa Jesus'ga jukapotari a'ero.

Tupana'ga gwa'yra'ga mongoi ğwemimbotarimova'ea rehe

¹⁹Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Jihi Tupana'ga ra'yramo ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe. Akwaha ji Tupana'ga reaporoğitakatua jitekovo. A'ea rehe jate ji reaporoğitaro a'ero, ei ga. Okoe'yimi ga ğwemimbotarimova'ea rehe. Garemimbotarimova'ea rehe javijitehe ji rekoeyimi no gara'yramo, ei Jesus'ga. ²⁰A'ereki jiruva'ga ji arõ hete, ei ga. A'ero ga ikwahapavukari ji ve gweaporoğitakatua, ei ga. Koji'i po ti ga ikwahavukari ji ve nehẽ no, ei ga. “Nahanahã po ti nde rekoi ğa monhimomby'avo nehẽ,” e po ti ga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

—Pry hete tuhẽ ji ika'nauhũve'ga mopo'ami, ei ga. Johe'i tehe po ti ji japo pyryheteva'ea nehẽ. A'ero po ti pe nhimomby'ahetei a'ea rehe nehẽ, ei ga.

²¹ A'ereki jiruva'ga omanove'ğa mbogwera ға mongovo, ei ga. Ga javijitehe jiji gara'yramo ға mbogwerapotarame ji ға mbogweravi ға mongovo no, ei Jesus'ga. ²²⁻²³ Jiji a'e jara'ğa pe: “Ereko te'varuhu nde. Eho ti hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehē,” a'e ji, ei ga. Jara'ğa pe ji ei: “Ndepyry nde ejikoga ji rehe. Yvagi pe ti nde ruvi avuirama nehē,” a'e ji, ei ga. Tupana'ga tuhē nde'i ға pe. A'ereki ga e'i ji ve gwa'yramo: “Ndehe ti ere ға pe tanembohete ti ға,” ei ga ji ve a'ero, ei Jesus'ga. Ombohete ға Tupana'ga. Na jitehe po ti ға tanhimbohete nehē no, ei ga. Kiroki ға nanhimbohetei – ға nombohetei jiruva'ga no nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ға pe.

²⁴—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Ґa hendukaturame nhinhi'iğa ojikoga Tupana'ga rehe nhimbuhurukara'ga rehe, gweaporoğita pyahu ko ға a'ero, ei ga. A'ero po ti ға ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē no, ei ga. Nda'ei po ti ji ға pe nehē: “Peko te'varuhu pe,” ei ga. A'ereki ға ndohoa'javi kiro hahyva'ea ruvihava viara rupi. Yvaga viara rupi ға hoi a'ero Tupana'ga pyri nehē, ei ga. ²⁵ Tamombe'u katu tuhē pe me, ei Jesus'ga. Ji ko Tupana'ga ra'yramo ako. Okote'varuhuve'ğa po ti henduvi nhinhi'iğa nehē ağwamo vehevi reki. Hendukaturame po ti ға ndeaporoğitapyahuro nehē, ei ga.

²⁶ Tupana'ga hete ahe mongoi ahe monguva. Ga javijitehe ji gara'yramo ahe mongoi no. A'ereki ga ahe mongoukari ji ve. ²⁷ Na jitehe Tupana'ga ei ji ve: “Ndehe ti ere okote'varuhuve'ğa pe peko te'varuhu pe javo,” ei ga ji ve, ei Jesus'ga. A'ereki ji ko yvagipeva'ea. Yvyakotyva'ea ko ji no, ei ga.

²⁸—Tapenhimomby'auhui ti nhinhi'iğa renduva, ei ga. Aerē po ti ahe nhaporemō henduvi nhinhi'iğa nehē. ²⁹ Henduvame po ti omanove'ğa kwerava'javi nehē. Okokatuve'ğa po ti okwera okovo Tupana'ga pyri avuirama nehē, ei ga. Okote'varuhuve'ğa po ti okwera nehē no. A'ero po ti ji ei ға pe: “Pendekote'varuhuro ғwaramo po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehē,” a'e po ti ji ға pe nehē, ei Jesus'ga ға pe.

A'iti tuhē Tupana'ga Jesus'ga mbuhuruka

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ға pe no:

—Nhiremimbotarimo rūi ji ei ға pe peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga ji mbo'euka. Garemimbo'ea rupi jate ji ei a'ero, ei Jesus'ga. Nurā hupi katu ji ei jara'ğa pe peko te'varuhu pe javo. Hupi katu ji ei jara'ğa pe no pepyry hete pe javo, ei ga. A'ereki nhiremimbotarimova'ea rehe rūi ji reko. Jiruva'ga remimbotarimova'ea rehe ji reko nhimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga ға pe.

³¹—Po ti jiji tehe anhimombe'u pe me, a'ero po ti pe ndajireroviari nehē hamo ga hete onhimombe'u javo ji ve, ei ga. ³² Ojipe'ga ji mombe'u no jiruva'ga, ei ga. Akwaha hete ji nhimombe'ukatua. A'ereki a'itituhēva'ea garemimombe'ua, ei ga ға pe.

³³—Pehe pemondo ға João Batista'ga pyri raikwehe tonhimombe'u ti ga javo, ei ga. Onhimombe'urame a'ero ga ei a'itituhēva'ea pe. A'ereki ga ji mombe'u katu no, ei ga. ³⁴ Ji ve rūi po ojipe'ğa ji mombe'ukatui hamo, a'e ji.

Pe me po ãa ji mombe'ukatui hamo tokwaha ti ãa ga javo, ei ga ãa pe. Nurã ji ei João'ga remimombe'uagwera pe taperovia ti. Heroviarame po ti pe jikogi ji rehe nehẽ pejigwove'yma hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.

³⁵—João'ga ko hyapehava ja. A'ea hendy'javame gwepiuka nhande ve tokwaha ti ãa javo, ei ga. Na jitehe João'ga ji repiukari pe me ikwehe tokwaha ti ãa Jesus'ga javo, ei ga. Ga pe mbo'e katu novã. A'ero pe ndoryvamo jiji garemimbo'ea rehe novã, ei Jesus'ga ãa pe.

³⁶—A'apo ji ahemonhimomby'ava'ea jipi. A'reki Tupana'ga oapoapouka ji ve, ei ga. Nhirembiapoa tuhẽ ji kwahavukari pe me a'ero, ei Jesus'ga. João'ga nhi'iãa ji kwahavukari pe me no. Koji'i reki nhirembiapoa ji kwahavuka pe me João'ga nhi'iãa hohe, ei Jesus'ga. Nhirembiapoa repiaga ãwaramo po pe'ji hamo: “Tupana'ga ga mbuhuruka tuhẽ kokoty a'ea apouvouka ga pe,” pe'ji po pe hamo, ei Jesus'ga ãa pe. ³⁷Nhimbuhurukara'ga jiruva'ga ji mombe'u katu no, ei ga. Ndapehepiagangavi pe gara'oa. Pejiapyakwara pyvõ pe napehenduvangavi ga nhi'iãame no, ei ga. ³⁸Pe ndapekopotari ganhi'iãa rupi, ei ga ãa pe. A'reki pe ndaperoviari nhinhi'iãa. Gaha reki ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ³⁹Pehepiepia katu pe aherembikwatijara novã Tupana'ga mombe'uhara, ei ga. “A'ea repiagame po ti nhande ikwahavi nhanderekoagwama yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ,” pe'ji po pe pejohupe novã, ei ga. Aherembikwatijara jitehe reki ji mombe'u pe me novã, ei Jesus'ga ãa pe. ⁴⁰Emo pe ndapejikopotari ji rehe. Ndapejori ko pe ji pyri toroko ti Tupana'ga pyri nehẽ jave'yma ji ve, ei ga.

⁴¹—Ji nda'ei ahe ve tanhimbohete ti ãa javo, ei Jesus'ga. ⁴²Pe ki a'e te ji atyvihu, ei ga. Anhimombaragwaha ji pe ndehe. Pe napearõi tuhẽ Tupana'ga, ei ga ãa pe. ⁴³Ajo ji jiruva'ga hugwi. A'reki gaha ji mbuhuruka pepyteri pe ji mombe'u ti ãa pe javo, ei ga. Pe ki a'e te ndapekoi ji rehe. Ojipe'ãa ko onhimbuhuteheuhu pepyteri pe. ãa ndehe pe ndekoi a, ei Jesus'ga ãa pe. ⁴⁴Pyry pe me pe nhomboheteheteuhui a. Pe ndapekoi reki Tupana'ga remimbohetea rehe. Ga jate ko Tupanamo, ei ga. Emo pe ndape'ei: “Xako katu ti Tupana'ga ti tianembohete.” A'ea pe ndape'ei. Nurã tegwete pe me pejikoga ji rehe, ei ga ãa pe.

⁴⁵—Ji rõi po ti imombe'umbe'ui Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe. Moisésva'ea po ti imombe'ui a'ea ga pe nehẽ, ei ga ãa pe. Pe'ji po pe novã: “Aerẽ po ti Moisésva'ea vavagahivi nhande rehe Tupana'ga pyri nehẽ,” pe'ji po pe novã, ei ga. Emo po ti ahe omombe'u Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, a'e ji, ei ga ãa pe. ⁴⁶Moisésva'ea ji mombe'ukatui reki ji kwatija hako. Po pe Moisésva'ea nhi'iãa reroviari tuhẽ hamo, a'ero po pe nhinhi'iãa reroviari hamo no, ei ga. ⁴⁷Pe ndaperoviari reki ahenhi'iãa – kiroki a'ea ahe okwatija inoãa. Nurã pe ndaperoviari tuhẽ nhinhi'iãa no, ei Jesus'ga ãa pe.

Jesus'ga ombohe'yi mbatara cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17)

6 ¹Aerẽ Jesus'ãa hero'yahavi ypihua aherovai Galiléiapeva'ea aherovai. Tiberíadespeva'ea ei ãa ypihua pe no. ²He'yjuhu hete ko ãa

ogwoogwovo Jesus'ğa ndeviri. A'ereki ға gwepigwepia ahemonhimomby'ava'ea – kiroki Jesus'ga oapoapouka imombiga ғатетірӯа ға hugwi. ³Igwete Jesus'ga hoi vyvyruhua rehe oina ғwemimbo'ehara'ға pavēi. ⁴A'ea rupi judeus'ға oapo ғwērī toryva cidade de Jerusalém me. Páscoa ko toryva rera. ⁵Igwete Jesus'ga jovavuri he'yive'ға ndepiaga – kiroki ға u ga pyri okovo. A'ero ga ei Filipe'ga pe: —Mome po ti nhande ipyhygi mbatera akoja'ға nemb'uağwama nehē? ei Jesus'ga ga pe.

⁶Jesus'ga okwahavipe reki ғwemimondoagwama ға pe. Emo oyvyteri pe ga ei tahendu ti Filipe'ga nhl'iga ji ve javo. Nurā ga ei Filipe'ga pe: “Mome po ti nhande ipyhygi mbatera ғанemb'uağwama?”

⁷Igwete Filipe'ga ei ga pe:

—Po ti he'yjuhuva'ea duzentos nhande imondoi itambere'ia hehe nehē ndohygi'i'i po ti mbatera ға ndehe nehē, ei ga. A'ereki ға he'yjuhu hete.

⁸Igwete André'ga – ga ko Jesus'ga remimbo'eharamo no Simão Pedro'ga irū'ga – igwete ga ei Jesus'ga pe:

⁹—Avo tapihama'ga mbohapyrete cinco herekoi pães trigo'java'ea apopyra cevada apopyra, ei ga imombe'gwovo Jesus'ga pe. Dois ga pira'ia herekoi no. Emo mbohapyretero ғwaramo ndohygi tuhē ға ndehe nhaporemō, ei ga ga pe.

¹⁰Igwete Jesus'ga ei ғwemimbo'ehara'ға pe:

—Pe'ji ti ға pe toapyapy ti ға upa, ei ga.

Ға erame ға pe ға apygi nhungwa'via rehe a'ero. A'ereki nhungwava gwereko pa pevo. He'yjuhu hete ko akwaimbae'ға cinco mil.

Kunhangwera'ға ndehe koji'i tehe ға nde'yjuhuhetero tayri'ға ndehe no.

¹¹⁻¹²Kiro Jesus'ga ipyhygi tapihama'ga apoa pães javo Tupana'ga pe.

—Ndepyry hete nde imbuhuruka pāo ore ve, ei ga ga pe.

A'ero ga ima'ema'ēukari imondovouka ғapo pe – kiroki ға oapyapy upa. Na jitehe ga ipyhygi pira'ia javo Tupana'ga pe. A'ero ga ima'ema'ēukari ға pe. Ombohe'yjuhu hete reki ga pães pira'ia reheve ға moytaromouka. Aerē Jesus'ga ei ғwemimbo'ehara'ға pe:

—Pemono'ono'ō ti hembyruera tipo'ru ti aerē nehē javo, ei ga.

¹³Kiro ға hoi imono'ono'oğa hembyruera a'ero imotynahema yrua. He'yiva'ea doze ға imotynahemi yrua. A'ereki he'yi pães rembyruera cinco'ea rembyruera ға i'upavirē.

¹⁴Hepiagame pevove'ға ei a'ero:

—Ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga oapo pāo imbohe'yja nhande ve, ei ға. Ga ko Tupana'ga nhl'iga mombe'uhara'ga tuhē! Moisésva'ea omombe'u ga hako uhu po ti ga yvya koty javo. Ga tuhē reki, ei ға ojohupe.

¹⁵Jesus'ga okwahavipe ғandeaporoğita. A'ero ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ға nduri ji pyhygahyavo ji rerogwovo oreruvihavuhetero ti eko javo ji ve nehē,” ei ga. “A'ea rehe rūi ji ruri yvya koty,” ei ga oyvyteri pe.

Nurā Jesus'ga hoal'javi ogwovo ға hugwi. Ga tehe oho a'ero vyvyruhua rupi.

Jesus'ga oho yjapea rupi
(*Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-52*)

¹⁶Ka'aruheterame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi ypiahu pe. ¹⁷Igwete ға avi yhara pype xajivy ti Cafarnaum me javo. Ypytunamo ға pe a'ero ға horame. Jesus'ga nduri ve ға pyri. ¹⁸Kiro yvyruhua ruri imotypepemuhuamo ға pe. ¹⁹Igwete ға ipyvupyvuri a'ero. Irupe cinco quilômetros ға hoi ypyteri pe. A'ero ға Jesus'ga repiagi ga rurame. Yhya japea rehe ga pyrÿpyrÿgi ua yhara pyri.

—Gara katu? ei ға.

A'ereki ға okyhyji hete hepiagame garura yjapea rupi.

²⁰—Tapekyhyji ti, ei Jesus'ga ға pe. Jihi ko koro ako, ei ga.

²¹A'ero ға ndoryvamo here'ava ipype javo ga pe. Nanime ға vahemi aherovai a'ero.

Tiheka ti Jesus'ga, ei ahe

²²⁻²³Ko'emame jara'ğa ei – kiroki ға opyta ypihua aherovai – perope ға o'u pão Jesus'ga nhi'igirê Tupana'ga pe hehe. Ko'emame ға ei o'ama:

—Mome po Jesus'ga hoi? ei ға ojohupe. A'ereki ojipeji ға herekoi yhara oji'i. Jesus'ga remimbo'ehara'ğa avame ipype herogwovo Jesus'ga ndohoi ға ndupi kirame oji'i. Ahã ojipea yhara gahohava, ei ға. Mome po ga rekoï a'ero? ei ға ojohupe.

Ojipe'ğa gweru yhara cidade de Tiberíades hugwi kiro imboja pevo ға pyri. ²⁴Gayhara pype ға ağa'avi upa a'ero xajivy javo. A'ereki ға ndohepiaga'javi Jesus'ğa pevo. Aerê ға vahemi cidade de Cafarnaum me tiheka ti Jesus'ga avo javo.

Jesus'ga ko pãohetea'jave'ga

²⁵Jesus'ga repiagame ға ei a'ero:

—Jesus, maname nde ruri kokoty raji'i? ei ға ga pe.

²⁶Igwete Jesus'ga ei:

—Tamombe'u katu tuhê pe me, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pe ndape'ei reki ji ve: “Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukaramo oko. Nurã ti tiheka ga repiaga ga kwahava.” Ndape'ei pe a'ea, ei ga. Pe'uuhu pe pão nhiremimondoa penhimoytaromouka oji'i. Nurã ko pe ji rekaruhui toro'ua'ja ti javo, ei ga ға pe. ²⁷Tape'ağatarahivuhui po pe mbatera rehe hamo tiugweugwei nhande javo. Nanongara mbatera opa pa jipi. Tamombe'u katu ti pe me, ei Jesus'ga ға pe. A'ea rehe po pe ağatarahivamo hamo – kiroki a'ea ahe mboheaporoğita pyahu avuirama ahe mongoağwama – a'ea rehe po pe ağatarahivamo hamo a'ea tipota hete javo, ei ga. Pejikogame ji rehe po ti ji pe mboheaporoğitapyahui pe mongovo Tupana'ga pyri a'ero nehê. A'ereki Tupana'ga jiruva'ga ji mbopopoaka ahemonhimomby'ava'ea japovouka ji ve, ei ga. Nahã ga hepiukari pe me jihi Jesus'ga mondouka pe pyri javo pe me, ei Jesus'ga ға pe.

²⁸A'ero ġa ei ga pe:

—Marã po ti ore rekoi jipi nehẽ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe orokovo nehẽ? ei ġa.

²⁹Igwete Jesus'ga ei:

—Nahã po pe ndekoi hamo, ei ga. Pejiko ti ji rehe. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. Nahã po ti pe ndekoi garemimbotarimova'ea rehe nehẽ, ei ga ġa pe.

³⁰A'ero ġa ei ga pe:

—Marãva'ea po ti nde ereapo ore ve ore monhimomby'avo nehẽ ndereroviaragwama nehẽ? ei ġa Jesus'ga pe. Gara ti nde ereapo hepiuka ore ve nehẽ? ei ġa. ³¹Nhaneramonhava'ea o'uou manã mbeju'ia'javuhuva'ea pãoramo ongae'yì me hako. Nahã ikwatijara ei imombe'gwovo: “Yvaga hugwi ahe imbuhurukari pão ahe ve to'u ġa javo,” e'i, ei ġa.

³²Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Moisésva'ea rüi ombuhuruka pe me pão yvaga hugwi. Jiruva'ga ko ombuhuruka pe me pãohetea yvaga hugwi, ei ga ġa pe. ³³A'ereki Tupana'ga remimbuhura o'jy yvaga hugwi vvyakotyve'ġa mboheaporoġitapyahuavo ġa mongovo avuirama, ei ga ġa pe.

³⁴A'ero ġa ei ga pe:

—Kotihĩtĩhĩ ti embuhu a'ea ore ve a'ero, ei ġa.

³⁵Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Jjive ko ji ei pãohetea. A'ereki jihi a'jy Tupana'ga hugwi ikwehe, ei ga. Jihi po ti ġa mboheaporoġitapyahui ġa mongovo nehẽ. Ga i'urame pão avova'ea po ti ġa jugweja'javi nehẽ. Oy'urame po ti ġa ygweja'javamo nehẽ, ei ga. Po ti ji rehe ġa jikogame a'ero po ti ġa ndopotara'javi hajiheve'ġa omombyryharamo. “Jesus'ga jate nhande mombyry nhande mboheaporoġitapyahuavo,” e po ti ġa nehẽ. Ga po ti horyoryve'yimi a'ero jireheva'ero nehẽ, ei ga ġa pe.

³⁶—A'e ko ji pe me ko, ei ga. Ji repia ko pe novia. Emo pe ndapejikogi ji rehe, ei ga. ³⁷Jiruva'ga ombuhurukarame ji pyri po ti ġa nduri ojikoga ji rehe. Kiroki ġa uhu toroko ti ndereheva'ero javo ji ve – ji ti nda'eaġwami ġa pe ji ndopopotari pe jireheva'ero jave'yima ġa pe, ei ga. ³⁸A'ereki ji a'jy yvaga hugwi tako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe javo. A'ereki gaha ji mbuhuruka kokoty, ei ga. Ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe a'ero, ei ga ġa pe. ³⁹Nahã ga ei ji ve nhimbuhurukara'ga: “Kiroki ġa ji ġa mondouka nde pyri ndereheva'ero – ereko katu pa ti ġa tohoyme ti ġa hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ,” ei ga ji ve, ei Jesus'ga. “Embogwera pa ti ġa ġamanoa hugwi ejivyra'javame yvya koty nehẽ,” ei ga ji ve, ei ga. ⁴⁰“Kiroki ġa nhimombaragwahavi nde rehe ojikoga – ġa po ti oko pyahu okovo ji pyri nehẽ,” ei jiruva'ga ji ve, ei ga ġa pe. Jihi po ti ambogwera ġa a'ero jivyra'javame nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹Kiro judeus'ġa nduvihava'ġa ete'varuhui ga mombe'gwovo ojohupe a'ero.

—Maranuhũrame ga euhui jihi ko pãohetea javo? “Yvaga hugwi ji jyvi ikwehe,” e'iuhu ga, ei ġa. ⁴²Ga ko Jesus'ga rüi naerũ Joség'ga ra'yramo?

Orokwaha memei ore ġa garuva'ga gayhēa reheve, ei ġa. Maraname te ga euhui naerū: “Ji ko ajy yvaga hugwi ikwehe”? ei ġa.

⁴³Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pepi ti pe'ete'varuhua hugwi, ei ga. ⁴⁴Jiruva'ga ombogikoge'ymame po ġa ndojikogi ji rehe a'ero. Ġa jikogame ji rehe po ti ji ġa mbogweravi ġamanoa hugwi jijivyra'javame nehē, ei ga. ⁴⁵Nahā Tupana'ga nhi'iġa momb'e'uharava'ea ei ikwatija hako: “Tupana'ga po ti ġa mbo'epavi nehē,” ei ahe hako, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu katu jiruva'ga nhi'iġa ga ombo'erame – ġa ojiko ji rehe a'ero, ei ga ġa pe. ⁴⁶Ji nda'ei: “Gwepia ġa jiruva'ga.” A'ereki ndohepiagi tuhē ġa ga a, ei ga. Jihi jate ahepia jiruva'ga. A'ereki Tupana'ga hugwi ji ruri ikwehe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa heaporoġita pyahu kiro. Aerē po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē no, ei ga. ⁴⁸Jihi ko pāoheteramo ako. Jihi amboheaporoġita pyahu ġa mongovo avuirama, ei ga. ⁴⁹Penamonhava'ea o'uo'u maná pāoramo ongae'yi me jipi, ei ga. Emo ahe omano, ei ga. ⁵⁰Pāohetea ki a'e te ogy yvaga hugwi. Nanongara i'urame po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri okovo nehē, ei ga. ⁵¹Jihi ko pāoheteramo ako jijyva yvaga hugwi ġa mongouvouka. Po ġa jikogame ji rehe a'ero po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei ga. Pāohetea – akoja ti ji amondo pe me nehē tape'u ti javo – a'ea ko jira'oramo, ei ga. A'ea po ti ji imondoi vvyakotyve'ġa ndepyga ġa mongouvouka nhimanorame nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵²Ganhi'iġa renduvame judeus'ġa nduvihava'ġa nhonhi'iġayvari a'ero.

—Marā po ti ga imbuhurukaruhui gwa'oa nhande ve nehē tape'u ti javo? ei ġa ojohupe.

⁵³Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga ġa pe. Po ti pe i'ue'ymame jira'oa jirekoa reheve, a'ero po ti pe napendeaporoġitapyahui avuirama nehē, ei ga. ⁵⁴Kiroki ġa o'u jira'oa jirekoa reheve – ġa ko heaporoġita pyahu avuirama. Aerē po ti ji ġa mbogweravi jijivyra'javame nehē, ei ga. A'ero po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei ga. ⁵⁵A'ereki jira'oa ġanembi'ua tuhē jirekoa pavēi. ⁵⁶Kiroki ġa o'u jira'oa jirekoa reheve – ġahā ojihe'a hete ji rehe. Jihi ajihe'a hete ġa ndehe no, ei ga. ⁵⁷Jiruva'ga ji mbuhuruka kokoty. Gaha ojipe'ġa mongouka. Gaha ji mongouka no, ei ga. Na jitehe kiroki ġa o'u jira'oa – jihi ti ġa mongo pyahu nehē no, ei ga ġa pe. ⁵⁸Jira'oa ko pāoheteramo – a'ea ogy yvaga hugwi. A'ea ko akoja atyvi – kiroki penamonhava'ea o'u aerē omanomo hako, ei ga. Pāohetea ġa i'urame po ti ġa ndeaporoġitapyahuro nehē. Aerē po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁹A'ea Jesus'ga ei judeus'ġa jatykahava pype Cafarnaum me. Onhimi reki Jesus'ga nhi'iġa ġa pe ga erame to'u ti ġa jira'oa jirekoa reheve javo. A'ereki Jesus'ga e'i reki ġajikoga pe ojihe.

Opohi ahe Jesus'ga hugwi

⁶⁰Nahã Jesus'ga he'yive'ġa mbo'embo'ei ġa nderekovo. Henduvame ganhi'ġa ġa ei ojohupe:

—Onhimi hete ganhi'ġa nhande ve, ei ġa. Nohendukatui po ahe a'ea, ei ġa.

⁶¹Jesus'ga oyvyteri pe okwahavipe ġa'ete'varuhua ojive. A'ero ga ei ġa pe:

—Nhinhi'ġa pe monhimboahivuhui naerũ? ei ga. ⁶²Po ti pe hepiagi jijiupira yvagi pe nehẽ – perope ji ajuvypy – marã po ti pe nehẽ naerũ? ei ga ġa pe. ⁶³Tupana'ga ra'uva omboheaporoġita pyahu vyvakotyve'ġa mongovo. Yvyakotyve'ġa nomboheaporoġitapyahui ojipe'ġa mongovo, ei ga. Pe nhinhi'ġa rendukurame ji pe mboheaporoġitapyahuukari Tupana'ga ra'uva pe pe mongouvouka. ⁶⁴Jararamo ko pe ndaperoviari nhinhi'ġa, ei ga ġa pe.

A'ereki Jesus'ga okwahavipe ġandeaporoġita. Ġa mbo'eypyrame vehevi ko ga okwahavipe gweroviare'yve'ġa. Okwahavipe ga ga no – kiroki ga aerẽ ga mondouka guardas'ġa po pe ga pyhygauka ġa pe.

⁶⁵Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Jararamo pe ndaperoviari nhinhi'ġa, ei ga. Nurã ji ei pe me ko:

“Jiruva'ga ombojikoge'ymame po ġa ndojikogi ji rehe,” ei ga ġa pe.

⁶⁶A'ero jara'ġa pohiri Jesus'ga hugwi onhimongyavo. Ombo'embo'e ga ġa novã. Kiro ġa ndohopotara'javi ga rupi. ⁶⁷A'ero Jesus'ga ei dozeve'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pehe peho pota ji hugwi no? ei ga ġa pe.

⁶⁸Igwete Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ma'ġa pyri po ore hoi? ei ga. Ndehe jate ere'e ore ve: “Nahã ti pe ndeaporoġitapyahuro pejikovo nehẽ,” ere ko nde ore ve, ei ga. ⁶⁹Orokwaha hete ore nde rerovia. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷⁰Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Opomo'emo'ẽ ji jijive dozeva'ero ikwehe novã, ei ga ġa pe.

Pepyteripeve'ga reki Diabo'gareheva'ero oko, ei Jesus'ga ġa pe.

⁷¹Judasva'ea pe Jesus'ga e'i Simão Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ko dozeve'ġa novã. Judasva'ea ki a'e te aerẽ Jesus'ga pyhyguka ga mondouvouka.

Jesus'ga irũva'ea

7 ¹Aerẽ Jesus'ga hoi imbojoapiapiavo cidades repirepiaga Galilíapeve'ġa gwyri pe. Ga ndohopotari Judéapeve'ġa gwyri pe. A'ereki pevove'ġa nduvihava'ġa e'i tijuka ga javo. ²A'ea rupi ko judeus'ġa oapo ġwerĩ toryva huvihava. A'ea japorame ġa oapo tapyi'ia okihavamo. ³Igwete Jesus'ga irũ'ġa ei ga pe:

—Pevo ti eho Judéapeve'ġa gwyri pe, ei ġa. Nde erembo'embo'e ġa pevo ikwehe. Ehoa'ja ti ġa pyri a'ero tohepia ti ġa nerembiapoa

ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa Jesus'ga pe. ⁴Oukwahahetepotarama po ahe hepiukari ojipe'ġa pe ġwembiapoa hamo. Nde japorame ahemonhimomby'ava'ea ejipiuka ti ġa pe nhaporemo a'ero, e'i tehe ġa Jesus'ga pe.

⁵A'ereki gairü'ġa vehevi ndojikogi reki ga rehe.

⁶Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndohoi ve jihohava apiavo toryvi pe, ei ga. Kiromo jate pyryvamo pehoa, ei ga ġa pe. ⁷Kiroki ġa noaröi Tupana'ga – ġa nonhimonha'ngai pe ndehe.

Emo ji rehe ko ġa nhimonha'ngauhui jipi. A'ereki ji amombe'u katu ġa pe jipi ġandekote'varuhua, ei Jesus'ga ġa pe. ⁸Pehe ti peho toryvi pe a'ero, ei ga.

Jihi ndahoi ve kiro. A'ereki ndohoi ve jihohava apiavo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹Onhi'ġirē ġa pe Jesus'ga pytaahi'vi pevo a'ero Galiléiapeve'ġa gwyri pe.

Jesus'ga hoa toryvi pe

¹⁰Igwete Jesus'ga irü'ġa hoi toryvi pe. Aerē Jesus'ga hoi no. Ojipiukare'yma ga hoi ojipe'ġa ndovakie'ÿ. ¹¹Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ga rekarekaruhui toryva rupi mahā akoja'ga naerü javo.

¹²Igwete he'yive'ġa nnonhi'ġayvayvari Jesus'ga rehe. Jara'ġa ei:

—Pry hete ga.

Jara'ġa etehei ga pe:

—Ga iporomoandyandyjuhu, ei ġa o'eavo tehe ga pe.

¹³Okyhyji reki judeus'ġa gwuvihava'ġa hugwi. Nurā ġa nonhi'ġi ojipe'ġa ndovaki Jesus'ga mombe'gwovo tianerenduvyme ti ġa javo ġwaramo.

¹⁴Trēs Jesus'ga kiri ġa japorame toryva. Japopave'ymame ga hoi ġajatykahavuhua pyri pevove'ġa mbo'eavo. ¹⁵Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa nhimomby'ai ganhi'ġa renduva.

—Marā po ga ikwahahetei mbatera? ei ġa. A'ereki ikwahavipyra'ġa nombo'eangavuhui ga, ei ġa.

¹⁶Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Nhiremimbo'ea rüi reki. A'ea ko Tupana'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei ga ġa pe. ¹⁷Kiroki ġa oko pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ġahā po ti onhimombaragwaha Tupana'ga remimbo'ea rehe ji imombe'urame ġa pe nehē, ei ga. “Tupana'ga remimbo'ea tuhē ga imombe'ui,” e po ti ġa ji ve nehē, ei ga. “Gwemimbo'etehea rüi ga omombe'u,” e po ti ġa nehē ji mombe'urame ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

¹⁸—Kiroki ġa omombe'u ġwemimbo'etehea – ġahā e'i ji mbohete ti javo, ei ga. Jara'ġa ki a'e te e'i: “Gaha ti pembohete ga – kiroki ga ji mbuhuruka avo.” Kiroki ġa e'i poro – ġa nomoandyandy ojipe'ġa. A'itituhēva'ea ġa omombe'u, ei ga. ¹⁹Moisésva'ea okwatija Tupana'ga nhi'ġa inoġa pe me hako. Emo pe napehendukatupavi aheremimbo'eagwera, ei ga. Maraname pe ji jukapotaruhutehei? ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰A'ero he'yjuhuve'ġa ei ga pe:

—Anhağa nde pojykauhu nde mboheagwyriva Diabo'gapyriva'ea! Nurã po nde ei poro, ei ģa. Ma'ğa nde juka potaruhu naerũ? e'i tehe ģa Jesus'ga pe.

A'ereki ģa ndokwahavi ve gwuvihava'ğa nembijukapotara ga rehe.

²¹Igwete Jesus'ga ei:

—Ojipeji ji japoi ahemonhimomby'ava'ea sábadu rupi, ei ga. Hepiagame pe euhui ji ve: “Maraname ga japouhui sábadu rupi nhandeporavykye'yma rupi?” pe'euhu pe ji ve, ei ga. ²²Pehe na jitehe peapo mbatera sábadu rupi no. A'ereki a'ea rupi pe peja'yra'ğa nakwanha ikyti no Moisésva'ea nhi'ipo'rurame, ei ga. Moisésva'ea rüi reki e'i ypy jupe. Aherenondeva'ea penemboypya e'i ypy jupe hako, ei ga. “Pekyti ti peja'yra'ğa nakwanha pi'ria sete pekirirẽ ģa'ara rehe,” ei ahe hako, ei ga. ²³Po pekipava horame sábadu apiavo a'ero sábadu rupi tuhẽ pe ģa kyti tihendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera javo. Ji ki a'e te sábadu rupi amombi pa akoja'ga ka'nahüa gara'oa hugwi, ei ga. Maraname pe nhimonha'ngauhui ji rehe naerũ? ei ga ģa pe. ²⁴Tape'euhui ti ikwahahetee'ymame i'ara tehe hepiagame. A'itituhẽva'ea rupi katu po pe ei hamo, ei ga ģa pe.

Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo

²⁵Igwete jara'ğa Jerusalémmeve'ğa ei ojohupe:

—Akoja'ga rüi naerũ – kiroki ga nhanderuvihava'ğa ojuka potaruhu ga? ei ģa. ²⁶Pehepia ti, ei ģa. Ğandovaki hete ga nhi'inhi'iği. Emo ģa nde'i reki ga pe, ei ģa. Mara'ngu po ģa javo kiro ga pe: “Ga ko Cristoramo tuhẽ Tupana'ga remimbuhurukaramo”? Poha po ģa euhui ga pe naerũ? ei ģa ojohupe. ²⁷Ga ko a'ea rüi reki. Cristo'ga jipiukaramo po ti nhande ndikwahavi garura ma hugwi po ga ruri javo, ei ģa. Akoja'ga gwyruera reki nhande tikwaha hete, ei ģa ojohupe.

²⁸A'ero Jesus'ga eahyahivi ģa mbo'erame ģajatykahavuhua pype.

—“Tikwaha hete nhande ga,” pe'jiuhu pe ji ve naerũ? ei Jesus'ga. “Tikwaha hete nhande gagwyruera,” pe'jiuhu pe no, ei ga. Nhiremimbotarimo rüi reki ji ruri. Kiroki ga ji mbuhuruka kokoty – ga ko a'itituhẽve'ga. Gaha pe ndapekwahavihu, ei ga. ²⁹Jihi reki akwaha ga. A'ereki ga hugwi ji ajo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁰A'ero jara'ğa Jesus'ga pyhypotari. Ndopokogi reki ģa ga rehe ga pyhyga. A'ereki ndohoi ve gapyhyhava apiavo. ³¹He'yjuhu hete reki ģa – kiroki ģa ojiko Jesus'ga rehe. A'ero ģa ei ojohupe:

—Jesus'ga oapo pa ahemonhimomby'ava'ea, ei ģa. Ndia'ei po nhande a'ero: “Cristo'ga rurame koji'i tehe po ti ga japoi ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga hohe nehẽ.” Poa po nhande ndia'ei, ei ģa. A'ereki Jesus'ga oapopavipe ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ģa. Ga ko Cristoramo tuhẽ a'ero, ei ģa.

Guardasva'ea uhu tipyhy Jesus'ga javo

³²Igwete he'yjuhuve'ğa imombe'ui nahanahã ko Jesus'ga rekoji javo. Ğanhi'iğa renduvame fariseus'ğa ei a'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi:

—Tipyhyguka ti Jesus'ga.

A'ero ġa ei guardas'ġa pe – kiroki ġa gwepia katu judeus'ġa jatykahavuhua. A'ero ġa ei ġa pe:

—Pepyhy ti Jesus'ga rerua ore pyri, ei ġa.

³³Igwete Jesus'ga ei onhimombe'gwovo pevove'ġa pe:

—Apytaahi'vi po ti ji pe pyri nehē, ei ga. A'ero po ti ji hoaj'javi ga pyri nehē – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ³⁴Pe po ti ji rekarekari nehē tiandepoko ti ga javo ji ve nehē novia. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi nehē, ei ga. A'ereki tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju, ei ga ġa pe.

³⁵Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ei ojohupe:

—Marā ga euhui ndajirepiaga'javi po ti pe nehē javo? Mome tuhē po ti ga houhui a'ero nehē naerū? ei ġa. Nhandere'yja'ġa pyri po ti ga hoi nehē naerū? ei ġa, kiroki ġa okwaki'o judeus'ġarūive'ġa gwyri pe? ei ġa. Ombo'e po ti ga judeus'ġarūive'ġa pevo nehē naerū? ei ġa novia. ³⁶A'ereki ga e'i: “Ji rekareka po ti pe nehē novia. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi tuhē nehē,” ei ga, ei ġa. “Tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju,” ei ga, ei ġa. Gara pe po ga euhui naerū? ei ġa ojohupe.

Yhya'java'ea

³⁷Okioki ġa toryva apovo. Aerē mbapavava'ea rupi huvihava rupi Jesus'ga po'ami onhi'i'ġa hahyahi ġa pe:

—Kiroki ġa yhya pota oygwejamo – tuhu ti ġa ji pyri oy'gwovo a'ero, ei ga ġa pe. Nahā a'ero, a'e ji, ei ga. Kiroki ġa opota Tupana'ga ra'uva rekoa onhipavēi – tojiko ti ġa ji rehe a'ero. A'ero po ti ġa herekoi a'ea nehē yhya'java'ea – kiroki a'ea ġa mboheaporoġita pyahu ġa mongovo, ei ga ġa pe. ³⁸Ġa jikogame ji rehe po ti ġa herekohetei yhya'java'ea nehē. Ji mombe'umbe'u po ti ġa ojipe'ġape'ġa pe nehē, ei ga. Henduvame po ti ġa jikogi ji rehe no herekoheteavo yhya'java'ea. A'ea po ti ġa mboheaporoġitapyahui ġa mongovo Tupana'ga pyri nehē no, ei ga. A'ea jitehe Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u no, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹Tupana'ga ra'uva pe Jesus'ga ei a'ero a'ea ko yhya'java'ea javo. A'ereki ga e'i:

—Ġa jikogame ji rehe yhya'java'ea po ti ji imondoi ġa pyri nehē a'ea ti togwereco katu ġa javo nehē, ei ga.

A'ea rupi Jesus'ga nomondoi ve gara'uva ojiheve'ġa pyri. A'ereki ga nomanoi ve. A'ero Tupana'ga nombogweravi ve ga rupia ojipyri ga mboheteavo. Ohoe'ymame Jesus'ga nomondoi ve gara'uva ojiheve'ġa pyri.

Onhonhi'i'ġayva ahe Jesus'ga rehe

⁴⁰He'yive'ġa ġwendu Jesus'ga nhi'i'ġame. A'ero jara'ġa ei:

—Ga ko Tupana'ga nhi'i'ġa mombe'uharamo tuhē Moisésva'ea remimombe'uhara'ga, ei ġa.

⁴¹Jara'ġa ei:

—Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.

—Ahā, e'i tehe jara'ġa ġa pe. Jesus'ga ko Galiléiapeve'ga. Cristo'ga po ti Galiléiapeve'ga rūi nehē! ei ġa. ⁴²Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

“Cristo'ga po ti oko Daviva'ea rymyminoro nehê,” e'i. “O'a po ti ga cidade de Belém me – perope Daviva'ea uvypy,” e'i ikwatijara, ei ãa.

⁴³Nahã ãa nhonhi'iğayvayvari Jesus'ga rehe upa. ⁴⁴Jara'ãa ga pyhy pota novia. Emo ãa ndopokogi ve ga rehe a.

Judeusva'ea ruvihavava'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

⁴⁵A'ero guardas'ãa jivyri ikwava'ehara'ãa nduvihava'ãa pyri fariseus'ãa pyri no. Igwete ãa ei guardas'ãa pe:

—Maranuhrame pe ndapepyhygi Jesus'ga rerua ra'e? ei ãa ãa pe.

⁴⁶Igwete guardas'ãa ei:

—A'ea ko jara'ãa nhi'iğã ja rui ga nhi'iğame, ei ãa. Norohenduvangavi ore nanongara, ei ãa ãa pe.

⁴⁷Igwete fariseus'ãa ei ãa pe:

—Pehe na jitehe ga pe moandyandyjuhu? ⁴⁸Ndapekwahavihu pe? ei ãa ãa pe. Judeus'ãa nduvihava'ãa ndojikogi pa ga rehe. Ore na jitehe fariseusramo ndorojikogi pa ga rehe no, ei ãa. ⁴⁹Avove'ãa ki a'e te okoteheuhu onhimongyavo. Gahã ndokwahavihu Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei ãa ãa pe. Nanongara'ãa reki ojiko Jesus'ga rehe. Tupana'ga po ti imbohahyi ãa pe nehê peko te'varuhu pe javo, etehei ãa guardas'ãa pe.

⁵⁰Igwete Nicodemos'ga ei fariseus'ãa pe javo. Nicodemos'ga ko fariseuramo oko no. Gaha ko oho na'ê Jesus'ga pyri raikwehe tahendu ti ganhi'iğã javo. Igwete ga ei ãa pe:

⁵¹—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i nhande ve: “Pehendu na'ê ti ãa nhimombe'urame pe me. Ikwahavirê ãandeaporoğita ti pyry pe ei ãa pe,” e'i aherembikwatijara nhande ve, ei ga ãa pe. Jesus'ga nhi'iğã renduve'yname xa'ete'varuhuyme ti ga pe a'ero, ei Nicodemos'ga ãa pe.

⁵²Nurã ãa ei Nicodemos'ga pe:

—Nde ko Galiléiapeva'ero jitehe naerũ? Nurã nde vavagahivuhui ga rehe a, ei ãa Nicodemos'ga pe. Ehepia ti Tupana'ga rembikwatijarukara ikwahava a'ero, ei ãa. A'ereki a'ea nde'iangavi: “Tupana'ga nhi'iğã mombe'uhara'ãa Galiléiapeva'ero oko,” nde'i, e'i tehe ãa. Jesus'ga ki a'e te Galiléiapeva'ero, ei ãa ga pe.

[⁵³Igwete ãa kwaki'opavi ogwovo ãwonga pype upa.

Ahe gwereko ãwembirekova'earuiva'ea

8 ¹Kiro Jesus'ga hoi oliveira ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. ²Pyphajive ga rural'javi judeus'ãa jatykahavuhua rokari pe. Kiro ãa ndupavi a'ero onhimongyavo ga pyri. A'ero ga reni ãa mbo'embo'eavo. ³A'ea rupi judeus'ãa mbo'ehara'ãa hãa pyhygi hãa rerua fariseus'ãa pavẽi. Hãa ãwembireko'garuive'ga rerekorame ãa hãa pyhygi hãa rerua hãa mo'ama Jesus'ãa pyteri pe. ⁴Igwete ãa ei Jesus'ga pe:

—Jesus, gwereko hãa ãwembireko'garuive'ga. Nurã ore hãa pyhygi hãa rerua, ei ãa. ⁵Ahe mbo'erame Moisésva'ea ei ikwatija hako: “Peapi

ti nanongara'ğa jukavo kunhangwera'ğa,” ei ahe hako. Oro nde? ei ға Jesus'ga pe. Marāi re po nde naerū? Toroapi ti hēa naerū? ei ға.

⁶A'ereki ға e'i jipe ojohupe:

—Tihendu ti ganhi'iğa, ei ға. Ga nhanenhi'ĩpondekwa'te'varuhurame po ti nhande imombe'ui nhanderuvihava'ğa pe nehē. “Nohendukatui ga Moisés'va'ea nhi'iğa,” xa'e ti ga mombe'gwovo a'ero ға pe nehē, ei ға ojohupe.

Nurā ға ei Jesus'ga pe: “Marāi re po nde naerū?” Kiro Jesus'ga nhova'apyni oina opūa pyvō ikwatija yvya rehe. ⁷Ndopigi reki ға ja'javo ga pe. A'ero ga po'ami javo ға pe:

—Kiroki ga ndokote'varuhuangavi – ga ypy ti toapi hēa, ei Jesus'ga ға pe.

⁸Igwete ga nhova'apyna'javi oina a'ero yvya rehe ikwatijara'java.

⁹Ganhi'iğa renduvame kiro onhinanhinani ға hoğahoi. Xava'eve'ğa ypy oho. A'ero ға hopavi Jesus'ga reja – kiroki ға gweru hēa. Pevo hēa ami a'ero ga pyri jara'ğa pyteri pe. ¹⁰Kiro Jesus'ga po'ama'javi javo hēa pe.

—Mahā akoja'ğa naerū? ei ga. Ґa nde'ia'javi nde ve teremano javo? ei ga hēa pe.

¹¹—Ahā tuhē, ei hēa.

—Ji na jitehe nda'ei nde ve, ei ga. Heregwovo a'ero, ei ga. Epohi ti kiro ekote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga hēa pe.]

Jesus'ga omomytu'ē nhande ve

¹²Aerē Jesus'ga nhi'iğa'javi he'yive'ğa pe:

—Arimo ko nhande hepiakatui mbatera ikwahavağwama. A'ereki mytu'ē nhande ve, ei ga. Na jitehe ji amomytu'ē vyakotyve'ğa pe. A'ereki ji akwahavuka Tupana'ga ға pe, ei Jesus'ga ға pe. Kiroki ға ojiko ji rehe ji nhi'ĩpo'ruavo – ға po ti nde'ia'javi: “Ndakwahavi ji Tupana'ga,” ei ga. Okwaha tuhē po ti ға Tupana'ga gweaporoğitapyahuro nehē, ei ga ға pe.

¹³Igwete fariseus'ğa ei ga pe:

—Nde tehe erenhimombe'u, ei ға. Nurā ore ndorogweroviari nenhi'iğa ndetehero ғwaramo, ei ға ga pe.

¹⁴A'ero ga ei ға pe:

—A'iti ji tehe anhimombe'u pe me. Emo a'itituhēva'ea rupi katu nhinhimombe'ua a, ei ga. A'ereki ji hete tuhē akwaha jiruhava – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe no, ei ga. Pe ki a'e te ndapekwahavi pea – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe, ei ga ға pe. ¹⁵Ojipe'ğa ara tehe pe pehepia. Ikwahahetee'yma pe etehei ға pe a'ero peko te'varuhu pe javo, ei ga. Nahā ko vyakotyve'ğa jipi. Ji ki a'e te nda'ei poa ojipe'ğa pe, ei Jesus'ga ға pe. ¹⁶Ji erame poa ға pe a'itituhēva'ea rupi katu nhirembi'ea a'ero. A'ereki ji tehe rūi a'e. Ore memei oro'e jihi jiruva'ga pavēi nhimbuhurukara'ga pavēi, ei ga. ¹⁷Peapoa aherembikwatijara e'i no: “Mokonha'ğa imombe'urame mbatera na tuhē javo a'ero hupi katu ғанembi'ea,” e'i. “A'ereki ға memei e'i a jupe,” e'i ikwatijara, ei Jesus'ga. ¹⁸Jihi anhimombe'u, ei ga. Jiruva'ga ji mombe'u jitehe no nhimbuhurukara'ga, ei ga. Ore memei ji mombe'u a'ero, ei Jesus'ga ға pe.

¹⁹A'ero ġa ei ga pe:

—Mahã nderuva'ga naerū? ei ġa ga pe.

—Pe ndajikwahavi tuhē, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi jitehe pe jiruva'ga a'ero, ei ga ġa pe. Po pe ji kwahavi tuhē hamo, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi hamo no, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰A'ea Jesus'ga ei ġa mbo'erame judeus'ġa jatykahavuhua pype – perope hyru'ia pyri. A'ea pype judeus'ġa omondomondo itambere'ia Tupana'ga pe jipi. Pevo Jesus'ga ei ġa pe ġa mbo'eavo. A'ero jara'ġa ga pyhypotari novia. Emo ġa ndopyhygi ga. A'ereki ndohoi ve gapyhyhava apiavo.

Jesus'ga onhimombe'u ahe ve

²¹Aerē Jesus'ga nhi'iġa'javi judeus'ġa nduvihava'ġa pe:

—Aho po ti ji avo hugwi nehē, ei ga. Ji reka po ti pe nehē ore poko ti javo nehē novia. Pejikote'varuhua momborukare'ymame po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei ga. Perope ji aho – pevo ki a'e te tegwete pehohava ji pyri, ei Jesus'ga ġa pe.

²²Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ei ojohupe:

—Marāi ga a'ero? Ojjjukauhu po ti ga nehē naerū? ei ġa. A'ereki ga e'i: “Perope ji aho – tegwete pehohava ji pyri,” ei ga, ei ġa. Gara pe po ga ei? ei ġa ojohupe.

²³Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe ko vvyakotyva'ea. Ji ki a'e te yvagipeva'ea, ei ga. Pendeaporoġita te'varuhu pe vvyakotyva'ero ġwaramo. Ji ko na rūi, ei ga ġa pe. ²⁴Nurā ji ei pe me ko: “Pemano po ti pe imomborukare'ymame pejikote'varuhua nehē,” ei ga ġa pe. Na tuhē, ei ga. Ji ko Tupanamo ako. Po ti pe ndaperoviari a'ea nehē, a'ero po ti pe manoi pejikote'varuhuro ġwaramo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵—Mome ahe tuhē nde naerū? ei ġa ga pe.

—A'ea ppy tuhē ko ji a'e pe me, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶Opomombe'uahivuhu tuhē po ji hamo pe ndekote'varuhuro ġwaramo. Emo ganhi'iġa jate ko ji amombe'u vvyakotyve'iġa pe nhiremienduvamo, ei ga. Ganhi'iġa ko a'itituhēva'ea nhimbuhurukara'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷Gwuva'ga pe Tupana'ga pe Jesus'ga ei gaha ji mbuhuruka javo. A'ea onhimi reki judeus'ġa nduvihava'ġa pe ga erame ġa pe. ²⁸Nurā Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. Pe ji mbovyrame ji mo'ama yva rehe po ti pe ji kwahavi nehē, ei ga. “Ga ko Tupanamo tuhē oko,” pe'ji po ti pe ji ve nehē, ei ga. “Ga ko ndokoi ġwemimbotarimova'ea rehe. Uva'ga remimbo'ea jate ga omombe'u okovo,” pe'ji po ti pe ji ve nehē, ei ga ġa pe. ²⁹Kiroki ga ji mbuhuruka – gaha ji pavēi oko jipi. Ga ndopohiri ji hugwi, ei ga. A'ereki ji ako garemimbotarimova'ea rehe jipi ganhimohemaġwama ji rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁰Henduvame ganhi'iġa jara'ġa jikogi ga rehe onhimongyavo.

Ipiro'y ahe

³¹Igwete Jesus'ga ei judeus'ġa pe – kiroki ġa ojiko ga rehe:

—Po ti pe ndekoi nhinhi'iğa rupi jipi jireheva'ea tuhẽ po ti pe ndekoi nehẽ, ei ga. ³²Igwete po ti pe Tupana'ga kwahavi nehẽ a'itituhẽve'ga. Ga kwahava ġwaramo po ti pe piro'yro nehẽ, ei ga ġa pe.

³³Igwete ġa ei ga pe:

—Maraname nde euhui poha ore ve? ei ġa ga pe. Oreremimbotarimova'ea rehe jate tuhẽ ore rekoi. Ore ko Abraãova'ea rymyminororo oroko, ei ġa. Orepiro'y tuhẽ ore ojipe'ğa hugwi jipi. Ndipopoakari tuhẽ ġa ore rehe, ei ġa. Marãi nde ore ve naerũ: “Pepiro'y po ti pe nehẽ”? ei ġa ga pe.

³⁴Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Kiroki ġa oko te'varuhu jipi – ġa ndipiro'yi tuhẽ okote'varuhua hugwi. Ğandekote'varuhua ipopoaka hete ġa ndehe a'ero, ei ga ġa pe. ³⁵Nahã aherongapypeve'ğa, ei ga. Xava'eve'ga po omondondo ojipyrive'ğa okoteheve'ğa jipi. Ğa potara'jave'yname ga ġa mondohetei ojihugwi, ei ga. Gwa'yra'ga ki a'e te ga nomondoi tuhẽ. Gae'ÿe'yymi opyta uva'ga pyri gara'yra'ga ġwaramo, ei ga. ³⁶Ji ko Tupana'ga ra'yramo, ei ga ġa pe. Gara'yra ġwaramo ji imombigi aherekote'varuhua popoakara ahe hugwi. Po ti ji imombigi pe hugwi nehẽ, a'ero po ti ndipopoakari tuhẽ pe ndehe nehẽ, ei ga. ³⁷Pe ko Abraãova'ea rymyminororo peko novã. Emo pe ji juka pota reki. A'reki pe me ndatekwavi nhiremimbo'ea rehe, ei ga. ³⁸Ahepia ji jiruva'ga rekoa. Nhirembiepiaga ji amombe'u katu pe me a'ero, ei ga. Pehe pehendu penduva'ga Diabo'ga. Penemienduva pe pehendu katu a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹—Abraãova'ea ko oreramonha'ea, ei ġa ga pe.

Igwete Jesus'ga ei:

—Abraãova'ea rymyminororo po pe ndekoi, a'ero po ahe javijitehe pe ndekokatui hamo, a'e ji pe me, ei ga ġa pe. ⁴⁰Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga. Amombe'umbe'u ji pe me a'itituhẽva'ea Tupana'ga remimombe'ua. Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga. Na rui ko Abraãova'ea rekoi hako! ⁴¹Pejijuvete'ga javijitehe ko pe ndekote'varuhui! ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ga pe:

—Tupana'ga ra'yreteramo jate ore rekoi, ei ġa. Ndrogwerekoi ore jara'ga orojuvetero, ei ġa ga pe.

⁴²Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Po Tupana'ga penduvetero oko hamo, a'ero po pe ji arõhetei hamo, ei ga ġa pe. A'reki ji Tupana'ga hugwi ajo. Ji nanhimbuhuri avo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei ga ġa pe. ⁴³Marã pe ndapekwahavihu nhinhi'iğa naerũ? ei ga. Pe napehendupotari nhiremimombe'ua. Nurã pe ndapekwahavihu, ei ga ġa pe. ⁴⁴Pe ko Diabo'ga ra'yramo tuhẽ peko okote'varuhuve'ga ra'yramo. A'ero pe ndekote'vapotaruhui Diabo'ga remimbotarimova'ea rehe pejikovo, ei ga ġa pe. Tupana'ga rembiapopypagwera jate Diabo'ga ahe momanomanoukari kiromo jate. Ga ndokoi a'itituhẽva'ea rehe. A'reki a'itituhẽva'ea rehe ndatekwava'javi ga pe, ei ga ġa pe. O'mberame ga rekoi gweaporoğita rupi. A'reki ga i'mbeuhuve'ga tuhẽ. Gaha ahe mo'mbeuhu okovo no, ei ga. ⁴⁵Peroviaruhu pe ga'mbea jipi. Nurã

ko pe ndajireroviarihu reki a'ero. A'ereki ji a'itituhēva'ea mombe'u pe me, ei ga ġa pe. ⁴⁶Manamo po ti pe hepiukari jirekote'varuhua naerū? Ndapehepiukari tuhē po ti pe jirekote'varuhue'yma ġwaramo, ei ga. Marā naerū? Ji a'itituhēva'ea mombe'urame pe me maraname pe ndajireroviarihu naerū? ei ga ġa pe. ⁴⁷Tupana'gareheve'ġa ġwendu katu ganhi'iġa. Pe ki a'e te napehendukatui ganhi'iġa gareheva'ero pejiko'e'yma ġwaramo, ei ga ġa pe.

Abraãova'ea renonde Jesus'ga oko

⁴⁸Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeuramo rūi reki, e'i tehe ġa. Nde ko Samariapeva'ea ekote'varuhuva'ea. Anhaġa nde pojykauhu Diabo'gapyriva'ea, ei ġa. Oromombe'u katu nde a, e'i tehe ġa Jesus'ga pe.

⁴⁹Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Anhaġa ndajipojykai tuhē, ei ga. Jihi ambohete jiruva'ga. Pe ki a'e te ji mbotegweteuhu, ei ga ġa pe. ⁵⁰Ji nda'ei reki ojipe'ġa pe tanhimbohete ti ġa javo. Ojipe'ga e'i nhimbohetea rehe tombohete ti ġa ga javo. Gaha okwaha hete javo a'itituhēva'ea rupi katu Tupana'ga, ei ga ġa pe. ⁵¹Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Kiroki ġa ġwendu katu nhinhi'iġa – okoe'yimi po ti ġa nehē, ei ga ġa pe.

⁵²Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Nurā ore kiro ikwahahetei a'ero. Anhaġa nde pojyka tuhē, ei ġa ga pe. Abraãova'ea omano hako. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea na jitehe omanomba hako, ei ġa. Marā kiro nde euhui naerū? “Kiroki ġa ġwendu katu nhinhi'iġa – ġa po ti okoe'yimi nehē,” ereteheuhu nde, ei ġa ga pe. ⁵³Omano ko oreramonhava'ea Abraãova'ea hako. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea omano jitehe no, ei ġa. Nde po nderuvihavuhu Abraãova'ea hohe naerū nhirendukatuve'ġa po ti okoe'yimi javo naerū? ei ġa. Mome ahe tuhē nde naerū poha nde eaġwama? ei ġa ga pe.

⁵⁴Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Po jiteheuhu anhimbohete, a'ea po ndapyryvi hamo, ei ga. Jiruva'ga reki ji mbohete Tupana'ga – ga pe jitehe pe'e tehe reki orombohete ore ga javo tehe, ei ga ġa pe. ⁵⁵Pe ndapekwahavi reki ga. Ji ki a'e te akwaha ga. Po ji ei hamo ji ndakwahavi ga javo, a'ero po ji mbero pe javijitehe hamo no, ei ga ġa pe. Ji ki a'e te akwaha tuhē ga. Igwete ji hendukatui ganhi'iġa no, ei ga. ⁵⁶Penamonhava'ea Abraãova'ea jiruraġwama gwepia potarahi hete hako. Igwete ahe hepiagi reki gworygworyvamo hehe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁷Igwete ġa ei ga pe:

—Nandexava'ejuhu nde. Cinquenta kwara ndohoi ve nde rehe, ei ġa. Marā nde Abraãova'ea repiaguhui naerū? ei ġa ga pe.

⁵⁸—Tamombe'u katu tuhē ti pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Abraãova'ea are'yimame kiromo tuhē ji rekoi Tupanamo, ei ga ġa pe.

⁵⁹A'ero ġa ipyhygi ita tiapi ti ga javo. “A'ereki ga onhimongo Tupanamo o'mberu,” ei ġa ojohupe. Kiro Jesus'ga nhimimi ġa hugwi a'ero ogwovo judeus'ġa jatykahavuhua rokara hugwi.

Jesus'ga ahe mboheha katu

9 ¹Aerē ohorame Jesus'ga hehae'ÿve'ga repiagi. O'arypyrame vehevi ga ndahehai. ²Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe a'ero: —Ma'ġa ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhui? Garekote'varuhua tuhē? ei ġa. Mara'ngu po garuva'ġa ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhuavo? Marā? ei ġa ga pe.

³A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Garekote'varuhua rūi ga mbohehate'varuhui, ei ga ġa pe. Garuva'ġa ndekote'varuhua rūi ga mbohehate'varuhui no, ei Jesus'ga. Tupana'ga omboukwaha pota nhande ve opopoakara ga rehe nehē. Nurā ga ndahehai, ei ga.

⁴Igwete Jesus'ga ei no:

—Kiro arimo nhande poravykyi nhandekovo, ei ga. A'ereki aerē ppytunimo tegwete nhandeporavykyhava. A'ea rupi nhande ndiaporavykyajvi a'ero, ei ga. Na jitehe aġwamo ti xaporavyky a'ero. Timboukwaha ti ġa pe Tupana'ga popoakara nhimbuhurukara'ga popoakara, ei ga. A'ereki aerē nhande manorē tegwete nhande ve Tupana'ga mboukwahahava, ei ga ġa pe. ⁵Arimo mytu'ē nhande ve. Nurā nhande hepiagi ikwahavaġwama. Na jitehe ji ruvame vyva koty ji imomytu'ei vvyakotyve'ġa akaġi pe tokwaha ti ġa Tupana'ga javo.

⁶Onhi'iġirē Jesus'ga nyvuni yja rehe ikotiamo. A'ea ga imongyi hehae'ÿve'ga ropepira rehe a'ero.

⁷—Heregwovo ejovaheita kiro, ei Jesus'ga ga pe. Pevo ypia'i pe Siloé pe ti eho, ei ga. (Siloé ko Imondopyra.)

Pevo hehae'ÿve'ga hoi a'ero. Ojovaheirē ga hepiakatui ua. Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvō ga mbohehavo katu. ⁸Aerē hehae'ÿgwera'ga rongakotyve'ġa ga repiagi. Igwete ġa ei jara'ġa pavēi – kiroki ġa hehae'ÿve'ga repia ga poranduranduvame itambere'ia rehe jipi – igwete ġa ei:

—Akoja'ga rūi novia? ei ġa ojohupe, kiroki ga oporandurandu itambere'ia rehe jipi oina, ei ġa.

⁹—Ga tuhē, ei jara'ġa.

Emo jara'ġa e'i:

—Akoja'ga'jave'ga tehe, ei ġa.

Hehae'ÿgwera'ga e'i ġa pe a'ero:

—Ji tuhē ko a'ea, ei ga.

¹⁰—Marā nde rehakaturamo kiroġwe a'ero? ei ġa ga pe.

¹¹—Uhu ga ji pyri – Jesus ei ġa ga pe, ei ga. Igwete ga ikoti' yja ġwendya pyvō imongyavo jiropepira rehe, ei ga. A'ero ga ji mondoi

ypia'i pe Siloé pe ji mbojovaheita, ei ga. Ganhi'i'ga rupi ji hoi a'ero. Jijovaheipavame kiro ji ma'e'gatui, ei ga 'ga pe.

¹²—Mahã ga naerũ? ei 'ga ga pe.

—Ji ndakwahavi, ei ga.

Fariseusva'ea e'ie'i hehae'ÿgwerava'ea pe

¹³⁻¹⁴Judeus'ga poravykye'yima rupi sábadu rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvô ga mbohehavo katu. Kiro 'ga hehae'ÿgwera'ga rerohoi fariseus'ga pyri a'ero. ¹⁵Igwete fariseus'ga ei ga pe no:

—Marã nde rehakaturamo a'gwamo naerũ?

—Omongy ga yja kotimbyra jiropepira rehe, ei ga. Igwete ji jovahei nhima'e'gatuagwama, ei ga 'ga pe.

¹⁶Jararamo 'ga ei ga pe a'ero:

—Akoja'ga koi Tupana'ga nombuhurukari ga, ei 'ga. A'ereki ga oapo mbatera sábadu rupi nhaneramonhava'ea nhi'ÿpo'rue'ymano. Oko te'varuhu ga a'ero, ei 'ga.

Jara'ga e'i:

—Po ga rekote'varuhui hamo, a'ero po ga ndoapoi nanongara ahemonhimomby'ava'ea jipi hamo, ei 'ga.

A'ero 'ga nhonhi'igayvari ga rehe. ¹⁷Igwete 'ga ea'javi hehae'ÿgwera'ga pe:

—Oro nde? ei 'ga ga pe. Po ga nde mbohehakatui marã re po nde ga pe a'ero? ei 'ga.

—Tupana'ga nhi'i'ga mombe'uhara'ga po, a'e ji, ei ga 'ga pe.

¹⁸Emo judeus'ga nduvihava'ga ndogweroviapotari ga mbohehakatua.

—Ndahehai po ga raji'i, ei 'ga novã.

A'ero 'ga hehae'ÿgwera'ga ruva'ga mbuhurukari ojipyri gayhãa reheve.

¹⁹—Pe'ji katu ti ore ve, ei 'ga 'ga pe. Gaha ko ndera'yramo? A'iti ga ndahehai o'arame novã? ei 'ga. Pe'ji ti ore ve. Marã kiro ga rehauhuro naerũ? ei 'ga 'ga pe.

²⁰—Ga orera'yra'ga tuhẽ, ei 'ga. A'iti tuhẽ ko ga ndahehai o'arame ikwehe novã. A'ea ore orokwaha hete, ei 'ga 'ga pe. ²¹Emo gambohehakatua gwera – a'ea ore ndorokwahavi. Marã po ga ma'e'gatui kiro? oro'e ore, ei 'ga. Ma'ga omboheha katu ga naerũ? oro'e ore. A'ereki ore ndorokwahavi gambohehakatua gwera, ei 'ga 'ga pe. Pe'ji ti ga pe a'ero. A'ereki ga yvuakaruhu. Gaha po ti onhimombe'u pe me nehẽ, ei 'ga 'ga pe.

²²A'ea 'ga ei okyhyjiavo. A'ereki ojikwe judeus'ga nduvihava'ga e'i ojohupe: “Kiroki 'ga e'i Jesus'ga pe: ‘Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo’ – timo'ëuka hete ti 'ga mondovouka avuirama nhandejatykahava hugwi nehẽ tural'javyme ti 'ga ipype javo nehẽ,” e'i jipe judeus'ga nduvihava'ga ojohupe.

²³Nurã hehae'ÿgwera'ga ruva'ga ei 'ga pe: “Orera'yra'ga yvuakaruhu. Pe'ji ti ga pe a'ero tomombe'u ti ga ombohehakatua gwera javo,” ei 'ga 'ga pe. A'ereki 'ga okyhyji hete gwuvihava'ga hugwi.

²⁴Kiro fariseus'ga hehae'ÿgwera'ga mbuhurukara'javi ojipyri a'ero.

—Ere ti kiro ore ve: “A'itituhēva'ea jate ti ji amombe'u. A'ereki Tupana'ga ji rendu.” Ere ti poro kiro, ei ġa ga pe. A'ereki ore orokwaha hete akoja'ga rekote'varuhua, ei ġa.

Jesus'ga pe ġa ei o'mbero oko te'varuhu ga javo.

²⁵—A'ea ji ndakwahavi, ei ga. Mara'ngu po ga okote'varuhua'vo? ei ga. Emo ymya ji ndajirehai hepiage'yma. Aġwamo ji rehakaturo hepiakatuavo. A'ea ji akwaha hete reki jitekovo, ei ga ġa pe.

²⁶Igwete ġa ei ga pe:

—Marā ga nde rerekoi nde mbohehakatuvavo? ei ġa ga pe.

²⁷—Amombe'u ko ji pe me ko, ei ga ġa pe. Pe ki a'e te napehendukatui, ei ga ġa pe. Maranuhūrame pe hendupotara'javuhui naerū? Peko pota pe gareheva'ero no naerū? ei ga ġa pe.

²⁸A'ero ġa ete'varuhuhetei ja'javo ga pe.

—Ndehe tehe reki erekouhu akoja'gareheva'ero, ei ġa ga pe. Ore ki a'e te Moisésva'eareheva'ero oroko, ei ġa. ²⁹Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ahe rerekovo hako. A'ea ore orokwaha orokovo, ei ġa. Akoja'ga reki ma'ġa e'i ga pe ga mbuhurukaraġwama? A'ea ore ndorokwahavi, ei ġa ga pe.

³⁰—Mbiperanuhū ko a'ea! Anhimomby'a hete ji pe nenduvame, ei ga ġa pe. Ga ji mboheha katu. Emo pe ndapekwahavi ga ma'ġa ga mbuhuruka javo, ei ga ġa pe ġa nderekomemuamo. ³¹Tupana'ga nohenduvi te okote'varuhuve'ġa nhi'lġa jipi. Tikwaha pa nhande a'ea, ei ga. Ġa ki a'e te – kiroki ġa ga mbohete tuhē okovo garemimbotarimova'ea rehe – nanongara'ġa Tupana'ga ġwendu katu, ei ga ġa pe. ³²Yvya apoagwera jate ahe nohenduvangavi hehae'yve'lġa moma'eġatua – kiroki ġa ndahehai o'arame. Kiromo jate nhande nihenduvi no, ei ga ġa pe. ³³Po Tupana'ga rūi ga mbuhuruka hamo, a'ero po ga ndoapoi ahemonhimomby'ava'ea hepiuka nhande ve hamo, ei ga ġa pe.

³⁴Igwete ġa ei ga pe:

—Na tuhē ko nde e'a ereko te'varuhu, ei ġa. Kiro nde ore mbo'epotaruhui naerū? ei ġa ga pe.

A'ero ġa ga mombori pea hugwi.

Hehae'yve'ġa'jave'ġa

³⁵Aerē Jesus'ga henduvi ga mombe'ua.

—Omombo ġa hehae'yġwera'ga onga hugwi, ei ġa ga mombe'gwovo.

Igwete Jesus'ga hoi ga reka. Ga repiagame ga ei ga pe:

—Erejiko pota nde Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe? ei Jesus'ga ga pe.

³⁶—Ma'ġa naerū? ei hehae'yġwera'ga. Tajiko ti ga rehe a'ero javoji, ei ga ga pe.

³⁷—Erehapia nde ga'ama ejipyri a, ei Jesus'ga. Erehendu nde ganhi'lġa no, ei ga. Jihi ko a'ea, ei ga ga pe.

³⁸—Ajiko ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe a'ero.

Igwete ga Jesus'ga mbohetei jipojykahara'ga javo ga pe.

³⁹Aerē Jesus'ga ei:

—Jirura ġwaramo ti ji avove'ġa mboja'oja'ogi ojohugwi, ei ga. Jara'ġa po ti ojiko ji rehe. Jara'ġa po ti ndojikogi ji rehe, a'e ji, ei ga. Jukwaha reki ġandekote'varuhua a'ero, ei ga. Nahã, ei Jesus'ga. Hehae'ÿve'ġa ndokwahavi jipi hepiage'yima ġwaramo. Yvyakotyve'ġa hehae'ÿve'ġa ja a'ero, ei ga ġa pe. Jara'ġa e'i reki: “Ore ko hehae'ÿve'ġa ja ikwahave'yima. Ekwahavuka ti ore ve a'ero,” ei ġa ji ve, ei ga. Nurã po ti ġa Tupana'ga kwahavi tuhẽ a'ero nehẽ ojikogame ji rehe nehẽ, ei ga. Jara'ġa ki a'e te e'i tehe ojive: “Ore ko hehae'ÿve'ġa ja rui oroko. Orokwaha hete ore,” ei ġa novia, ei ga. Ki ġa tuhẽ po ti ndokwahavi Tupana'ga a'ero nehẽ. A'ereki ġa ndojikopotari ji rehe. Ġa nde'i ji ve: “Ekwahavuka ti ore ve,” ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁰Jararamo fariseus'ġa ġwendu ganhi'iġa okovo ga pyri. Igwete ġa ei ga pe:

—Ore ve po nde ei naerũ: “Ġa ko hehae'ÿve'ġa ja ndokwahavi”? ei ġa ga pe.

⁴¹Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pyry po pe ei hamo: “Ore ko hehae'ÿve'ġa ja ndorokwahavi. Ekwahavuka ti ore ve a'ero,” pe'ji po pe hamo, ei ga ġa pe. Po pe ei poha hamo, a'ero po pe napenhimongote'varuhui hamo. Emo pe pe'ji: “Ore ko hehae'ÿve'ġa ja rui. Orokwaha hete ore,” pe'ji pe, ei ga. A'ero pe nhimongote'varuhui jipi, ei ga. Naname Tupana'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

Ovelhas repiakatuhara'ga

10 ¹⁻²Igwete Jesus'ga ei ġa pe ġa mbo'eavo:

—Tamombe'u katu tuhẽ ti pe me, ei ga. Ovelhas repiakatuhara'ga oki ogwovo ovelhas rokaja pype jurukwara rupi, ei ga. Kiroki ga jurukwara rupi rui oki ipype – ga ko iporomive'ga ahe moandyandyita. Ojiupi ga hokairungava rehe tapyhygahyahi ti herogwovo javo, ei ga. Hepiakatuhara'ga ki a'e te uhu hovapytymbava rerekohara'ga pyri. ³A'ero ga hovapytymba'vogi hepiakatuhara'ga pe toki ti ga ipype javo, ei ga. Igwete hepiakatuhara'ga ki ua ġwenymbava pyri hera nanani henoina heno'eamo tokaja hugwi herogwovo, ei ga. A'ea ġwendu katu ganhi'iġa. ⁴Herohorame ga hoi henonde okovo ji reviri tuhu katu javo. A'ereki garenymbava okwaha ganhi'iġa, ei ga. ⁵Hajiheve'ga reviri ovelhas ndohoi tuhẽ. A'ereki ndokwahavi hajiheve'ga nhi'iġa. Oka'nhy reki nanongara'ga hugwi a'ero, ei ga ġa pe.

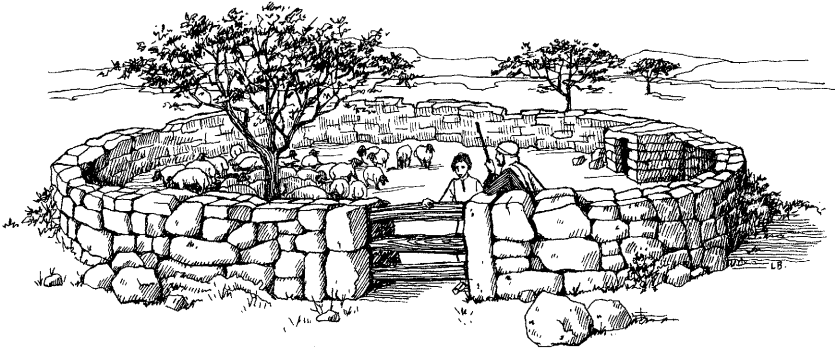
⁶Nahã Jesus'ga ei moroġitapyahua mombe'gwovo ojo'java'ea mombe'gwovo ġa pe. Emo ġa ndokwahavi okovo.

—Maraname ga imombe'ui poa nhande ve? ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ko jurukwara'jave'ga

⁷A'ero Jesus'ga ei ġa pe no:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Jurukwara rupi ovelhas oho okovo tokaja pype. A'ea rupi jitehe hepiakatuhara'ġa hoi ovelhas pyri herekovo, ei ga. Ji ko jurukwara'java'ea, ei Jesus'ga. A'ereki ji rupi jate vyvakotyve'ġa oho Tupana'ga viara rupi. A'ereki jihi jate ġa mongo gareheva'ero, ei ga. Jihi

(João 10.7)

jate ġa mbo'euka ġandepiakatuhara'ġa pe no, ei ga. ⁸Kiroki ġa ji renonde oko timbo'e ti Tupana'gareheve'ġa javo novia – ipromive'ġa ja ġa ahe moandyandyi pota, ei ga. Onhimbuhu tehe ġa Tupana'gareheve'ġa pyri ġa nderekote'varuhuavo. Tupana'gareheve'ġa ki a'e te nohenduvi ġanhi'ġa, ei ga ġa pe. ⁹Ji ko jurukwara'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga ġa pe. Ji pyri ġa nduri javo. “Nde rupi ti toroho Tupana'ga pyri,” ei ġa ji ve, ei ga. Ġa erame ji ve po ti ji ġa mongoi Tupana'gareheva'ero ġa nderekokatuavo nehē. A'ero po ti ġa inoġatui opy'a okovo nehē, ei ga. Igwete po ti ji imombyryvi ġa pe nehē ġa ndepiakatuavo ġa nderekovo nehē, ei ga ġa pe. ¹⁰Ipromive'ġa uhu jipi tapyhy ti herogwovo javo. “Tajuka ti,” ei ġa. A'ea rehe jate ġa nduri. Ji ki a'e te ajo tamboheaporoġita pyahu ti ġa mbohoryva javo, ei ga. Tamongo ti ġa Tupana'ga pyri nehē no, a'e ji, ei ga ġa pe.

Jesus'ga ko ovelhas repiakatuharete'ga'jave'ga

¹¹—Ji ko ovelhas repiakatuhara'ga'java'ea jipryheteva'ea jitekovo, ei Jesus'ga javo ġa pe. A'ereki ji ahepia katu jijiheve'ġa. Ġandepykavamo po ti ji manoi nehē tomanoyme ti ġa javoji, ei Jesus'ga ġa pe. ¹²Ji ko ojipe'ga ja rūi – kiroki ga e'i tehe ovelhas repiakatuhara'ga pe tahepia ti nerenymbava nde ve javo tehe, ei ga. Ġwenymbava rūi ġwaramo ga ndogwerekokatui reki ovelhas. Nurā ja'gwara'java'ea lobo rurame hehe ta'u javo, kiro ga pohipavi ovelhas hugwi a'ero onhana ogwovo, ei ga. A'ero lobo ruri ipyhyga ovelhas herogwovo ojive. Jara okwaki'o pa ojohugwiugwi, ei ga. ¹³Oka'nhy ga ogwovo ovelhas reja. A'ereki ga ni'aġataruhui ovelhas rehe hepiakatuhara'ga rūi okovo ġwaramo, ei ga ġa pe. Ji ko ga ja rūi a'ero, ei Jesus'ga.

¹⁴⁻¹⁵—Jihi ko hepiakatuhara'ga'java'ea jipryheteva'ea, ei Jesus'ga. Jiruva'ga ji kwaha hete. Akwaha hete ji ga no, ei ga. Na jitehe ji akwaha hete jijiheve'ġa. Ġa ji kwaha hete no. Aerē ti ji manoi ġandepykavamo nehē no, ei ga. ¹⁶Ġa ndeheve ji areko hajiheve'ġa jijiheva'ero no. Ġa ko judeus'ġarūive'ġa, ei ga. Ambojikoguka po ti ji ġa jijihe nehē. A'ero po ti ġa hendukatui nhinhi'ġa nehē, ei ga. A'ero po ti ġa nhaporemo ġa ndekoi jireheva'ero nehē

ojihe'ae'a ojogwehe ojipenhindyvamo nehẽ judeus'gã judeus'gãrũive'gã, ei ga. Ji tehe po ti gãndepiakatuhara nehẽ gã ndepiakatupava nehẽ, ei ga gã pe.

17—Jiruva'ga ji arõ hete, ei ga. A'ereki ji a'e: Ji ti amano jiji gãndepykavamo nehẽ takwerava'ja ti ji javo, ei ga. 18 Ji jujukaukare'ymame nhiarõe'ỹve'gã pe po ti tegwete gã pe jujukahava nehẽ. Emo nhiremimbotarimo po ti ji jujukaukari gã pe nehẽ, ei ga. Jipopoaka ji jijjukavouka nhinhimbogweravuka no, ei ga. A'ereki jiruva'ga e'i ji ve a'ea rehe: “Nahã po ti nde rekoï nehẽ”, ei Jesus'ga gã pe.

19 Kiro judeus'gã nduvihava'gã nhonhi'igãyvara'javi Jesus'ga nhi'igã renduva. Jara'gã e'i onhimongyavo:

20—Anhaãa opojyka ga mboheagwryrvuhuavo Diabo'gapyriva'ea, ei gã. Maraname pe henduvuhui ganhi'igã naerũ? ei gã jara'gã pe.

Jara'gã ki a'e te e'i:

21—Gã nde'i te nanongara pe anhaãa opojykarama, ei ga. Anhaãa nomoma'eğatui reki hehae'ỹve'gã a, ei gã.

Nahã judeus'gã nduvihava'gã nhonhi'igãyvari Jesus'ga nhi'igã rehe.

Ahe ndokoi Jesus'ga rehe

22-23 Aerẽ Jesus'ga rekoï judeus'gã jatykahavuhua pype. Igwete ga hoi okovo onga rembe'yvuhu pe gãambo'ehai pe – a'ea pe gã ei Salomãova'ea apoa. Kiro yapouhua. Igwete judeus'gã japoi toryva pevo cidade de Jerusalém me. A'ea rupi gã ojapyakaaka ojatykahavuhua apopava rehe. A'ereki ymya onga apopavame ahe okwava'ẽ Tupana'ga pe gwinõ teni javo ga pe. 24 Igwete Jesus'ga hoi okovo onga rembe'yvuhu pe. A'ero judeus'gã nduvihava'gã nduri Jesus'ga pyri ga atimana javo ga pe.

—Manamehũ po ti nde nhimombe'ui ore ve nehẽ? ei gã Jesus'ga pe. Po nde Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo, enhimombe'u katu ti ore ve a'ero tonhimimyme ti ore ve, ei gã ga pe.

25—Anhimombe'u tuhẽ ko ji pe me jipi, ei Jesus'ga gã pe. Emo pe ndaperoviapotaruhui nhinhi'igã. Nhirembiapoa – a'ea Tupana'ga oapouka ji ve – a'ea po ji kwahavukari pe me hamo, ei ga gã pe. 26 Emo pe ndaperoviapotari. A'ereki pe jireheva'ea rui, ei ga. 27 Jireheve'gã gwendu katu nhinhi'igã, ei ga. Akwaha hete ji gã. Igwete nhiremimbotarimova'ea rehe gã ndekoi jipi, ei ga gã pe. 28 Amboheaporoğita pyahu ko ji gã kiro, ei ga. Aerẽ po ti ji gã nderohoi yvagi pe gã mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ no. A'ero po ti gã ndohoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga gã pe. Ndipe'akavi gã ji hugwi, ei ga. 29 Jiruva'ga – gaha gã mbojikoguka ji rehe – ga popoakahetero jara'gã hohe pa. Nurã ndipe'akavi gã ga hugwi, ei ga. 30 Ojipeji ko ore rekoï Tupanamo jihi jiruva'ga pavẽi, ei ga gã pe.

31 A'ero judeus'gã nduvihava'gã ipyhygi ita tiapi ti ga javo. 32 Igwete Jesus'ga ei gã pe:

—Pehepiepia pe nhirembiapoa novã, ei ga. He'yiva'ea Tupana'ga oapouka ji ve pyryva'ea. Marãva'ea rehe pe ji apipotaruhui naerũ? ei Jesus'ga gã pe.

33—Pyryva'ea rehe rūi ore nde apipotari, ei ġa ga pe. Nde euhurame ite'varuhuva'ea rehe ore nde apipotari. A'ereki nde Tupana'ga mbotegwetei javo tehe ga pe. A'ereki nde vvyakotyva'ero tehe erenhimong potaruhu Tupanamo, ei ġa ga pe.

34-35 Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pekwaha pe pejiapoa ikwatijara novia. Kiha ko omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ahe ve hako, ei ga ġa pe. A'ereki Tupana'ga e'i ahe ve hako: “Pe'e ti ojipe'ġa pe ji py'rovo,” ei ga. Ahe ve jitehe ga ei a'ero: “Pe ko tupanamo,” ei ga. Ikwatijara – kiroki omombe'u Tupana'ga nhi'iġa – kia koi a'itituhēva'ea, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga e'i ahe ve hako pe ko tupanamo javo.

36 Maranuhūrame pe euhui ji ve naerū ji nhimombe'urame ji ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ga ġa pe. “Nde erembotegwete Tupana'ga,” pe'ji tehe pe ji ve, ei ga. Emo ji ve tuhē Tupana'ga ei: “Ndehe ti eho yvya koty ekovo nhiremimbotarimova'ea rehe nehē,” ei ga ji ve, ei ga. 37-38 Pe ndaperoviarihu nhinhi'iġa, ei ga. Ji ko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe ako tuhē japovo ahemonhimomby'ava'ea. Po ji japoe'ymame taperoviari ti nhinhi'iġa a'ero. Ji japoram ahemonhimomby'ava'ea po pe hepiagame heroviari hamo, ei ga. Perovia ti a'ero tapekwaha orejikoty'ara onhopavēi jihu jiruva'ga pavēi. A'ereki jiruva'ga ojikoty'a ji pavēi okovo. Jihu ajikoty'a jiruva'ga pavēi no, ei ga ġa pe.

39 Kiro ġa Jesus'ga pyhypotara'javi a'ero novia. Igwete ga nhimbojirevi ogwovo ġa hugwi.

40 Igwete Jesus'ga jivyra'javi rio Jordão aherovai opytavo – perope Joãova'ea ġamobatzagweri pe. 41 Kiro he'yjuhuve'ġa nduri Jesus'ga pyri. Igwete ġa ei ojohupe:

—João'ga ndoapoangavi ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa ahe mombe'gwovo. Emo Jesus'ga mombe'urame ga omombe'u katu pa, ei ġa ojohupe.

42 A'ero pevove'ġa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo.

Lázaro'ea manoagwera

11 1-2 Ojipe'ga kiro itetirūa. Garera ko Lázaro. Cidade de Betânia pe ga ruvi ġwendyra'ġa pavēi. Ġa ko Martahēa Mariahēa pavēi. (Mariahēa ko akojahēa – kiroki hēa aerē omongy nhandya perfume nhandepojykaharete'ga pya rehe Jesus'ga pya rehe. A'ero hēa imomikaġi gapya o'ava pyvō.) Hēakuvyra'ga Lázaro'ga kiro itetirūa. 3 Nurā Maria'ġa ojipe'ga mondoukari Jesus'ga pyri.

—Ere ti nhandepojykaharete'ga pe itetirūa hete kiro garemiarōhara'ga javo ga pe, ei ġa ga pe imondovouka onhi'iġa Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi ġanhi'iġa imombe'gwovo Jesus'ga pe.

4 Hēnduvame Jesus'ga ei:

—Lázaro'ga tetirūa nomomanoukaraġwami ga, ei ga. Gatetirūa ko Tupana'ga ruvihavuhetea repiukaraġwama tokwaha ti ġa jiruvihavuhetea no, ei ga. Gatetirūaro ġwaramo po ti ġa ei ji ve nehē ipopoaka hete Tupana'ga ra'yra'ga javo ji ve nehē, ei Jesus'ga.

⁵ Jesus'ga oko hete Marta'ğa ndehe ġakuvyura'ga rehe no Lázaro'ga rehe. ⁶ Emo imombe'urame Lázaro'ga tetirúa ga pe Jesus'ga opytaahi'vi na'ê pevo upa. Mokõi ga kiri pevo jitehe. ⁷ Kirê ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe a'ero:

—Xajivy ti kiro Judéiapeve'ğa gwyri pe a'ero, ei ga ġa pe.

⁸ —Jesus, ei ġa. Judéiapeve'ğa nde apipotaruhu pevo oji'i. Kiro nde hopotara'javamo pevo jitehe naerũ? ei ġa Jesus'ga pe.

⁹⁻¹⁰ Igwete Jesus'ga ei nahã javo ġa pe:

—Ara rupi ve gwereko doze horas, ei ga. Arimo nhandehorame nhandekovo nhande ndi'ari vyva rehe hepiakatuavo ġwaramo. A'ereki nhanderyapehava omomytu'ê nhande ve, ei ga ġa pe. Ypytunimo nhandehorame nhande ari a'ero hepiage'yma ġwaramo. Tegwete nhande ve a. A'ereki nianderyapehavi ypytunimo, ei ga ġa pe. Aġwamo ko arimova'ea ja nhande ve. Aġwamo nhande rekorame Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nianemombikavi, ei ga. A'ereki Tupana'ga omomytu'ê ġwemimbotarimova'ea nhaneakaġi pe nhande pokoga jipi, ei ga. Aerê po ti ypytuna ja nhande ve nehê. A'ereki aerê nhande manorame tegwete nhande ve, ei ga. Xaho tuhê ti kiro a'ero. A'ereki ndohoi ve nhimomanohava apiavo, ei ga ġa pe imombe'gwovo.

¹¹ Aerê Jesus'ga ei ġa pe no:

—Nhaneremiarõhara'ga kiro oki upa Lázaro'ga, ei ga. Taho ti ga moma'eamo a'ero, ei ga ġa pe.

¹² Igwete garemimbo'ehara'ğa ei:

—Po ga kirame kiro a'ero po ti ga nhimohiġatui nehê, ei ġa ga pe novã.

¹³ “Lázaro'ga kira pe po ga ei ra'e,” ei ġa oyvyteri pe. Lázaro'ga manoa pe Jesus'ga ei reki. A'ero ga imombe'ukatui ġa pe:

¹⁴ —Lázarova'ea omano ra'e, ei ga ġa pe. ¹⁵ Ji rekoe'yma ġwaramo ahe pyri ahe manorame a'ero po ti ji pe monhimomby'ahetei nehê tapejiko hete ti ji rehe javo. Nurã ji roryvamo jirekoe'yma rehe pevo, ei Jesus'ga. Xaho ti kiro ahe pyri a'ero, ei ga ġa pe.

¹⁶ Igwete Tomé'ga – o Gêmeo ei ġa ga pe – igwete ga ei jara'ğa pe:

—Xaho ti Jesus'ga rupi xamano ti ga pavêi a'ero nehê, ei Tomé'ga ġa pe. A'ero ġa hoi cidade de Betânia pe pea rupi ogwovo.

Jesus'ga ko ġambogwerahavamo

¹⁷ Jesus'ğa horame Betânia pe ġa imombe'ui Lázaro'ga manoagwera ġa pe. —Mbohapy'ri quatro ore kiri kiro ahera'oa mongirê itaruvihavuhua kwaruhua pype ahe noġa, ei ġa imombe'gwovo Jesus'ğa pe.

¹⁸ Jerusalém ko ira'agwe Betânia hugwi três quilômetros. ¹⁹ Pevove'ğa ohooho a'ero Martahêa pyri Mariahêa pyri no ġa porogwetyga. ²⁰ Igwete Martahêa henduvi Jesus'ga rura mombe'urame. A'ero hêa hoi tahovati ti ga javo. Mariahêa ki a'e te onga pype hêa reni upa. ²¹ Igwete Martahêa hoi ovahema Jesus'ga pyri.

—Jesus, ei hēa ga pe. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi raji'i hamo! ei hēa Jesus'ga pe. ²²Kiroḡwe vehevi nde erame Tupana'ga pe po ti ga nde rendukatui hamo, ei hēa ga pe. A'ea ji akwaha hete, ei hēa ga pe.

²³—Okwera po ti ndekuvyrava'ea nehē, ei Jesus'ga hēa pe.

²⁴—Akwaha ji ahekweravaḡwama aerē mbapava koty Tupana'ga omanove'ḡa mbogwerapavame nehē, ei hēa.

²⁵Igwete Jesus'ga ei hēa pe:

—Jihi ko ḡa mbogweraharamo ako ḡa mongovo, ei ga. Kiroki ḡa ojiko ji rehe – omanorame vehevi po ti ḡa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei ga hēa pe. ²⁶Kiroki ḡa heaporoḡita pyahu ojikoga ji rehe – ḡahā po ti ndohoi tuhē hahyva'ea ruvihava pype nehē. Oko hete po ti ḡa Tupana'ga pyri avuirama okovo nehē, ei ga. Ererovia nde a'ea? ei Jesus'ga hēa pe.

²⁷—Arovia ji, ei hēa ga pe. A'ereki nde ko Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko Tupana'ga ra'yramo ereko, ei hēa. A'ereki nde ve ko Tupana'ga e'i hako toho ti ga yvya koty javo, e ko ga nde ve, ei hēa ga pe.

Jesus'ga ojehe'o

²⁸O'erē Jesus'ga pe Martahēa jivyri ua onga pe. Igwete hēa hoi oirūhēa pyri Mariahēa pyri. Ḡandovakie'ỹ hēa hoi javo hēa pe.

—Uhu ga nhanembo'ehara'ga, ei hēa. “Tuhu ti hēa ji pyri,” ei ga nde ve, ei hēa Mariahēa pe.

²⁹A'ea renduvame kotihī hēa po'ami ogwovo ga pyri Mariahēa. ³⁰Jesus'ga novahemi ve cidade pe. A'eva ga rekoi – perope Martahēa oho ga rovatiamo.

³¹Kiro Mariahēa po'ami nhandaibe ogwovo ga pyri a'ero. Kiroki ḡa hēa pavēi oko onga pype hēa porogwetyga – gwepia ḡa hēahoa. Nurā ḡa ei ojohupe novīa: —Kiro hēa hoi aheryvy pe tajehe'o ti ahe pyri javo, ei ḡa novīa. Xaho ti hēa reviri a'ero, ei ḡa ojohupe a'ero.

³²Kiro Mariahēa hoi Jesus'ga pyri a'ero. Ga repiagame hēa ndurugi ḡwenypy'amo gapy'a pyri.

—Jesus, ei hēa. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi raji'i hamo! ei hēa ga pe.

³³Jesus'ga gwepia hēajehe'oa ḡajehe'oa reheve – kiroki ḡa uhu hēa rupi. Omynhete gapy'a a'ero. ³⁴Igwete ga ei:

—Mome pe ahe noḡi raji'i? ei ga ḡa pe.

—Herejo hepiaga, ei ḡa ga pe.

³⁵Igwete Jesus'ga jehe'oi.

³⁶—Pehepia. Ga oarō hete ahe! ei ḡa gajehe'oa repiaga.

³⁷Jara'ḡa ki a'e te e'i:

—Ga omoma'eḡatu hehae'ỹve'ga raji'i, ei ḡa. Tegwete po ga pe naerū Lázarova'ea manoaḡwama mombiga raji'i naerū? ei ḡa ojohupe.

Ombogwera ga Lázaro'ea

³⁸Jesus'ga py'a omynhetea'ja. Igwete ga ruri garyvy pe ikwaruhu pe. Jurukwara pype u itauhua imohinipyra hovapytymbavamo.

³⁹—Pepe'a ti itauhua, ei Jesus'ga pevove'ğa pe.

A'ero Martahêa ei ga pe:

—Ah, Jesus, kiro inemahivamo jikuvyrava'ea ra'oa. A'ereki he'yi'i quatro ore kiri ahe manorê, ei hêa ga pe.

⁴⁰Igwete Jesus'ga ei hêa pe a'ero:

—A'e ko ji nde ve ko: “Po ti nde jikogi ji rehe, a'ero po ti nde hepiagi Tupana'ga ruvihavuhetea nehê,” ei ga hêa pe.

⁴¹A'ero ģa ipe'ai itauhua jugwi. Igwete Jesus'ga jovavuri yvagi pe javo.

—Apĩ, ei ga. Ndepyry hete nde ji rendukatuavo kiro, ei ga Tupana'ga pe. ⁴²Nde ji rendu katu tuhê jipi. Emo ji a'e poa nde ve avove'ğa ndovaki togwerovia ti ģa neremimbuhuragwera ji rehe, ei ga Tupana'ga pe.

⁴³Onhi'ĩgirê Tupana'ga pe Jesus'ga eahyi:

—Lázaro, ei ga. Here ehema! ei ga ga pe.

⁴⁴A'ero Lázaro'ga vyri omanoa hugwi ohema ikwaruhua hugwi.

Imamanipyra ga gweru opya opoa reheve. Ga'akaġa na jitehe gwereko tapy'ynhapira ojihe no. A'ereki judeus'ġa omamamama ahera'oa tapy'ynhapipukuhua pyvô jipi ahe mondorame ahe noġa ita kwaruhua pype jipi.

—Pemama'ndo ti ga hugwi tapy'ynhapira kwaharava ga hugwi toho ti ga, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahe ojuka pota Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2)

⁴⁵Kiro he'yjuhuve'ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero judeus'ġa – kiroki ġa uhu Mariahêa pyri. A'ereki ġa gwepia Jesus'ga remimbogwerava.

⁴⁶Jara'ġa ki a'e te oho fariseus'ġa pyri imombe'gwovo.

—Jesus'ga ombogwera Lázaro'ga gamanoa hugwi! ei ġa ġa pe Jesus'ga mombe'gwovo.

⁴⁷A'ero fariseus'ġa ei ikwava'êhara'ġa nduvihava'ġa pavêi:

—Timbojatyka jara'ġa a'ero ġamoġitahara'ġa.

Igwete judeus'ġa moġitahara'ġa jatypapavi javo ojohupe.

—Marã po ti nhande rekoi nehê naerũ? ei ġa ojohupe. A'ereki he'yjuhu akoja'ga oapoapouhu ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo. ⁴⁸Po ti nhande nimombigi ga, a'ero po ti ġa nhaporemõ ġa jikogi ga rehe nehê, ei ġa. “Gaha jate kiro oko nhanderuvihavuhetero,” e po ti ġa ga pe a'ero nehê, ei ġa ojohupe. Huvihavuhu'ga ikwahavame cidade de Roma pe po ti ga ei nehê: “Judeus'ġa po ti nanhirendukatual'javi kiro a'ero nehê,” e po ti ga nehê, ei ġa. A'ero po ti ga soldados'ġa mbuhurukari

nhande pyri tapemomba pa ti pe judeus'ğa javo. “Ĝajatykahavuhua po ti pemomba pa nehē no,” e po ti ga soldados'ğa pe nehē, ei ĝa ojohupe.

⁴⁹A'ero Caifás'ga – ga ko ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhu'ga a'ea rupi – kiro ga ei ĝa pe:

—Ndapekwahavihu pe! ei ga. ⁵⁰Omano po ga hamo, ei ga javo. A'ero po ti ĝa nianemomanoukari pa nehē. Na ti ojipejive'ga manoi nhande py'rovo a'ero xamanombavyme ti nhande judeusramo, ei ga ĝa pe. Nanongara po ti pyry pe me nehē, ei ga. Pejapyaka katu ti a'ea rehe a'ero, a'e ji, ei Caifás'ga ĝa pe.

⁵¹Ga rūi onhimbo'e a'ea rehe javo. Tupana'ga reki ombo'euka ga hehe. A'ereki a'ea rupi Caifás'ga ikwava'ēhara'ğa nduvihavamo oko. Tupana'ga ombo'euka ga ĝwemimbotarimova'ea rupi. A'ero Caifás'ga ei ĝa pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaĝwama judeus'ğa ndepykavamo. ⁵²Judeus'ğa pe jate rūi reki Jesus'ga manoi. He'yjuhuve'ğa pe judeus'ġarūive'ğa pe ga manoi no – kiroki ĝa ojiko Tupana'ga rehe ogwyri pe nhaporemo. Omano ga Tupana'gareheve'ğa pe nhaporemo tojihe'ae'a ti ĝa ojogwehe ojipenhindyvamo javo.

⁵³Igwete Caifás'ga ei ĝa pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaĝwama. A'ero judeus'ğa nduvihava'ğa nhomonhi'īgi javo jipi.

—Marā po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē? ei ĝa javo ojohupe.

⁵⁴Nurā Jesus'ga ndokoa'javi judeus'ğa ndovaki. Pea hugwi ga hoi cidade de Efraim me a'ero upa ongae'yma koty. Efraim me ga pytai a'ero ĝwemimbo'ehara'ğa pavēi.

⁵⁵Kiro judeus'ğa oapo ĝwerī toryva. Páscoa ei ĝa jupe. A'ero ĝa hoġahoi kiro ogwyra hugwi onhimongyavo tihepia ti toryva javo. Toryva renonde ĝa hoi Jerusalém me onhimboavujikwejikwea nahanahā nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. ⁵⁶A'ero ĝa Jesus'ga rekarekari novīa. Igwete ĝa nhomonhi'inhi'īgi ojatykahavuhua pype o'ama.

—Marāi pe a'ero naerū? ei ĝa ojohupe. Uhu po ti ga toryvi pe nehē? ei ĝa. Mara'ngu po ti ga ure'yma nehē? ei ĝa ojohupe.

⁵⁷Ojikwe vehevi ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa ei ĝa pe fariseus'ğa pavēi:

—Po ti pe ikwahavi garekohava, pemombe'u ti ore ve toropyhy ti ga, e'i jipe ĝa ĝa pe.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga pya rehe

(Mateus 26.6-13; Marcos 14.3-9)

12 ¹Aerē Jesus'ga ei ĝwemimbo'ehara'ğa pe:

—Mbohapyrete cinco po ti nhande kiri. A'ero po ti ĝa japoi toryva Páscoa Jerusalém me nehē, ei ga ĝa pe. Xaho na'ē ti Betânia pe, ei ga ĝwemimbo'ehara'ğa pe.

Igwete ĝa hoi Lázaro'ga pyri – akoja'ga Jesus'ga ombogwera gamanoa hugwi.

²A'ero pevove'ğa japoi mbatera Jesus'ğa pe to'u katu ti ĝa ore pyri javo. Igwete Martahēa herueruri mbatera ĝa pe. Lázaro'ga oapy oina Jesus'ga pyri jara'ğa pavēi. Igwete ĝa i'ui. ³Kiro Mariahēa heruri perfume nhandya. Nardo ei ĝa jupe

nomombaraviva'ea. He'yjuhuva'ea itambere'ia hēa omondo hehe. Meio litro hēa gwereko. Kiro hēa heruri heka'voga Jesus'ga pya rehe. A'ero hēa imomikaği gapya o'ava pyvõ. Ikatigāhiva ohygahi onga rehe. ⁴A'ero Jesus'ga remimbo'eharava'ea Judas Iscariotesva'ea – ahe ko aerē opyhyguka Jesus'ga – a'ero ahe ei:

⁵—Maranuhūrame hēa nomondojuhu kia itambere'ia kwepygauka ġa pe? ei ahe. He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ġa ikwepygi hēa pe nhandya rehe ramo, ei ahe. Imbatere'ÿve'ġa pe po hēa imondoi itambere'ia a'ero ramo, ei ahe ġa pe.

⁶Judasva'ea ni'ağataruhui reki imbatere'ÿve'ġa ndehe Mariahēa pe ja'javo. Ahe ko iporomiva'ea. Gwereko ahe Jesus'ġa pe ġaitambere'ia ryru'ia herekokatuhava. A'ero ahe ipyhygi itambere'ia jugwi imima ojive jipi. Nurā ahe nhi'iğahyi Mariahēa pe itambere'ia potaruhuavo.

⁷A'ero Jesus'ga ei:

—Na hēa rekoi jate ġwemimbotarimo, ei ga. Hēa gwereko a'ea nhitÿhava rupiaramo, ei Jesus'ga. ⁸Okoe'yimi imbatere'ÿve'ġa pe pyri. Imondopotarame po pe imondoi a'ero ġa pe jipi hamo, ei ga. Ji po ti a'e nakombegwei pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahe ojuka pota Lázaro'va'ea

⁹Kiro judeus'ġa ikwahavi Jesus'ga ruva pevo Betânia pe. A'ero ġa nduri ga repiaga onhimongyavo. Lázaro'ga repiaga ġa nduri no – akoja'ga Jesus'ga ombogwera. ¹⁰Nurā ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa – ġa e'i jipe tijuka ti Jesus'ga javo – igwete ġa ei ojohupe kiro:

—Tijuka ti Lázaro'ga no, ei ġa.

¹¹A'reki he'yjuhuve'ġa judeus'ġa opohi kiro ġa hugwi Jesus'ga rehe okovo. Lázaro'ga mbogwerava ġwaramo ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero opohia ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa hugwi. Nurā ġa Lázaro'ga jukapotari kiro.

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40)

¹²⁻¹⁸Ko'emame Jesus'ga ipyhygi jumentinho taho ti Jerusalém me i'arimo javo. A'ea ja Jerusalém me ġa Jesus'ga mombe'ui.

—Kiro po ti ga ruri nehē, ei ġa.

A'ero he'yjuhuve'ġa – kiroki ġa uhu toryva repiaga Páscoa repiaga – a'ero ġa ei:

—Xaho ti ga rovatiamo, ei ġa.

A'reki ojipe'ġa omombe'umbe'u Lázaro'ga mbogwerava ġa pe.

—Orohepia ore Jesus'ga ojil'i, ei ġa. Lázaro'ga manorame Jesus'ga hoi ikwaruhua pyri. Ga onhi'iğā mondoi ga pe ga mbjipe'avo ga mbuhua jugwi, ei ġa. Nahā ga ga mbogweravi gamanoa hugwi ojil'i, ei ġa imombe'gwovo ġa pe.

A'ea renduvame he'yjuhuve'ġa ei a'ero:

—Jesus'ga oapo hete ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa. Xaho ti ga repiaga a'ero Lázaro'ga mbogwerahara'ga, ei ġa ojohupe.

Nurã Jesus'ga rura kwahavame ģa hoi ga rovatiamo. Igwete ģa hakã vondogi pindova rova ipyhyga herogwovo imbovavaga timbohete ti Jesus'ga javo. Igwete ģa ga mbojiroviari ga rerua ga rerovahema. A'ero ģa ei ga mombe'gwovo:

“Timbohete ti Tupana'ga,” ei ģa.

“Nhandepojykaharete'ga ti tomomyry ga pe

– kiroki ga nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri,” ei ģa.

“Tupana'ga ti tomomyry hete ga pe

– kiroki ga oko nhanderuvihavuhuhetero israelitas'ģa nduvihavuhuhetero,” ei ģa.

Kiro Jesus'ga ruri jumentinho arimo ua a'ero. A'ereki na tuhẽ Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve imombe'ujipei garuraġwama.

“Tapekyhyji ti Jerusalẽmmeva'ero,” ei ahe.

“Pehepia. Kiro ki ga u penduvihavuhuhete'ga jumenta ra'yra arimo oina,” ei ahe ikwatija hako.

Jesus'ga rurame garemimbo'ehara'ģa nonhimombaragwahavi garura rehe. —Maraname tuhẽ Jesus'ga ruri nahã naerũ? ei ģa ojohupe.

Jesus'ga kweravirẽ ogwovo Tupana'ga pyri, a'ea rupi ģa ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve. A'ero ģa ei: “Aherembikwatijara omombe'u jipe tuhẽ reki Jesus'ga ruraġwama,” ei ģa ikwahava. “Na tuhẽ ga ruri Jerusalẽm me a'ero ikwehe,” ei ģa. “Na tuhẽ nhande rekoi ga rerekovo ahe nhi'ĩpo'ruavo no ikwehe,” ei ģa ojohupe. Emo ga rurame ģa nonhimombaragwahavi hehe maraname ga ruri nahã javo.

¹⁹Igwete fariseus'ģa ei ojohupe:

—Pehepia pe ġahoahivuhua ga pyri, ei ģa ojohupe. Xa'exa'e nhande ģa pe novĩa tapejikogi ga rehe javo ģa pe novĩa. Emo ģa oho pa ga pyri ga rehe gworygworyvamo, ei ģa ojohupe.

Gregosva'ea gwepia pota Jesus'ga

²⁰Jararamo gregos'ģa uhu Jerusalẽm me ģa ndupi no – kiroki ģa uhu toryvi pe timbohete ti Tupana'ga javo. Gregos'ģa ko judeus'ģarũive'ģa.

²¹Kiro ģa hoi javo Filipe'ga pe. Filipe'ga cidade ko Betsaida Galilẽiapeva'ea. Igwete gregos'ģa hoi javo ga pe.

—Filipe, ei ģa, orohepia pota ore Jesus'ga.

²²Igwete Filipe'ga hona'ẽi imombe'gwovo Andrẽ'ga pe. A'ero ģa jogwerohoi Jesus'ga pyri imombe'gwovo gregos'ģa nhi'iġagwera ga pe.

²³A'ero Jesus'ga ei pevove'ģa pe:

—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. A'ero oho ġwerĩ kiro japiavo jiruvihavuhuhetea ukwahava apiavo. A'ereki ji amano ġwerĩ, ei Jesus'ga ģa pe. ²⁴Tamombe'u katu tuhẽ pe me. Ha'ynha ityme'ymame a'ea tehe opyta ojipeji jate, ei ga. Ģa itymame ha'ynha omano ramenhumu. Omano'aġirẽ henhunhamo. Kirẽ po o'aramo ha'ynha herekoahivuhui, ei ga ģa pe.

Omanoağwama pe Jesus'ga ei ha'lynha mombe'urame. A'ereki omanorẽ ga okwera'va'ja. He'yjuhu gareheve'ğa a'ero ga ға mboheaporoğitapyahurame.

²⁵Igwete Jesus'ga ei:

—Kiroki ға oko hete ojihe ji arõe'lyma – ға po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga ға pe. Kiroki ға ndokohetei ojihe ağwamo ji arõheteavo – ға po ti oko hete aerẽ ogwovo Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga ға pe. ²⁶Kiroki ға jireheva'ero oko – nhiremimbotarimova'ea rehe po ға ndekoi hamo. Perope ji ako a'ero – pevo jitehe po ti ға ndekoi ji pyri nehẽ no, ei Jesus'ga. Kiroki ға jireheva'ero oko – ға pe po ti jiruva'ga ei pepyry hete pe javo nehẽ, ei ga ға pe.

Jesus'ga omombe'u omanoağwama

²⁷Igwete Jesus'ga ei:

—Omynhete jipy'a kiro, ei ga. Marãi po ti ji a'ero nehẽ? Nda'ei po ti ji Tupana'ga pe: Apĩ, terembohahyukari ti ji ve nehẽ. Poa po ti ji nda'ei ga pe nehẽ, ei ga. A'ereki a'ea rehe tuhẽ ji ajo yvya koty tapo'ru ti ji hahya nhimanomo javo, ei Jesus'ga. ²⁸Apĩ, ehapiuka ti ға pe ejuvihavuhuhetea, ei ga Tupana'ga pe.

A'ero ga ei Jesus'ga pe yvaga hugwi:

—Ahepiuka ko ji ikwehe, ei ga. Aerẽ po ti ji hepiukara'javi nehẽ no, ei ga Jesus'ga pe.

²⁹Yvagahugwiva'ea renduvame he'yjuhuve'ğa ei ojohupe o'ama:

—Gara poro?

Jara'ğa e'i ojohupe:

—Onarağuhũ po.

Jara'ğa e'i:

—Tupana'gapyrive'ga po onhi'ĩ Jesus'ga pe, e'i tehe ға ojohupe.

³⁰Jesus'ga e'i ға pe:

—Ji ve rũi ko Tupana'ga ei, ei ga ға pe. Pe me ko ga ei tokwaha ti ға javo, ei ga. ³¹Kiroğwe po ti ihoi japiavo Tupana'ga nhi'ğa nharõe'ỹve'ğa pe nehẽ. “Oko te'varuhu pa ға,” e po ti ga ға pe nehẽ, ei ga. Kiroğwe po ti Tupana'ga imombigi nharõe'ỹve'ğa nduvihavuhu'ga popoakara Diabo'ga popoakara ga hugwi nehẽ, ei ga. ³²Nhimbovyrame yva rehe po ti ji imbuhurukapavi vvyakotyve'ğa ndeaporoğita tojiko ti ға ji rehe javo, ei Jesus'ga ға pe.

³³A'ea erame ga imombe'ui ға pe omanoağwama nahã po ti ға ji jukai yva rehe nehẽ javo.

³⁴Igwete he'yjuhuve'ğa ei ga pe:

—Marã naerũ? ei ға ga pe. Ere'e ko nde ore ve: “Ji ko Tupana'ga remimbuhurukaramo,” ere ko nde ore ve. “Ji mbovy po ti ға yva rehe ji jukavo nehẽ,” ere ko nde ore ve, ei ға ga pe. Nhandeapoa ikwatijara ki a'e te omombe'u Cristo'ga okoji po ti ga avuirama nehẽ javo. Nomanoi po ti ga a'ero nehẽ, ei ға. Marã po nde imombe'ui ore ve Tupana'ga

remimbuhurukara'ga manoaḡwama naerū? Ga ko Cristo'ga rūi naerū? ei ḡa Jesus'ga pe.

³⁵Igwete Jesus'ga ei ḡa pe:

—Amomytu'ē ji jiji tapekwaha ti a'itituhēva'ea javo, ei ga. Kirē po ti ji namomytu'ēa'javi pe me nehē. Imomytu'ērame ti pekwaha a'itituhēva'ea a'ero pejikoga ji rehe, ei ga. Ji imomytu'ēe'ymame po ti pe ypytunahivarupive'ḡa ja ndapekwahahetei. A'ereki ypytuna rupi ohorame ahe ndokwahavi tuhē hepiage'yma, ei Jesus'ga ḡa pe. ³⁶Ji imomytu'ērame pe me ti pe jikogi ji rehe. A'ero po ti pe ikwahapyramo tuhē jireheva'ero nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

Judeusva'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

Jesus'ga epavame ga hoi onhimima ḡa hugwi. ³⁷⁻³⁸Ojikwe Jesus'ga oapoapo ahemonhimomby'ava'ea ḡapyteri pe novia. Ndojikogi reki ḡa ga rehe Isaiásva'ea nhi'iḡagwera po'ruavo. Ahe ko Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea. Igwete ahe ikwatijari onhi'iḡa Tupana'ga pe hako.

“Ndiroviahavi oreremimombe'ua,” ei ahe Tupana'ga pe.

“Ndepopoakara ndiukwahavi ḡa pe nhaporemo,” ei Isaiásva'ea ikwatija hako.

³⁹Tegwete ḡa pe ḡajikohava Jesus'ga rehe. A'ereki ḡa Isaiásva'ea nhi'ipo'ru. A'ereki ahe e'ia'ja ikwatija hako:

⁴⁰“Tupana'ga omotiruahū ḡa'akaḡa,” ei ahe.

“Ga nomombugi ḡa'apyha.

A'ereki ḡa e'iuhu jipi

tokiyme ti ganhi'iḡa nhande py'a pe javo,” ei ahe.

“Tikwahavyme ti nhande a'ea,' ei ḡa,” ei ahe.

“Tirojijyyme ti nhandereaporoḡita

tomomboryme ti ga nhanderekote'varuhua javo,' ei ḡa,” ei ahe hako.

⁴¹Isaiásva'ea omombe'u reki Jesus'ga a'ea ikwatijarame hako. A'ereki ahe gwepia nhoḡwenonde Jesus'ga ruvihavuhuheteaḡwama.

⁴²Ḡande'yjuhua ojiko reki Jesus'ga rehe judeus'ḡa nduvihava'ḡa.

Nonhimombe'ui reki ḡa ojipe'ḡa ndovaki. A'ereki ḡa okyhyji fariseus'ḡa hugwi. Nomombe'ui ḡa ojikoga Jesus'ga rehe tianemo'ēuhuukaryme ti ḡa nhandejatykahava hugwi javo. ⁴³Tupana'ga omboheterame ḡa ndokoi hihū hehe. Koji'i pyry hete ḡa pe ojipe'ḡa ḡa mboheterame.

Jesus'ga nhi'iḡa omboukwaha aherekote'varuhua

⁴⁴Aerē Jesus'ga eahyahivi ḡa pe:

—Kiroki ḡa ojiko ji rehe – ji rehe jate rūi ḡa jikogi. Ga rehe ḡa jikogi no – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ḡa pe. ⁴⁵Kiroki ḡa ji repia ji kwahava ga ko Tupana'ga ra'yramo javo ji ve – ḡa okwaha ga no – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ⁴⁶Ajo ji yvya koty ikwehe tamomytu'ē ti ḡa pe javo, ei ga. Kiroki ḡa ojiko ji rehe a'ero – ypytunarupive'ḡa ja rūi po ḡa toko a'ero hamo, a'e ji. Tokwaha hete ti ḡa okokatuavo a'ero. A'ereki mytu'ē ḡa'akaḡi pe, ei Jesus'ga ḡa pe.

⁴⁷Kiroki ġa ġwendu tehe nhinhi'igã okoe'yma hehe – ji nda'ei te ġa pe oko te'varuhu ġa javo, ei ga. A'ereki a'ea rehe rūi ji ajo javo yvyakotyve'ģa pe. Ajo ji tamombo ti ji pendekote'varuhua pe hugwi javo ġa pe, ei ga. ⁴⁸Kiroki ġa ndokoi ji rehe nhinhi'igã rehe okoe'yma – ġandekote'varuhua po ti jukwahavamo nehẽ ġa nhinhi'igãgwera rendukatue'yma ġwaramo nehẽ, ei ga. Nhinhi'igãgwera jitehe po ti ġandekote'varuhua mboukwahahetei ji jivyra'javame nehẽ mbapava koty nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁹Ji nanhi'igã nhiremimbotarimo, ei ga. Jiruva'ga nhimbuhurukara'ga ji mbo'e ji monhi'igã, ei ga. ⁵⁰Jiruva'ga nhi'igã rendukatua ko ġandekoaġwama ga pyri. A'ea ji akwaha hete, ei ga. Nhirembi'ea ko a'ea jitehe – kiroki a'ea rehe jiruva'ga ji mbo'ei no, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ohei ġwemimbo'eharava'ea pya

13 ¹Aerẽ Jesus'ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ġa japoï toryva Páscoa nehẽ,” ei ga. “Oho kiro a'ero nhimanoa apiavo. A'ero po ti ji hoi yvagi pe jiruva'ga pyri nehẽ,” ei ga oyvyteri pe.

Oarõhetee'yimi ko Jesus'ga ojiheve'ģa. Omanorame ga gwepiuka hete ġa pe ġwemiarõhetea a'ero.

²Kiro Jesus'ga i'ui mbatera ġwemimbo'ehara'ģa pavẽi. Ojikwe Diabo'ga omboheaporoģita te'varuhu Judas Iscariotesva'ea Simão'ga ra'yrava'ea raikwehe. Nurã ahe ei oyvyteri pe:

—Tamondouka ti Jesus'ga guardas'ģa po pe topyhy ti ġa ga javoji, ei ahe.

³Kiro Jesus'ga i'ui ġwemimbo'ehara'ģa pavẽi. Igwete ga ei oyvyteri pe: “Tupana'ga ji mbopopoakaruka togwereko pa ti ga ġwemimbotarimo javo,” ei Jesus'ga. “Ajo ji Tupana'ga hugwi ikwehe. Kiro po ti ji hoal'javi ga pyri jitehe nehẽ no,” ei Jesus'ga oyvyteri pe.

⁴A'ea kwahava Jesus'ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea ojihugwi. Igwete ga ipyhygi imomikãhava a'ea pyvõ onhimamana oku'a rupi. ⁵Igwete ga heka'vogi yhya nhaembeva pype ġwemimbo'ehara'ģa pya iheiheita imomikamikaģa tapy'lynhapira pyvõ oku'arupiva'ea pyvõ. ⁶Igwete ga ruri Simão Pedro'ga pyri tahei ti ndepya kiro javo. A'ero Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ji ako tehe tuhẽ. Nderehei po ti nde jipya hamo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Kiroģwe nde nderekwahavi maraname nde ihejuhui jipya javo, ei ga. Aerẽ gwe po ti nde ikwahavi a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

⁸—Nderehei tuhẽ po ti nde jipya nehẽ, ei Pedro'ga ga pe.

—Ji ndepya heje'yname po ti nde jireheva'ea rūi a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

⁹—Jesus, jipya jate rūi ti ehei a'ero. Jipoa ti ehei no nhiakaģa reheve, ei Pedro'ga ga pe.

¹⁰Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Kiroki ga ojahu – ndojipyheipaval'javi a'ero, ei ga. Opya jate ga ihei a'ero. A'ereki ga ndiky'ai'i'i, ei ga. Na jitehe pe pepyry kiro. A'ereki ji amombo

pendekote'varuhua pe hugwi, ei ga Pedro'ga pe. Pe hugwi nhaporemo rūi reki ji amombo. A'ereki ojipejive'ga hugwi ji namombori garekote'varuhua, ei ga ga pe.

¹¹ Jesus'ga okwahavipe reki ojipeva'ea rekote'varuhua. Oyvyteri pe ga ei a'ero: “Ji mondouka po ti ga guardas'ġa po pe ji pyhygauka nehē,” ei ga oyvyteri pe. Nurā ga ei Pedro'ga pe: “Pe hugwi nhaporemo rūi ji amombo pendekote'varuhua,” ei ga javo ga pe.

¹² Ġapya iheipavirē Jesus'ga imongia'javi opira ojivyra'java mesa pyri oina. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Ndapekwahavi pe maranuhūrame ga ihejuhui nhandepya javo, ei ga. Tamombe'u ti kiro pe me a'ero, ei ga. ¹³ Pe'ji pe ji ve nhanembo'ehara'ga. Nhandepojykaharete'ga pe'ji pe ji ve no, ei ga ġa pe. Pyry hete pe ei poa ji ve. A'ereki na tuhē ko ji, ei ga. ¹⁴ Ji pepya ihei reki pe pokoga pepojykaharetero pembo'eharamo. Ji javijitehe po pe jopokopokogi hamo, ei ga. ¹⁵ Opopoko ji hepiuka pe me tapepoko ti ojipe'ġa ji javijitehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁶ Tamombe'u katu tuhē pe me: Okoteheve'ga ko garuvihava'ga hohe rūi. Kiroki ga oho okovo okoteheva'ero – ga ko omondohara'ga hohe rūi, ei Jesus'ga ġa pe. Pepojykaharetero ji pe pokogi nhinhimbohete'e'yma, ei ga. Pe ko ji hohe rūi reki. Nurā ti tapenhimbohetei a'ero ndorojopokogi po ti ore jave'yma, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁷ Pekwaha pe nhinhi'ġa kiro. Pe ji nhi'ġa'pura'rame po ti pyryvamo pe me nehē, ei ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁸ —Pe nhaporemo rūi ji opomombe'u pyry po ti pe me javo, ei Jesus'ga. A'ereki ji akwaha pa pendeaporoġita pemo'ērame ikwehe, ei ga. Akwaha ji okote'varuhuve'ga reaporoġita a'ero. Opo'ru ti ga Tupana'ga rembikwatijarukaragwera, ei ga. Nahā ko Tupana'ga okwatijaruka ahe ve nhinhi'ġaġwama mombe'gwovo hako:

“Kiroki ga o'u pāo ji pavēi – oko te'varuhu reki ga ji ve,” ei ahe ikwatija nhinhi'ġaġwama mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Amombe'u jipe ko ji pe me kiro garekote'varuhua, ei ga. A'ero ga rekote'varuhurame ji ve po ti pe heroviari nhiremimombe'uagwera nehē. A'ero ti pe ei pa ji ve ga ko Tupanamo tuhē javo nehē, ei ga. ²⁰ Tamombe'u katu tuhē pe me: Kiroki ġa oko nhiremimondohara'ga rehe – ġa oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ġa oko ji rehe – ġa oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga omombe'u jipe opyhygukaharava'ea
(*Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23*)

²¹ Jesus'ga erame ġa pe omyi hete gapy'a. Igwete ga ekatui ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Pepyteripeve'ga tuhē po ti ji mondouka ġa pe ji pyhygauka nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

²² A'ero garemimbo'ehara'ġa nhimomby'ahetei onhi'ġa renduva ojogwepigwepiaga ma'ġa pe Jesus'ga ei javo ojohupe. ²³ Jesus'ga remiarōhara'ga oko Jesus'ga ppyvo mesa pyri. ²⁴ Ga pe Simāo Pedro'ga pova'eġi javo.

—Ere ti Jesus'ga pe ma'ğa nde eremombe'u javo, ei Pedro'ga ga pe.

²⁵A'ero ga jitygi Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Jesus, ei ga. Ma'ğa nde eremombe'u ore ve ko? ei ga.

²⁶—Ga pe po ti ji imondoi pão raygwe'ria imondevirê tyhya pype, ei Jesus'ga ga pe. Ga pe ko ji ei ko: “Gaha po ti ji pyhyguka ğa pe nehê,” ei ga.

A'ero Jesus'ga imondevi pão raygwe'ria tyhya pype imondovo Judasva'ea pe Simão Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. ²⁷A'ero Judasva'ea ipyhygi ga hugwi. Ipyhygame Satanás'ga ahe pojkai ahe rerekovo. A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Haite a'ero. Heregwovo ekovo enhimimbotarimova'ea rupi naerü, ei ga Judasva'ea pe.

²⁸Igwete jara'ğa ei – kiroki ğa u mesa pyri ğa pavêi – igwete ğa ei oyvyteri pe: “Maraname po Jesus'ga ei poro ga pe naerü?” ei ğa. ²⁹“Mara'ngu po ga mondovo mbatera pyhygauka toryva rupiaramo?” e'i tehe ğa oyvyteri pe. “Mara'ngu po Jesus'ga ga mondovo imbatere'ÿve'ğa pyri tomondo ti ga itambere'ia ğa pe javo?” e'i tehe ğa oyvyteri pe. A'ereki Judasva'ea gwereko ğa pe ğaitambere'ia jipi. Nurã ğa etehei a'ea oyvyteri pe Jesus'ga ahe mondorame.

³⁰Ipyhygame pão raygwe'ria Jesus'ga hugwi Judasva'ea hoi ğa hugwi ogwovo. Kiro ypytunimo a'ero.

Jesus'ga omombe'u ipyahuva'ea

³¹Judasva'ea horê Jesus'ga ei jara'ğa pe:

—Kiro po ti ji manoi nehê, ei ga. Ji manorame po ti jukwahavamo pe me jiruvihavuhuhetea Tupana'ga apoa'java'ea nehê. Amboukwaha po ti ji Tupana'ga ruvihavuhuhetea no, ei Jesus'ga ğa pe. ³²Ji imboukwahavame Tupana'ga ruvihavuhuhetea po ti ga tuhê imboukwahavi jiruvihavuhuhetea nehê. Kotihĩ tuhê po ti ga imboukwahavi a'ea nehê, ei Jesus'ga ğa pe.

³³—Kiro ji ei pe me jira'yra'java'ea pe, ei ga. Kotihĩ po ti ji hoi pe hugwi kiro, ei ga. Ji reka tehe po ti pe a'ero nehê novã, ei ga. A'e ko ji judeus'ga nduvihava'ğa pe ikwehe. Kiro ji ei a'ea pe me no: Tegwete pehovava pevo – perope ji aho kiro, ei Jesus'ga ğa pe.

³⁴—Ipyahuva'ea ji imombe'ui pe me kiro, ei Jesus'ga ğa pe. Penhoarõ hete ti, a'e ji pe me a'ero, ei ga. Ji opoarõ hete pe nderekokatuavo. Na jitehe ti penhoarõarõ hete a'ero pejogwerekokatuavo, ei ga ğa pe. ³⁵Penhoarõheterame po ti ojipe'ğa epavi Jesus'gareheve'ğa javo pe me nehê, ei Jesus'ga ğa pe.

Jesus'ga omomrandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34)

³⁶Igwete Simão Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, mome po ti nde hoi nehê? ei ga ga pe.

—Tegwete ndehohava ji pyri kiro – perope ji aho, ei Jesus'ga ga pe. Aerê po ti nde hoi tuhê ji pyri nehê, ei ga ga pe.

37—Jesus, maranuhūrame tegwete jihohava nde pyri naerū? ei Pedro'ga ga pe. Po ti nhimanoa jihoaḡwamamo nde pyri nehē, a'ero po ti ji manoi nderepykavamo nehē, e'i tehe ga Jesus'ga pe.

38—“Amano po ti ji nde repykavamo nehē,” ere tehe nde ji ve? ei Jesus'ga ga pe. Tamombe'u katu tuhē nde ve: Inamutiḡa nhi'iḡa renonde po ti trêš nde ea'jaa'javi ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga,” ei ga Pedro'ga pe.

Jesus'ga ko Tupana'ga viaramo

14 ¹Igwete Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe: —Tapemomyi ti pejipy'a, ei ga ḡa pe. Pejiko ti Tupana'ga rehe. Ji rehe ti pejiko no, ei Jesus'ga ḡa pe. ²He'yjuhu hete aheruhava jiruva'ga ronga pype, ei ga. Aho po ti ji imboavujikwea penduhava a'ero pe nenonde nehē. Po na rūi hamo a'ero po ji namombe'ui nanongara pe me hamo, ei ga ḡa pe. ³Jihorē penduhava imboavujikwea po ti ji jivyra'javi pe nderogwovo pe noḡa jijipyri nehē. A'ero po ti ji pyri tuhē pe nduvi nehē, ei Jesus'ga ḡa pe. ⁴Pekwaha pe pevova'ea viara – perope ji aho kiro, ei ga.

⁵Igwete Tomé'ga ei a'ero:

—Jesus, mome nde hoi? Ndorokwahavi tuhē ore, ei ga. Marā po ore ikwahavi pevova'ea viara rekoa naerū? ei Tomé'ga ga pe.

⁶Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Jihi ko jiruva'ga viaramo. A'ereki ji rupi vvyakotyve'ḡa hoi ga pyri, ei ga. Jihi amboukwaha vvyakotyve'ḡa pe a'itituhēva'ea jiruva'ga mombe'ḡwovo. Jihi amboheaporoḡita pyahu ḡa mongouvouka, ei ga ḡa pe. Ojikoty'aramé jate ji rehe ḡa ndekoi jiruva'ga pavēi, ei ga Tomé'ga pe. ⁷Po pe ji kwahavi, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi no, ei ga ḡa pe. Kiro po ti pe jiruva'ga kwahavi tuhē a'ero nehē. Ji repiaga ḡwaramo pe ga repiagi nehē, ei ga ḡa pe.

⁸Igwete Filipe'ga ei ga pe:

—Jesus, ehapiuka na'ē ti ejuva'ga ore ve. A'ero ti toroko jate, ei ga Jesus'ga pe.

⁹—Ymya ji rekoi pe pavēi, Filipe, ei ga. Nde ndajikwahavi ve tuhē naerū? ei Jesus'ga ga pe. Kiroki ḡa ji repia – ki'ḡa gwepia jiruva'ga no, ei ga. Marā nde euhui ji ve naerū: “Ehapiuka ti ejuva'ga ore ve”? ei Jesus'ga ga pe. ¹⁰Ji ko ako Tupana'ga pavēi. Tupana'ga oko ji pavēi no. Ndereroviari nde a'ea naerū? ei ga Filipe'ga pe.

—Nhinhi'iḡame pe me ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe, ei Jesus'ga ḡa pe. Tupana'ga reki ji monhi'i. Jipavēiva'ero ga ji mongo ḡwemimbotarimo jipi, ei ga ḡa pe. ¹¹Ji ko ako Tupana'ga pavēi, a'e ko ji pe me, ei ga. Tupana'ga oko ji pavēi no, a'e ko ji no, ei ga. Perovia ti a'ea a'ero. Nhinhi'iḡa roviare'ymame perovia ti nhirembiapoa repiagame a'ero, ei Jesus'ga ḡa pe. ¹²Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Kiroki ḡa ojiko ji rehe – ji javijitehe po ti ḡa hepiukari ahemonhimomby'ava'ea nehē no. Koji'i tehe po ti ḡa ḡa monhimomby'ai hepiuka ḡa pe nehē, ei ga. A'ereki ji kiro aho jiruva'ga pyri jitupa, ei Jesus'ga ḡa pe. ¹³Pe poranduvame ji hugwi pejikovo

jireheva'ero, a'ero po ti ji hendukatupavi penhi'iğa nehê takwahavuka ti ęa pe jiruva'ga ruvihavuhetea javo. A'ero po ti ęa ga mbohetei nehê, a'e ji, ei Jesus'ga. ¹⁴A'ea ja ji pe me: Pe poranduvame ji hugwi pejikovo jireheva'ero, a'ero po ti ji hendukatui penhi'iğa nehê, ei ga ęwemimbo'ehara'ęa pe.

Amondouka ji Tupana'ga ra'uva pe pyri, ei Jesus'ga

¹⁵—Ji arôheterame po ti pe hendukatui nhinhi'iğa nehê, ei Jesus'ga ęa pe. ¹⁶A'ero po ti ji ei jiruva'ga pe tombuhu ti ga irüa ji'java'ea pe pyri nehê. A'ea po ti ga imbuhuri a'ero pepokohara nehê topyta hete ti ęa pyri avuirama nehê javo, ei Jesus'ga ęa pe. ¹⁷A'ea ko Tupana'ga ra'uva – a'ea omboukwaha a'itituhêva'ea Tupana'ga kwahavuka, ei ga. Tegwete Tupana'ga arôe'yve'ęa ndehe gara'uva rembipokoga. A'ereki ęa ndokwahavi a'ea rekoa. A'ea onhimi ęa pe, ei ga. Pe ki a'e te pekwha Tupana'ga ra'uva, ei ga. A'ereki a'ea ko opyta pe pyri. Igwete po ti a'ea jikoty'ari pe pavêi nehê opohira'jave'yma pe hugwi nehê, ei Jesus'ga ęa pe.

¹⁸—Ji horame po ti pe ndapeporia'i nehê. A'ereki ji ajivyra'ja pe pyri, ei Jesus'ga ęa pe. ¹⁹Kotihî po ti nhiarôe'yve'ęa ndajirepiaga'javi nehê. Pe ki a'e te ji repiaga'ja nehê, ei ga ęa pe. Akwerava'ja po ti ji jitekovo nehê. A'ero po ti pe kweravi pejikovo nehê no, ei Jesus'ga. ²⁰Ji kweravirê po ti pe ikwahavi jijikoty'ara jiruva'ga pavêi, ei ga. Pejikoty'a po ti pe ji pavêi nehê no. Ji po ti ajikoty'a pe pavêi nehê no. Pekwha po ti pe nhandejikoty'ara onhopavêi a'ero nehê, ei ga ęa pe.

²¹—Kiroki ga oko nhinhi'iğa rehe hendukatuavo – gaha ji arô hete, ei ga. Kiroki ga ji arô hete – Tupana'ga oarô hete ga no. Igwete po ti ji nanongara'ga arôhetei nhinhimboukwahava ga pe nehê no, ei Jesus'ga ęa pe.

²²Igwete Judas'ga ei – kiroki ga Judas Iscariotesva'earüive'ga – igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, maraname po ti nde nhimboukwahavi ore ve jate earôe'yve'ęa pe enhimboukwahave'ymame nehê naerü? ei Judas'ga ga pe.

²³Igwete Jesus'ga ei:

—Kiroki ga ji arô hete – ga po ti ęwendu katu nhiremimbo'ea nehê. Igwete po ti jiruva'ga ga arôhetei nehê, ei ga. Igwete po ti ore jogweruri ga pyri nehê jihi jiruva'ga pavêi nehê. Igwete po ti ore ruvi ga pyri oropytavo avuirama nehê, ei Jesus'ga ęa pe. ²⁴Kiroki ga nanhiarôi – ga nohendukatui nhiremimbo'ea nehê, ei ga. Nhiremimbo'ea rüi reki pe pehendu. Ji amombe'u pe me jiruva'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei Jesus'ga ęa pe.

²⁵—Amombe'u pa ko ji a'ea pe me jitekovo pe pyri, ei Jesus'ga ęa pe. ²⁶Aerê po ti jiruva'ga imbuhurukari gwa'uva pe pyri ji py'rovouka jupe nehê, ei ga. Pepokohavamo po ti a'ea pe mbo'epavi nehê ikwahava'javuka pe me nhiremimombe'uagwera nhaporemo nehê, ei Jesus'ga ęa pe.

²⁷—Anoęatu po ti ji pepy'a nehê, ei Jesus'ga ęa pe. Jipy'a u katu jipi. Jipy'a javijitehe ti ji inoęatui pepy'a nehê, ei ga ęa pe. Yvyakotyve'ęa ko

e'i tehe poa pe me toronoġatu ti ore pepy'a javo tehe pe me, ei ga. Ji ko na rui. Anoġatu tuhē ti ji pepy'a nehē, ei ga ġa pe. Tapemomynhyme ti pejipy'a a'ero. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga ġa pe.

28—Pehendu pe ji erame pejive ra'e. “Kiro po ti ji hoi nehē. Ajora'ja ti ji pe pyri nehē,” a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga ġa pe. Ji arō hete po pe hamo, a'ero po pe ndoryndoryvamo jioha rehe hamo. A'reki jiruva'ga pyri ji aho kiro jihoheheteve'ga pyri, ei ga. 29 Amombe'u jipe ko ji kiro pe me jihoaġwama ji horē ti pe perovia nhinhi'iġa nehē javo, ei Jesus'ga ġa pe. 30 Nanhi'i'hetei po ti ji pe me nehē. Nhiarōe'ŷve'iġa nduvihavuhu'ga po ti uhu kiro ji pyri nehē Satanás'ga, ei ga. Ndipopoakari reki ga ji rehe. 31 Emo ti ji manoi tuhē a'ero nehē yvyakotyve'ga ti tokwaha jireaporoġita javo. “Oarō hete ga uva'ga ganhi'iġa rendukatupava,” te'i ti ġa ji ve a'ero nehē. Ji manorame ti ġa te'i ji ve nehē, ei ga. —Xaho ti a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ko i'yvetea'jave'ga

15 1—Pekwaha pe uva'yva videira, ei Jesus'ga ġa pe. Nanongara'java'ea ko ji imombe'ui pe me kiro. I'yvetea'java'ea ko ji a'ero videiretea'java'ea, a'e ji pe me, ei ga. Jireheve'ġa ko videira rakā'jave'ġa, ei ga. Jiruva'ga ko videira repiakatuhara'ga'jave'ga a'ero, ei ga. 2 Videira repiakatuhara'ga ġwakāvondo imondovo yva hugwi – kiroki hakā ndi'aiva'ea. Na jitehe Tupana'ga omondo hete ġa ji hugwi – kiroki ġa e'i tehe ji ve: “Ore ko Jesus'gareheva'ea,” ei Jesus'ga. Videira rakā i'agwerehurame videira repiakatuhara'ga gwaygwe'rogwe'ro hakā jahykavipeva'ea ti'a hete ti aerē javo, ei ga ġa pe. Na jitehe jireheve'ġa ndekokatuhihūe'y mame Tupana'ga ġa mbopohirukari ġandekote'varuhua hugwi toko katu hete ti ġa javo. 3 Pe nhinhi'iġa rendukaturo ġwaramo jiruva'ga omomboripe pendekote'varuhua pe hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

4—Pejikoty'a tuhē ti ji pavēi pejikoga ji rehe. A'ero po ti ji jikoty'ari pe pavēi nehē no, ei ga. Hakā jikoty'aramo jate yva pavēi, a'ero jate ko i'aramo. Hakā tehe ndi'ai, ei ga. Na jitehe peteherame ndapekokatui pejikove'ŷ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. Ji pavēi pe jikoty'aramo jate pe ndekokatui a'ero pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

5—Ji ko videira'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga. Pe ko videira rakā'java'ea, ei ga. Kiroki ga ojikoty'a ji pavēi, ji ajikoty'a ga pavēi no – gaha po ti oko katu hete okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'reki ji pe pokoge'y mame ndapekokatui'i'i a'ero pejikove'ŷ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. 6 Hakā i'ae'y mame hepiakatu hara'ga ġwakāvondo imomboja jugwi. A'ero hakā itiniġame ġa imbojatykai imomboja tata pe imbokaita, ei ga. A'ea ja ko ġa – kiroki ġa ndojikoty'ari ji pavēi, ei ga. 7 Pejikoty'aramo ji pavēi hendukatuavo nhinhi'iġa po ti pe poranduvi penhimimbotarimova'ea rehe nehē. A'ero po ti Tupana'ga rekopavi penhi'iġa rupi nehē, ei Jesus'ga ġa pe. 8 Pendekokatua po ti hepiukari Tupana'ga ruvihavuhuhetea ojipe'ġa pe nehē. A'ero po ti ġa ei pe me nehē: “Ġa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ġa,” e po ti ġa pe mombe'gwovo nehē, ei ga. 9 Tupana'ga

ji arõ hete, ei Jesus'ga. Na jitehe ji pe arõhetei no, ei ga. Pejikoty'a ti ji pavêi. A'ero po ti ji pe arõhetei, ei ga. ¹⁰Ji ahendu katu jiruva'ga nhi'i'gã jijikoty'a ga pavêi. Nurã ga ji arõhetei, ei Jesus'ga. Na jitehe po ti pe nehê. Po ti pe hendukatui nhinhi'igã pejikoty'a ji pavêi nehê, a'ero po ti ji pe arõhetei nehê no, ei ga ã pe.

¹¹—Amombe'u pa ji poha pe me pendory hete ti pe ji javijitehe nehê javo, ei Jesus'ga ã pe. ¹²Opoarõ hete ji. Na jitehe ti penhoarõ hete jipi. Poha ji ehetei pe me, ei ga. ¹³Nhande manorame nhaneremiarõhara'gã ndepykavamo a'ero nhande hepiukari nhaneremiarõhetea ã pe, ei ga ã pe. ¹⁴Pe hendukurame nhinhi'igã nhiremiarõhara ko pe a'ero, ei ga. ¹⁵Ji nda'ea'javi pe me okoteheva'ea. A'ereki okoteheve'gã pe gãpojykahara'ga nde'i: “Nahanahã po ti ji japoi nehê.” Ji a'e pe me nhiremiarõhara. A'ereki ji amombe'u pa pe me jiruva'ga nhi'i'gãgwera nhiremienduva, ei Jesus'ga ã pe. ¹⁶Pe ndape'ei ji ve: “Ndereheva'ero po ti ore rekoi nehê.” Jihì ypy koi a'e pe me: “Pe po ti jireheva'ero nehê,” ei Jesus'ga ã pe. Ji opomo'ê tapeho ti ojipe'gã mbojikoga ji rehe nehê javo. Ojikoge'ymi po ti ã ji rehe a'ero nehê, a'e ji, ei ga. A'ero pe poranduvame jiruva'ga hugwi po ti ga hendukatupavi penhi'igã nehê pe jireheva'ero g'waramo nehê, ei Jesus'ga ã pe. ¹⁷Penhoarõarõ hete ti a'ero, a'e ji pe me, ei ga ã pe.

Tupana'ga arõe'yve'gã noarõi Jesus'gareheve'gã

¹⁸—Tupana'ga arõe'yve'gã po ti napearõi okote'varuhuavo pe me nehê, ei Jesus'ga ã pe. Ji ypy nanongara'gã nanhiarõi okote'varuhuavo ji ve no. Pekwahava'ja ti a'ea ã pe arõe'ymame a'ero nehê, ei ga ã pe. ¹⁹Po pe Tupana'ga arõe'yve'gãdeheva'ero hamo, a'ero po ã pe arõ hete hamo ã ko orereheva'ea javo pe me hamo, ei Jesus'ga ã pe. Ji opomo'ê reki jijive Tupana'ga arõe'yve'gã hugwi pe ko gãdeheva'ea rüi kiro javo. Nurã Tupana'ga arõe'yve'gã napearõi okote'varuhuavo pe me, ei ga. ²⁰Pekwahava'ja ti nhinhi'igãgwera pejive. A'ereki ji a'e pe me oji'i: Okoteheve'gã ko huvihava'ga hohe rüi, a'e ko ji pe me oji'i, ei ga. Na jitehe ko pe ji hohe rüi. Ojipe'gã ombohahy ji ve oji'i. Nurã po ti nanongara'gã imbohahy pe me na jitehe nehê no, ei Jesus'ga ã pe. Ojipe'gã ki a'e te nhinhi'igã rendu katu. Nurã po ti nanongara'gã penhi'igã rendukatui na jitehe nehê no, ei ga. ²¹Pe jireheva'ero g'waramo po ti Tupana'ga arõe'yve'gã imbohahy pe me nehê. A'ereki ã ndokwahavi Tupana'ga nhimbuhurukara'ga, ei ga. ²²Po ji ndajori Tupana'ga nhi'igã mombe'gwovo ã pe hamo, a'ero po gãnembikwahave'yma ndojari ã ndehe hamo, ei Jesus'ga ã pe. Okwaha tuhê reki ã novia. A'ereki ji ajo imombe'gwovo ã pe ikwehe novia, ei ga. Nurã po ã nde'ia'javi hamo: “Ndorokwahavi ore Tupana'ga nhi'igã. Nurã ore ndorokoi hupi.” Nde'ia'javi po ã hamo, ei Jesus'ga ã pe.

²³—Kiroki ã nanhiarõi – ã noarõi jiruva'ga no, ei ga. ²⁴A'apo hete ko ji gãpyteri pe ahemonhimomby'ava'ea ikwehe. Ojipe'gã nhaporemo ko ndoapoangavi reki nanongara, ei ga. Po ã ndohepiagi nhirembiapoa hamo, a'ero po ã ei ji ve hamo: “Ndrogweroviari ore Jesus'ga

popoakara hepiage'yima garembiapoa,” e po ãa a'ero hamo, ei Jesus'ga ãa pe. ãa ko gwepia reki nhirembiapoa. Emo ãa nanhiarõi jihi jiruva'ga reheve, ei ga. ²⁵Nahã ãa ndekouhui Tupana'ga rembikwatijarukara rupi. A'ereki ymya ãa'apoa aherembikwatijara omombe'u jipe nhinhi'igãgãwama hako. Igwete i'ei: “ãa nanhiarõi tehe,” e'i jipe aherembikwatijara, ei Jesus'ga. Igwete ãa nanhiarõi kiro ahe nhi'ipo'ruavo, ei ga ãa pe.

²⁶—Tupana'ga hugwi po ti ji amoundouka pe pyri pepokohara nehẽ Tupana'ga ra'uva. A'ea omboukwaha a'itituhẽva'ea Tupana'ga kwahavuka yvyakotyve'ãa pe, ei Jesus'ga ãa pe. Urame Tupana'ga hugwi po ti a'ea ji mombe'ui pe me nehẽ, ei ga. ²⁷Pehe po ti ji mombe'u ojipe'ãa pe nehẽ no. A'ereki ji pavẽi pe peko ji ahe mbo'eypyrame kiromo jate pejikovo ji pavẽi, ei Jesus'ga ãa pe.

16 ¹—A'e ko ji poha pe me tapejikopigyme ti ji rehe, ei Jesus'ga ãa pe. ²Aerẽ po ti ãa pe mondoukahetei pejatykahava hugwi nehẽ. Aerẽ po ti ãa pe jukai nehẽ no nahã nhande tipoko Tupana'ga javo tehe nehẽ, ei ga. ³Nahã po ti ãa ndekote'varuhui pe me nehẽ. A'ereki ãa ndokwahavi jiruva'ga okoe'yima ga pavẽi. ãa ndajikwahavi okoe'yima ji pavẽi no, ei Jesus'ga ãa pe. ⁴A'e ko ji poa pe me kiro tapekwahava'ja ti nhinhi'igã aerẽ nehẽ. Ihorame ãandekote'varuhua japiavo po ti pe ei a'ero nehẽ: “Jesus'ga omombe'u nhoğwenonde a'ea nhande ve,” pe'ji po ti pe nehẽ, ei ga.

Tupana'ga ra'uva rekoa

Igwete Jesus'ga ei:

—Pe mbo'eypyrame ji nda'ei poa pe me ikwehe, ei Jesus'ga ãa pe. A'ereki a'ea rupi pe pavẽi ji rekoi ikwehe, ei ga.

⁵—Ağwamo po ti ji hoi ga pyri nehẽ – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ãa pe. Emo pe ndape'ei pa ji ve: “Mome tuhẽ po ti nde hoi nehẽ?” ⁶Jihoia imombe'uro g̃waramo pe me pekoveveuhu pe a'ero, ei ga. ⁷A'itituhẽva'ea ji imombe'ui pe me. Jihoa po ti pyri hete tuhẽ pe me nehẽ, ei ga. Ji hoe'ymame nduri po ti pepokohara pe pyri nehẽ Tupana'ga ra'uva. Ji horame po ti ji a'ea mbuhurukari pe pyri nehẽ, ei ga ãa pe. ⁸⁻¹¹Urame po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nhiarõel'ỹve'ãa pe ãandekote'varuhua rehe. A'ereki ojikoge'ymame ji rehe ãa oko te'varuhu a'ero, ei Jesus'ga. Urame po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari ãa pe ãandeporoğitakatue'yima jipyryhetea rehe no. A'ereki jipyryva g̃waramo jiruva'ga ji mbuhurukari kiro ojipyri. A'ero po ti pe ndajirepiaga'javi nehẽ, ei ga ãa pe. Tupana'ga ra'uva urame po ti ikwahavukari nhiarõel'ỹve'ãa pe ãandeporoğitakatue'yima Tupana'ga ea rehe no. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ãanduvihavuhu'ga pe Satanás'ga pe: “Ereko te'varuhu nde. Ereho po ti nde hahyva'ea ruvihava pype ejiheve'ãa pavẽi nehẽ,” e'i jipe Tupana'ga ga pe, ei ga. A'ea nhaporemõ po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nhiarõel'ỹve'ãa pe nehẽ a'ea urame hepiuka nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.

¹²—Koji'i tehe po ji imombe'ui pe me hamo. Emo ağwamo ndoki a'ea peakãgi pe, ei Jesus'ga ãa pe. ¹³Tupana'ga ra'uva urame pe pyri po ti

okwahavuka pa a'itituhēva'ea pe me a'ero Tupana'ga mombel'gwovo nehē, ei ga ḡa pe. Gweaporoḡita pyvō rūi po ti gara'uva nhi'iḡi nehē. Ḡwemienduva ti imombe'ui nehē. Aerēva'ea po ti a'ea imombe'ui pe me nehē no, ei Jesus'ga ḡa pe. ¹⁴Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iḡa ji imombe'urame jupe jireaporoḡita Tupanamo nehē, ei ga. A'ero po ti gara'uva imombe'ui a'ea jitehe pe me nehē. Nahā po ti imboukwahavi pe me jiruvihavuhetea Tupana'ga ruvihavuhetea nehē, ei ga ḡa pe. ¹⁵Jireaporoḡita ko jiruva'ga reaporoḡita javijitehe, ei ga. Nurā ji ei pe me ko: “Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iḡa ji imombe'urame jireaporoḡita jupe nehē,” a'e ji. “A'ero po ti imombe'ui a'ea jitehe pe me nehē,” a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga ḡa pe.

Aheroryvaḡwama

¹⁶—Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē, ei Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa pe.

¹⁷Nurā jararamo Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa ei ojohupe:

—Marāi ga poro javo nhande ve? ei ḡa. A'ereki ga e'i: “Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē,” e ko ga ko, ei ḡa. “A'ereki ji aho kiro jiruva'ga pyri,” e ko ga nhande ve ko, ei ḡa ojohupe. ¹⁸Gara pe po ga ei kotihī po ti nahā nehē javo? ei ḡa. A'ereki nhande ndikwahavi a'ea, ei ḡa.

¹⁹Jesus'ga okwahavipe ḡanhi'iḡa ojohupe. “Toro'e po ga pe,” ei ḡa ji ve novā, ei ga ovyteri pe.

Nurā ga ei ḡa pe:

—“Marāi ga?” pe'ji pe ojohupe ra'e, ei Jesus'ga ḡa pe. A'ereki ji a'e pe me ko: “Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē,” a'e ko ji pe me ko, ei ga. ²⁰Tamombe'u katu tuhē pe me a'ero, ei ga. Pejehe'o hete po ti pe ji rehe nehē pejikovevehuro ji manorame nehē. Nhiarōe'yve'ḡa po ti a'ea horyory ji manorame nehē, ei ga. Pekoveveuhu jiji po ti pe nehē. Emo kotihī po ti pendekoveveuhua ipigi pe hugwi nehē. A'ero po ti pe ndoryva'javamo nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

²¹—Tamombe'u ti pe me a'ea javijiteheva'ea, ei ga. Kunhāhā gwa'yra mbo'aḡwerīrame okoveveuhu jiji a'ero hahya rehe. Aerē gwa'yra mbo'arirē hā roryva'javamo okovo ipita'ngia rehe, ei ga. Omoka'nhy hā hahya a'ero. A'ereki hā hory hete gwa'yra rehe, ei ga ḡa pe. ²²Na jitehe po ti pe peko a'ero nehē, ei Jesus'ga ḡa pe. Kiroḡwe pe ndekoveveuhui jiji. Emo aerē ji pe ndepiaga'javame po ti pe ndoryva'javamo nehē. A'ero po ti ḡa nomombigi tuhē pendoryva pe hugwi nehē, ei ga ḡa pe.

²³—A'ea rupi po ti pe ndape'ea'javi ji ve nehē marā nanongara javo nehē, ei Jesus'ga ḡa pe. Tamombe'u katu tuhē pe me. Pe poranduvame jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero a'ero po ti ga pe nhi'īpo'rui nehē, ei ga ḡa pe. ²⁴Jireheva'ero pe napeporanduvi ve ga hugwi. Peporandurandu ti kiro. A'ero po ti Tupana'ga pe nhi'īpo'rui nehē, ei ga. A'ero po ti pe ndoryndoryhetero pejikovo nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

Penhimboitakwerimo ti peko

25—Opombo'embo'e ji jipi ojo'java'ea pyvõ onhimiva'ea pyvõ, ei Jesus'ga ãga pe. Aerẽ po ti ji a'ea pyvõ rüi pe mbo'ei nehẽ. Amombe'u katu po ti ji jiruva'ga pe me nehẽ, ei ga ãga pe. 26 A'ea rupi po ti pe poranduvi jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero nehẽ, ei ga. Ji rüi po ti aporandu ga hugwi pe ndepyga nehẽ, a'e ji, ei ga. 27 Pe tuhẽ po ti peporandu pejive ga hugwi nehẽ. A'ero po ti ga pe nhi'ïpo'rui nehẽ. A'ereki jiruva'ga jitehe pe arõ hete. A'ereki pe ji arõ hete herovia jiruragwera Tupana'ga hugwi, ei ga ãga pe. 28 Ajo tuhẽ ko ji jiruva'ga hugwi ua yvya koty ikwehe. Kiro po ti ji hoa'javi yvya hugwi nhimanorame nehẽ jigwovo jiruva'ga pyri jitehe nehẽ, ei Jesus'ga ãga pe.

29 Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ãga ei ga pe:

—Kirogwe nonhimimi ore ve nenhi'iãga, ei ãga ga pe. Eremombe'u katu nde kiro. 30 Nurã ore ei nde ve: Erekwaha pa nde mbatera. A'ereki nde erekwahavipe orereaporoãita ore epotaramame nde ve marã javo, ei ãga. Nurã ore heroviahetei nderuragwera Tupana'ga hugwi, ei ãga Jesus'ga pe.

31—A'iti pe perovia kiro pejikoga ji rehe naerü? ei Jesus'ga ãga pe. 32 Kirogwe tuhẽ po ti pe nhiãwahembavi ji reja penhinhana pejigwovo penhonga pe nehẽ. Emo ji tehe rüi ako. Tupana'ga okoe'yimi ji pavẽi jipi, ei ga ãga pe. 33 Amombe'u ji a'ea pe me tu katu ti pepy'a ji rehe pejikoty'aro ãwaramo, ei ga. Nhiarõ'e'ÿve'ãga po ti okwahavuka hahyva'ea pe me nehẽ, ei ga. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga. A'ereki ji amombi nhiarõ'e'ÿve'ãga nduvihava'ga popoakara, ei Jesus'ga ãga pe.

Jesus'ga nhi'iãga Tupana'ga pe

17 1 Onhi'imbavame ãwemimbo'ehara'ãga pe Jesus'ga jovavuri yvagi pe tanhi'i Tupana'ga pe javo.

—Apĩ, ei Jesus'ga ga pe. Oho kiro japiavo jiruvihavuhuhetea repiukara apiavo, ei ga. Ehepiuka ti kiro ãga pe jiruvihavuhuhetea ji tahepiuka nderuvihavuhuhetea ãga pe nehẽ no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe. Ndera'yramo ji ei poro nde ve. 2 A'ereki nde ere'e jipe ji ve: “Emongo pa ti vyvakotyve'ãga enhimimbotarimova'ea rehe teremboheaporoãita pyahu ti ãga – kiroki ãga ji ambojikoguka nde rehe,” ere ko nde ji ve, ei Jesus'ga javo uva'ga pe. 3 Nahã ãga ndeaporoãitapyahurame a'ero, ei ga. ãga nde kwaha hete ojikoga nde rehe gaha jate ko Tupanamo javo. ãga ji kwaha hete ojikoga ji rehe no ga ko Jesus Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo, ei Jesus'ga. 4 Ymya nde ei ji ve: “Ji mombe'umbe'u ti eporavykyavo ji ve,” ere ko nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji poravykypavi nde ve a'ero. A'ereki ji oromombe'u pa ãga pe, ei ga. Nahã ji hepiukari nderuvihavuhuhetea ãga pe avo yvya koty, ei ga Tupana'ga pe. 5 Apĩ, ymya yvya apoa renonde ji herekoi nderuvihavuhuhetea hako, ei Jesus'ga. Erekoukaral'ja ti ji ve a'ea jitehe ejipyri nehẽ, a'e ji nde ve, ei ga Tupana'ga pe.

6 A'ero Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ãga mombe'gwovo Tupana'ga pe:

—Akwahavuka nderuvihavuhuhetea ãga pe – kiroki ãga nde erembojikoguka ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. ãga ko ndereheve'ãga. Nde eremo'emo'ẽ ãga ejive yvyakotyve'ãga hugwi, ei ga. A'ero nde ãga mbojikogukari ji rehe. Igwete ãga ndekohetei nenhi'iãga rupi ji imombe'urame ãga pe, ei ga ga pe. ⁷Kiro ãga ei a'ero: “Tupana'ga reki ombo'e Jesus'ga mbatera rehe nhaporemo,” ei ãga, ei ga. ⁸A'ereki ji amombe'u ãga pe nenhi'iãga. A'ero ãga ndekoi nenhi'iãga rupi, ei ga ga pe. Okwaha hete ãga jiruragwera nde hugwi. Gwerovia hete ãga a'ero ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo, ei Jesus'ga ãgwemimbo'ehara'ãga mombe'gwovo Tupana'ga pe.

⁹—ãga ndepyga ji nhi'iãgi nde ve teremomyry ti ãga pe javo, ei ga Tupana'ga pe. Ji nanhi'iãgi nearõ'e'yve'ãga ndepyga, ei ga. Emo kiroki ãga nde erembojikoguka ji rehe – ãgãhã ko ji ahepy javo nde ve. A'ereki ãga ndereheve'a'ero, ei Jesus'ga ga pe. ¹⁰Kiroki ãga ojiko ji rehe – ãga nhaporemo ko ndereheve'ãga. Ndereheve'ãga jitehe ko jireheve'a'ero no, ei ga. Igwete po ti ãga hepiukari jiruvihavuhuhetea nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

¹¹—Apĩ, kiro po ti ji hoi nde pyri nehẽ, ei ga ga pe. Ndajuva'javi ji avo vyva koty a'ero. Jireheve'ãga ki a'e te u ve kokoty, ei Jesus'ga ga pe. Apĩ, ndepyry hete nde. Ereko katu ti ãga ndepopoakarimo – a'ea nde erembuhu ji ve jipi ejipopoakara, ei ga ga pe. Ereko katu ti ãga toko ti ãga nhande ja a'ero nehẽ. Ojo'ja nhandereaporoãgita jipi. ãgandeporoãgita po ti ojo'ja a'ero nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe. ¹²Jiruvame ãga pyri ji ãga nderekokatui jipi ndepopoakarimo. Ejipopoakara jitehe nde erembuhu ji ve nohõ, ei ga ga pe. A'a'ngu ji ãga nderekovo jipi. A'ero po ti ãga nhaporemo ndopo'rui hahyva'ea nehẽ, ei ga. Gaha jate po ti opo'ru hahyva'ea – kiroki ga garekote'varuhua gahoaãgwama hahyva'ea ruvihava pype. Opo'ru tuhẽ ti ga nerembikwatijarukara – kiroki ikwatijara ga mombe'u nhoãwenonde hako, ei Jesus'ga ga pe.

¹³—Apĩ, kiro po ti ji hoi nde pyri a'ero nehẽ, ei ga. Poa nhaporemo ji ei kiro ãgandovaki jioha renonde tohoryory hete ti ãga. ãgandoryhetea po ti jiroryhetea javijitehe nehẽ, ei ga ga pe. ¹⁴Amombe'u ji nenhi'iãga ãga pe jipi, ei ga. A'ero nearõ'e'yve'ãga noarõhetei ãga. A'ereki ãgandeporoãgita ko nearõ'e'yve'ãga ndeporoãgita ja rui, ei ga. ãga ko ji javijitehe a'ero. A'ereki jireaporoãgita ko nearõ'e'yve'ãga ndeporoãgita ja rui no, ei Jesus'ga ga pe.

Igwete ga ei Tupana'ga pe ãgwemimbo'ehara'ãga mombe'gwovo:

¹⁵—Apĩ, ji nda'ei nde ve: Eroho ti ãga vyva hugwi, ei ga. Nahã ji ei: Ereko katu ti ãga Diabo'ga ti tombo'eyme ãga okote'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. ¹⁶Jireaporoãgita ko nearõ'e'yve'ãga ndeporoãgita ja rui. Na jitehe jireheve'ãga ndeporoãgita ko nearõ'e'yve'ãga ndeporoãgita ja rui no, ei ga ga pe.

¹⁷Emongo ti ãga enhimimbotarimova'ea rehe enhi'iãga pyvõ a'itituhẽva'ea pyvõ, ei ga. ¹⁸Nde ji mbuhuruka avo yvyakotyve'ãga pyteri pe tomombe'u ti ga nhinhi'iãga ãga pe javo. Na jitehe ji nhiremimbo'ehara'ãga mondoukari ãgapyteri pe no tomombe'u ti ãga nhinhi'iãga ãga pe javo, ei ga ga pe.

¹⁹Anhimongo ji neremimbotarimova'ea rehe nhinhikwava'eãga nde ve.

Ĝa ndepya ji nhimongoi a'ea rehe nhiremimbo'ehara'ĝa ti toko tuhẽ neremimbotarimova'ea rehe nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe ĝa mombe'gwovo.

²⁰—Apĩ, nhiremimbo'ehara'ĝa jate rūi ji ĝa ndepyi nhinhi'iĝa nde ve, ei ga. Aerẽ po ti nhiremimbo'ehara'ĝa ji mombe'umbe'ui ojipe'ĝa pe nehẽ ĝa mbojikoguka ji rehe nehẽ no. Ĝa jitehe ji ĝa ndepyi kiro no, ei ga Tupana'ga pe. ²¹Anhi'i ji nde ve jireheve'ĝa ndepya a'ero ĝa nhaporemo ti toko ojipejiva'ea'java'ero, ei ga. Nde erejikoty'a ji pavẽi. Ji ajikoty'a nde pavẽi no, ei ga. Nhande pavẽi ti jireheve'ĝa tojikoty'a no nearõ'e'yve'ĝa ti togwerovia nhimbuhurukara nde hugwi a'ero, ei Jesus'ga ga pe. ²²Apĩ, nde ererekouka ji ve ejuvihavuhetea. Na jitehe ji arekouka a'ea ĝa pe no toko ti ĝa ojipejiva'ea'java'ero nhande javijitehe nehẽ no, ei ga Tupana'ga pe. ²³Ji ajikoty'a ĝa pavẽi. Nde erejikoty'a ji pavẽi no, ei ga. Nahã ti ĝa toko hete ojipejiva'ea'java'ero, nearõ'e'yve'ĝa ti tokwaha nhimbuhurukara nde hugwi, ei ga. Ĝa ti toko hete ojipejiva'ea'java'ero nearõ'e'yve'ĝa ti tokwaha neremiarõhetea jireheve'ĝa ndehe, ei ga. A'ereki nde ji arõ hete. Na jitehe nde ĝa arõ hete no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁴—Apĩ, ei Jesus'ga. Nde erembojikoguka ĝa ji rehe ikwehe, ei ga ojiheve'ĝa mombe'gwovo. Apota hete ji ĝanduvaĝwama jijipyri – perope ji aho kiro jitupa – tohepia ti ĝa jiruvihavuhetea Tupanamo nehẽ, ei ga. A'ea nde ererekouka ji ve. A'ereki ymya vyva apoa renonde nde ji arõ hete, ei ga Tupana'ga pe. ²⁵Apĩ, ei Jesus'ga. Erekokatue'yimi ko nde. Nearõ'e'yve'ĝa nandekwahavi reki, ei ga. Ji ki a'e te orokwaha nde. Igwete jireheve'ĝa ikwahavi nhimbuhurukara nde hugwi, ei Jesus'ga ĝa mombe'gwovo ga pe. ²⁶Akwahavuka ji ĝa pe ndereaporoĝita. Koji'i po ti ji ikwahavukari a'ea ĝa pe nehẽ no toarõ hete ti ĝa ojipe'ĝa javo, ei ga. A'ereki nde ji arõ hete. Na jitehe po ti ĝa ojipe'ĝa arõhetei a'ero nehẽ. Akwahavuka po ti ji ĝa pe ndereaporoĝita tajikoty'a ti ji ĝa pavẽi nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

Ahe opyhyguka Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53)

18 ¹Onhi'imbavame Tupana'ga pe Jesus'ga hoi cidade hugwi ĝwemimbo'ehara'ĝa pavẽi. Igwete ĝa yahavi yakwa'via aherovai Cedrom aherovai. Matetȳhava pype ĝa hoi ovahema. ²Kiro Judasva'ea – ahe opyhyguka ĝwerĩ Jesus'ga – kiro Judasva'ea soldados'ĝa nderuri Jesus'ga pyri. A'ereki ahe okwaha hete pea. A'ereki pevo Jesus'ĝa onhoĝwovatĩ jipi gaha ĝwemimbo'ehara'ĝa pavẽi. ³A'ero Judasva'ea soldados'ĝa nderuri guardas'ĝa ndeheve – kiroki guardas'ĝa gwepia katu judeus'ĝa jatykahavuhua jipi. A'ereki mbatera kwava'ehara'ĝa nduvihava'ĝa omondouka ĝa Judasva'ea rupi fariseus'ĝa pavẽi. Gweru ĝa itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve. Yhya ĝa gweru hyapehava reheve onhimongyavo. Nahã Judasva'ea ĝa nderuri Jesus'ga pyri a'ero. ⁴⁻⁵Ojikwe Jesus'ga okwaha opyhygaĝwama novĩa. Igwete ga hoi ĝa novatiamo. Ĝa pyri Judasva'ea rekoi o'ama.

—Mome ahe pe peheka? ei Jesus'ga ĝa pe.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ģa ga pe.

—Jihi ko a'ea, ei Jesus'ga ģa pe.

⁶Ga erame poro ģa hyrygi ojakykwe koty o'a vvyvo upa. ⁷Igwete Jesus'ga ea'javi ģa pe:

—Mome ahe pe peheka naerū? ei ga.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ģa ga pe.

⁸—Ji ko a'ea, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Jihi pe ji reka. Na ģa hoi a'ero nhiremimbo'ehara'ģa, ei ga ģa pe.

⁹A'ereki ojikwe ga ei Tupana'ga pe: “Apī, kiroki ģa nde erembojikoguka ji rehe – a'a'ngu ji ģa nderekokatuavo,” ei ga. “Nurā po ti ģa nhaporem ndopo'rui hahyva'ea nehē, a'e ji,” e'i jipe ga Tupana'ga pe. Nurā ga ei kiro soldados'ģa pe: “Na ģa hopavi a'ero nhiremimbo'ehara'ģa.”

¹⁰Kiro Simão Pedro'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea Malco'ga nambi'oga garovai pytera koty. Malco'ga oporavyky jipi ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'ga pe gapyriva'ero. Gaha Pedro'ga onambi'o. ¹¹A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Emondeva'ja ti eitakyhea'javuhuva'ea haimbepirohokava pype, ei ga ga pe. Apo'ru tuhē ti ji hahyva'ea nehē, ei ga. A'ereki a'ea ko jiruva'ga remimbotarimova'ea ji ve, ei ga Pedro'ga pe.

Ahe gweroho Jesus'ga Anásva'ea pyri

¹²A'ero soldados'ģa nduvihavuhu'ga Jesus'ga pyhygi ga rerekovo soldados'ģa pavēi guardas'ģa pavēi no. Igwete ģa ga pokwari ga reroġwovo. ¹³Anás'ga pyri na'ē ģa ga rerohoi. Anás'ga ko Caifás'ga rembirekohēa ruva'ga. Caifás'ga ko ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'ga a'ea rupi. ¹⁴Gaha e'i jipe judeus'ģa nduvihava'ģa pe ģa moġitavo: “Ojipejive'ga po ti omano nhande repykavamo nehē hamo,” e'i jipe Caifás'ga ģa pe. Anás'ga pyri na'ē ģa Jesus'ga rerohoi a'ero.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Mateus 26.57-58, 69-70; Marcos 14.53-54, 66-68; Lucas 22.54-57)

¹⁵Igwete Simão Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri. Ga rupi ojipe'ga hoi no Jesus'ga remimbo'ehara'ga jitehe. Ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'ga okwaha hete reki Pedro'garupive'ga. Nurā ga reki garonga rokari pe Jesus'ga reviri. ¹⁶Pedro'ga ki a'e te opyta jiji o'ama mytu'ē me hokairungava rovapytymbava pyri. A'ero akoja'ga – ga ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'ga okwaha – a'ero ga hoal'javi mytu'ē me javo hovapytymbava rerekoharahēa pe emongiuka ti Pedro'ga javo. Igwete hēa Pedro'ga mongiuvari okari pe ga mo'ama. ¹⁷A'ero hēa ei Pedro'ga pe:

—Nde nderekoiki akoja'ga remimbo'eharamo no naerū? ei hēa ga pe.

—Ji ko a'ea rūi, ei ga o'mbero hēa pe.

¹⁸Pevo ģa ami tata rembeyvyri ikwava'ēhara'ģa nduvihavuhu'gareheve'ģa guardas'ģa pavēi. A'ereki iroyxaġahi ypytunimo. Nurā ģa imondygi tatapynha xajipe'e javo. Pevo ģa ami tata pyri a'ero. Igwete Pedro'ga hoi o'ama ojipe'eavo ģa pyri.

Marã? e'ie'i Anásva'ea Jesus'ga pe*(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71)*

¹⁹Kiro ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga ei Jesus'ga pe:

—Marã neremimbo'ehara'ğa ndekoi naerũ? ei ga. Gara rehe nde ğa mbo'embo'ei jipi? ei ga Jesus'ga pe.

²⁰—Ojipe'ğa pe nhaporemõ ji imombe'umbe'ui ğandovaki jipi, ei Jesus'ga ga pe. Judeus'ğa jatykahava pype ji ğa mbo'embo'ei jipi judeus'ğa jatykahavuhua pype no. Ji namombe'unhimimi reki ğa pe jipi, ei ga ga pe.

²¹Marã nde euhui ji ve naerũ gara rehe nde ğa mbo'ei jipi javo ji ve? ei Jesus'ga ga pe. Nhirenduhara'ğa koi okwaha nhiremimbo'eagwera. Ğa pe ti emombe'uuka nhinhi'ığa a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

²²A'ea erame guarda'ga – kiroki ga ga ppyvo o'ã – ga Jesus'ga rova petegi.

—Maranuhũrame nde ei poa javo ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga pe? ei ga Jesus'ga pe.

²³A'ero Jesus'ga ei:

—Po ji ete'varuhui, emombe'u ti ji'ete'varuhagwera a'ero, ei ga. Ji ekaturame po ga ndajirovapetegi ramo, ei Jesus'ga.

²⁴Kiro Anás'ga ga rerohoukari Caifás'ga pyri ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga pyri. Opokwariji ğa Jesus'ga.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'ja Pedrova'ea*(Mateus 26.71-75; Marcos 14.69-72; Lucas 22.58-62)*

²⁵A'ea ja Pedro'ga jipe'ei tata pyri o'ama. Igwete pevove'ğa ei ga pe a'ero:

—Nde nderekoi garemimbo'eharamo naerũ? ei ğa ga pe.

Igwete Pedro'ga ei:

—A'ea rui ko ji, ei ga o'mbero ğa pe.

²⁶Igwete ojipe'ga ei Pedro'ga pe no – kiroki ga oporavyky ikwava'êhara'ğa nduvihavuhu'ga pe gapyriva'ero. Pedro'ga gare'yja'ga nambilogipe itymipyra pyri. Igwete ga ei kiro Pedro'ga pe:

—Orohepia po ji nde Jesus'ga pyri itymipyra pyri raji'i, ei ga ga pe.

²⁷—Ji rui tuhẽ koi oji'i, e'ia'ja Pedro'ga ga pe.

Nanime inamutiğa nhi'iği o'ama.

Pilatosva'ea e'i marã Jesus'ga rekoa javo*(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5)*

²⁸Ypyhajive judeus'ğa nduvihava'ğa Jesus'ga rerohoi Caifás'ga rongga hugwi. Governador'ga rongaruvihai pe ğa ga rerohoi Pilatos'ga rongaruvihai pe. Igwete ğa Jesus'ga mondoukari ga mo'amauka Pilatos'ga pyri. Judeus'ğa nduvihava'ğa ndoki ipype. A'ereki judeus'ğa ndoki tuhẽ judeus'garũive'ğa nonga pype ojihe'are'yma ğa ndehe jipi. “Po ti nhande hoi ipype, a'ero po ti nhande nhimbote'varuhui Tupana'ga pe nehẽ,” ei ğa. “Nhanenhibote'varuhurame po

ti nhande ndi'ua'javi toryva rupiara nehẽ,” ei ãa. Nurã judeus'ãa nduvihava'ãa ndoki Pilatos'ga ronga pype. Igwete ãa Jesus'ga mondoukari Pilatos'ga pyri.
 29 A'ero Pilatos'ga ruri mytu'ẽ me javo ãa pe.

—Marã pe'eaãwama Jesus'ga pe naerũ? Marã garekote'varuhua naerũ? ei Pilatos'ga ãa pe.

30 Igwete ãa ei ga pe:

—Po ga ndokote'varuhui jipi hamo, a'ero po ore norokwava'eãgi ga kiro nde ve hamo, e'i tehe ãa Pilatos'ga pe.

31 —Pe tuhẽ ti peroho ga a'ero imbohahyavo ga pe nehẽ penamonhava'ea nhi'ïpo'ruavo nehẽ, ei ga judeus'ãa nduvihava'ãa pe.

Igwete ãa ei:

—Torojuka ti ga novã, ei ãa. Emo romanosramo pe ndapejukaukari ãa ore ve, ei ãa Pilatos'ga pe. Pehe ti pejuka ga a'ero romanosramo, ei ãa ga pe.

Romanos'ãa o'erame oko te'varuhu hete ãa javo, a'ero ãa ãa kutugi yva rehe ãa mbovyã ãa jukavo. Igwete judeus'ãa ei Pilatos'ga pe: “Pehe ti pejuka Jesus'ga romanosramo,” ei ãa. 32 E'i ãa a'ea Jesus'ga nhi'ïpo'ruavo. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe omanoãwama yva rehe nahã ti ãa ji jukai javo.

33 A'ero Pilatos'ga hoal'javi onga pype Jesus'ga mbuhuruka ojipyri.

—Ndehe ko judeus'ãa nduvihavuhetero naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

34 Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe tuhẽ erekwaha nanongara? ei ga. Mara'ngu po nahã ojipe'ãa ji mombe'gwovo nde ve ra'e? ei ga ga pe.

35 —Jihi ko nda'ei a'ea, ei ga. Ji ko judeu rũi! ei Pilatos'ga. Ndere'yja'ãa tuhẽ reki nde pyhy nde rerua ji pyri ikwava'ẽhara'ãa nduvihava'ãa pavẽi, ei ga. Marã nderekote'varuhua naerũ? Nde ãanduvihavuhuro tuhẽ ereko naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

36 —Ji ko vvyakotyve'ãa nduvihava'ãa atyvi, ei Jesus'ga ga pe. Po ji ãanduvihava'ãa ja hamo, a'ero po jireheve'ãa ãa avykyi ji repyga hamo tomondoyme ti ãa ga judeus'ãa nduvihava'ãa po pe javo hamo, ei ga. Ji ko avove'ãa nduvihava'ãa atyvi reki, a'e ji nde ve, ei ga Pilatos'ga pe.

37 A'ero Pilatos'ga ei ga pe:

—Nde ko huvihavuhua tuhẽ naerũ? ei ga ga pe.

—Nde ere'e katu ji ve nde ko huvihavuhua javo, ei Jesus'ga ga pe. Ajo ji ji'a vvyakotyva'ero kako tamombe'u ti ãa pe a'itituhẽva'ea javo, ei ga. Kiroki ãa oko hete a'itituhẽva'ea rehe – ãa ãwendo katu nhinhil'ãa a'ero, ei ga ga pe.

38 —Manongara tuhẽ po a'itituhẽva'ea naerũ? ei Pilatos'ga ga pe a'ero.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Mateus 27.15-31; Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25)

A'ero Pilatos'ga hoal'javi mytu'ẽ me judeus'ãa pyri.

—Ga ndokote'varuhui'i'i, a'e ji pe me, ei ga. 39 Nahã ji ei pe me kiro a'ero. Kwara nanani Páscoa aporame pe ei ji ve ipyhygipyra'ga rehe. A'ero ji ga

mohemukari cadeia hugwi, ei Pilatos'ga ġa pe. Ma'ġa ji amohemuka kiro pe me a'ero? Amohemuka po ti ji pe me Jesus'ga penduvihavuhuhete'ga? ei ga ġa pe.

⁴⁰—Ga rūi tuhē! ei ġa oħapukaita. Teremohemukari tuhē akoja'ga! ei ġa. Barrabás'ga ti emohemuka, ei ġa Pilatos'ga pe.

Barrabás'ga ko governo movahíve'ga okote'varuhuve'ga.

19 ¹A'ero Pilatos'ga Jesus'ga kupepytera nupanupāukari ipira'javuhuva'ea pyvō. ²Igwete soldados'ġa Jesus'ga rerekomemuapotari. Nurā ġa ipovāpovani yhypoa hatiuhūva'ea onhatimaġatuvva'ea apovo. Igwete ġa inoġi Jesus'ga akaġa rehe nahā huvihava'ġa akanitara javo tehe. Igwete ġa imongiukari ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva'ea nanongara huvihava'ġa omongi javo ga pe. ³Nahā ġa Jesus'ga rerekomemui u'ua ga pyri.

—Ejory ti judeus'ġa nduvihavuhuhetero, e'ihu ġa onhi'iġa mondovo ga pe.

Igwete ġa garova petepetegi ga rerekovo. ⁴Aerē Pilatos'ga hoal'javi mytu'ē me judeus'ġa pyri.

—Pehepia ga, ei ga. Kiro ji ga mbuhurukara'javi pe pyri tapekwaha ti ji'ee'yma ga pe. A'ereki ga ndokote'varuhui'i'i reki, ei Pilatos'ga ġa pe.

⁵A'ero Jesus'ga heruri tapy'ynhapiġwaġahiva'ea rerekovo.

Hatiuhūva'ea ga gwereko oakaġa rehe ipovanipyra. Igwete Pilatos'ga ei:

—Kiro ki ga u! Pehepia ga! ei ga ġa pe.

⁶Kiro ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ga repiagi guardas'ġa pavēi. A'ero ġa hapukajahivi javo:

—Ejukauka ga! ei ġa. Embovyruka ga yva rehe!

Igwete Pilatos'ga ei ġa pe:

—Pe tuhē ti pembovy ga jukavo yva rehe, ei ga ġa pe. Ji ki a'e te a'e pe me: Ga ndokote'varuhui'i'i, ei ga ġa pe.

⁷Igwete judeus'ġa ei ga pe:

—Oreramonhava'ea e'i ikwatija hako: “Kiroki ga ombotegwete Tupana'ga –pejuka po pe gaha hamo,” ei ahe hako, ei ġa. Nurā reki ore ga jukaukapotari kiro. A'ereki ga e'i: “Ji ko Tupana'ga ra'yramo ako,” ei ga, ei ġa Pilatos'ga pe.

⁸A'ea renduvame Pilatos'ga kyhyjihetei mara'ngu po ga Tupana'ga ra'yra'ga tuhē javo. ⁹Igwete ga hoal'javi ongaruvihava pype javo Jesus'ga pe:

—Mome ahe tuhē nde naerū? ei ga ga pe.

Emo Jesus'ga nonhi'iġi ga pe. ¹⁰Igwete Pilatos'ga ei ga pe:

—Nerenhi'iġihū nde ji ve? ei ga. Nderekwahavi tuhē nde jipopoakara naerū? Ġanduvihavamo ji erame ġa pe po ti ġa nde mohemi nehē, ei ga. Ji erame ġa pe po ti ġa nde kutugi yva rehe nde jukavo nehē, ei ga Jesus'ga pe.

¹¹Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tupana'ga nde mbopopoakaramame jate po nde popoakaramo ji jukavouka ġa pe, a'e ji nde ve, ei Jesus'ga ga pe. Nurā kiroki ga ji mondouka nde ve – nde hohe'i tehe ga rekote'varuhui a'ero, ei ga ga pe.

¹²A'ero Pilatos'ga ei ovytyteri pe: “Tamoheureka tuhê ti Jesus'ga.” Judeus'ğa okwaha a'ea. Nurã Pilatos'ga horame ģa pyri ģa hapukajahyhivi ga pe:

—Ga mohemukarame po ti nde nderekokatua'javi nhanderuvihavuhu'ga pe César'ga pe. A'ereki Jesus'ga e'i tehe: “Jihi ko ģanduviuhuhetero,” ei ģa. Nanongara'ğa ko omovahĩ César'ga. Jesus'ga mohemukara renduvame po ti César'ga nhimboahihetei nde ve a'ero nehê, ei ģa Pilatos'ga pe.

¹³A'ea renduvame Pilatos'ga Jesus'ga mbuhurukari onga hugwi. Igwete ga apygi juizes'ğa apykava rehe oina – perope ģa omondo itapereuhua yja rehe inoģa. Judeus'ğa nhi'igimo pevova'ea rera ko Gabatã. ¹⁴Kiro ko sexta-feira. A'ea rupi judeus'ğa omboavujikwe mbatera toryva rupiara Páscoa rupiara. Ahaji katu Pilatos'ga apygi a'ero, ta'e ti kiro gareaporoģita pe javo judeus'ğa pe.

—Pehepia te pejuvihavuhete'ga! ei ga Jesus'ga repiuka ģa pe.

¹⁵Emo ģa hapukajahyhivuhui javo ga pe:

—Embovyruka ga! ei ģa. Embovyruka ga! Ejukauka ga yva rehe! ei ģa ga pe.

—A'iti re po ti ji ga mbovyrukari ga jukavouka penduvihavuhete'ga nehê? ei Pilatos'ga ģa pe javo.

—César'ga jate ko oreruvihavuhu'ga! ei ģa ga pe. Ndorogwerekoi ore ojipe'ga oreruvihavuhuro, ei ikwava'ĕhara'ğa nduvihava'ğa ga pe javo.

¹⁶A'ero Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari ģapo pe soldados'ğa ti tokutu ga yva rehe ga mbovy javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovy

(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43)

¹⁷Igwete soldados'ğa Jesus'ga rerohoi a'ero cidade hugwi. Gajati'yva rehe ģa herohoukari ga pe yva gajukahava rupiara. Aerê ģa Jesus'ga rerovahemi vvytyra rehe. Vvytyra rera ko Aheapindava. Judeus'ğa e'i jupe Gólgota.

¹⁸⁻²³Pevo ģa Jesus'ga rerovahemi hekyita gapira ga hugwi. Igwete ģa ga kutugi a'ero yva rehe ga mbovy ga mo'ama ga jukavo. Ojikwe Pilatos'ga okwatijarukaripe yva raygwera rehe. Igwete ga imondoukari ikutugauka Jesus'ga arimo. Nahã i'ei ikwatijara: “Agwa'ga ko Jesus'ga Nazarépeve'ga. Ga ko judeus'ğa nduvihavuhete'ga,” e'i ikwatijara yva raygwera rehe. Pilatos'ga okwatijaruka a'ea judeus'ğa nhi'igimo. Okwatijaruka ga romanos'ğa nhi'igimo no. Okwatijaruka ga gregos'ğa nhi'igimo no. Igwete Pilatos'ga imondoukari yva raygwera ikutugauka yva rehe Jesus'ga arimo. A'ero he'yjuhuve'ğa nhi'igi jupe judeus'ğa. A'ereki ira'agwe Jesus'ga kutuhava cidade hugwi. A'ero ikwava'ĕhara'ğa nduvihava'ğa ei Pilatos'ga pe novã:

—Terekwatijarukari: “Ga ko judeus'ğa nduvihavuhete'ga,” ei ģa ga pe. Nahã ekwatijaruka: “Agwa'ga e'i ojive: ‘Ji ko judeus'ğa nduvihavuhetero.’” A'ea ekwatijaruka inoģa hehe, ei ģa Pilatos'ga pe novã.

(João 19.17)

Emo Pilatos'ga e'i ġa pe:

—Na tu ve te nhirembikwatijarukaragwera, ei ga.

Igwete soldados'ġa Jesus'ga kutugi yva rehe ga mbovya ga mo'ama ga jukavo. Igwete ġa mokonhava'ea mbojogvovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama ojipea rehe yva rehe. Jesus'ga ahepyteri pe o'ã.

Aerē soldados'ġa ipyhygi gapira ima'eamo ojohupeupe. Quatrove'ġa onhinanhinani ipyhygi ojipeji gapira ojive. Aerē ġa ojipea ipyhygi nimbojahaviva'ea kirojateva'ea. ²⁴Igwete ġa ei ojohupe:

—Kia ti timbotararagyme, ei ġa ojohupe. Manamo po ti nhande herekoi gapira nehē? ei ġa. Timombo'ri ti ita'java'ea herekohavamo, ei ġa ojohupe.

Nurã ãa imombo'ri gapira rehe. Nahã soldados'ãa ndekoi tapy'ynhapira rehe a'ero. Oma'ema'ẽ ãa Jesus'ga pira ga nhi'ïpo'ruavo a'ero. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoãwenonde Cristo'ga nhi'iãaãwama hako. Nahã Cristo'ga ei:

“Oma'ẽ ãa jipira ojohupe,” ei ga.

“Ojipea rehe ãa imombori ita'java'ea,” ei ga.

Ikwatijara omombe'u ganhi'iãaãwama hako. Na tuhẽ reki soldados'ãa ndekoi gapira rehe a'ero ipojoykavo ojive ikwehe.

²⁵Kiro Jesus'ga o'yembora repiagi. Pevo ahe ami Jesus'ga kutuhava pyri. Jesus'ga yembora irũhãa pevo o'ã ahe pyri no Mariahãa no – kiroki hãa Clopas'ga rembirekohãa. Maria Madalenahãa pevo o'ã ãa pyri no.

²⁶Kiro Jesus'ga o'yembora repiagi a'ero ãwemimbo'ehara'ga reheve ãwemiarõhara'ga reheve. A'ero ga ei o'yembora pe:

—Ha'i, ei ga. Gaha po ti oko ndera'yra ja nehẽ ji py'rovo nehẽ, ei ga ahe ve.

²⁷ãwemimbo'ehara'ga pe ga ei a'ero:

—Hãa po ti oko ndehya ja nehẽ, ei ga. Ereko katu ti hãa a'ero eyhãaramo, ei Jesus'ga ga pe.

A'ero garemimbo'ehara'ga ahe rerohoi ãwonga pe. Igwete ga ahe repiakatui jipi.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49)

²⁸Aerẽ Jesus'ga ei ovyvteri pe: “Anhi'ïpo'ru pa ji Tupana'ga kiro,” ei ga. Kirẽ ga ei:

—Jiygwei ji.

A'ea erame ga onhi'ïpo'ru ahe. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve Cristo'ga ygwejaãwama mombe'gwovo hako.

²⁹Gwereco pevo vinho tajahiva'ea ya'ia pype. A'ero ãa ipyhygi jyruhuva'ea imondeva vinho pype ipimombyga vyvra rehe hissopo rehe. Igwete ãa imbovyri imondovouka Jesus'ga juru pe topyte ti ga javo. ³⁰Ipyterame Jesus'ga ei a'ero:

—Anhi'ïpo'ru pa ji, ei ga.

A'ero ga nhova'apyni omanomo.

Oykikutu ahe Jesus'ga

³¹Aerẽ judeus'ãa nduvihava'ãa hoi javo Pilatos'ga pe:

—Emopenuka ti yvareheve'ãa netymakaãa tomanoãatu ti ãa, ei ãa ga pe. A'ero po ti ãa ahera'oa mbojyvi herogwovo nehẽ, ei ãa ga pe.

E'i ãa a'ea Pilatos'ga pe. A'ereki a'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava ãa pe. Ndototari ãa ahera'oa mo'amipyra yva rehe sãbado rupi oporavykye'yama rupi. A'ereki a'ea ko huvihahetea ãa pe sãbado Pãscoa rekoro ãwaramo. Nurã ãa hoi javo Pilatos'ga pe tomopenuka ti ga ãanetybakaãa ãa jukavouka javo.

³²A'ero Pilatos'ga soldados'ãa mondoukari yvareheve'ãa pyri. Igwete ãa hoi

Jesus'ga aherovaive'ga retymakağa nupamo imopena. Kirẽ ğa hoi ojipe'ga pyri
 Jesus'ga rovai garetymakağa nupamo imopena. ³³Urame Jesus'ga pyri ğa ei reki:
 —Omano jipe po ahe ra'e, ei ğa.

Nurã ğa nomopeni Jesus'ga retymakağa. ³⁴⁻³⁷Emo soldado'ga Jesus'ga
 ykikutugi ta'akwara pyvõ. Kiro gara'oa hugwi turi garekoa yhya pavẽi.

(João 19.42)

Imopene'y mame Jesus'ga kağa soldados'ğa onhi'ĩpo'ru ahe. A'ereki nahã Tupana'ga okwatijaruka ahe ve imombe'uuka hako.

“Nomopeni'i'i po ti ģa gakağa nehẽ,” e'i ikwatijara hako.

Ojipea Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no:

“Gwepigwepia po ti ģa ģwembikutuhara'ga nehẽ,” e'i ikwatijara hako.

Kiroki ga omombe'u kiro pe me – gaha gwepia tuhẽ Jesus'ga manoagwera ikwehe. Omombe'u ga kiro pe me taperovia ti javo.

Omombe'u katu ga. Okwaha hete ga a'ea a'itituhẽva'ea ji amombe'u javo.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56)

³⁸⁻³⁹ Aerẽ José'ga hoi javo Pilatos'ga pe. Cidade de Arimatéia pe José'ga ruvi. Ojiko nhimi ga Jesus'ga rehe. A'ereki ga okyhyji judeus'ğa nduvihava'ğa hugwi. Igwete ga hoi javo Pilatos'ga pe.

—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa, ei José'ga ga pe.

—Kwa, ei Pilatos'ga. Eroho ti a'ero, ei ga ga pe.

A'ero ga hoi Jesus'ga ra'oa pyri Nicodemos'ga pavẽi – gaha ymya oho Jesus'ga pyri ga repiaga ypytunimo raikwehe. Nicodemos'ğa gweroho perfume apopyra ojupi. Japopyra ko mirra mohağa'java'ea aloés pavẽi yvahugwiva'ea memei. He'yiva'ea ģa gweroho trinta e cinco quilos. Ipohyi hete japopyra. A'ero ģa hoi ipyhyga Jesus'ga ra'oa. ⁴⁰Igwete ģa a'ea imamani tapy'ynhapipyryva pyvõ imondovo perfume apopyra tapy'ynhapira pype inoğa. A'ereki nahã judeus'ğa omboavujikwe ahera'oa jipi ahetyma renonde. ⁴¹Ira'agwe tuvi itymipyra Jesus'ga jukahava hugwi. Gwereco pevo itaruvihavuhua kwaruhua ahetyhavamo. Ndogwerecoangavi ve ahera'oa ipype. ⁴²Ira'agwe ģwaramo José'ğa Jesus'ga ra'oa rerohoi pevo imondovo inoğa ipype. A'ereki ģaporavykye'yma sábadu u ģwerĩ.

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12)

20 ¹Domingo rupi ppyhajive Maria Madalena hã hoi itaruvihavuhua kwaruhu pe hepiaga – perope ģa ono Jesus'ga ra'oa. Nako'eğatui ve hã horame. Igwete hã hepiagi itauhua ikwaruhua rovapytymbava.

—Ope'auhu ģa itauhua jurukwara hugwi! ei hã.

²Igwete hã jivyri onhana ua tamombe'u ti Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe javo. A'ero hã ruri Simão Pedro'ga pyri ojipe'ga pyri no Jesus'ga remiarõhara'ğa. Igwete hã imombe'ui ģa pe.

—Ġwenohẽ po ģa nhandepojoykahareteva'ea ra'oa ikwaruhua hugwi raji'i, ei hã. Ore ndorokwahavi kiro ahenogagwera, ei hã ģa pe.

³Nurã Pedro'ga hoi ojipe'ga pavẽi ogwovo itakwaruhu pe hepiaga. ⁴Onha memei ģa ojogwerogwovo. Ojipe'ga koji'i tehe onha Pedro'ga hohe ogwovo. Igwete ga vahemypyri ikwaruhu pe. ⁵A'ero ga apyni tapy'ynhapipyryva repiaga

ipype. Emo ga ndoki ipype. ⁶Kiro Simão Pedro'ga vahemi ga reviri okiavo ipype. Igwete ga hepiagi tapy'ynhapipyryva no. ⁷Pevo tuvi Jesus'ga akağa mamani pyra no. A'ea ko irupe'i tuvi tapy'ynhapipyryva hugwi onhimamana oina. ⁸Kiro ojipe'ga reki ipype a'ero hepiaga – kiroki ga urypy ikwaruhu pe novia. Igwete ga hepiagi herovia Jesus'ga kwerava. ⁹A'ea rupi onhimi ve ġa pe ikwatijara remimombe'ua. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i jipe: “Okwera'ja tuhẽ po ti ga omanoa hugwi nehẽ,” e'i ikwatijara hako. Emo a'ea onhimi ve ġa pe. ¹⁰Igwete ġa jogwerojivrya'javi onga pe a'ero ojogwerokuva.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalenava'ea pe
(*Mateus 28.9-10; Marcos 16.9-11*)

¹¹Aerẽ Maria Madalenahẽa hoal'javi ojehe'gwovo o'ama mytu'ẽ me ikwaruhua pyri. Ojehe'orame hẽa nhova'apyni hepiaga ikwaruhua pype. ¹²Igwete hẽa mokonha'ġa ndepiagi pevo Tupana'gapyrive'ġa. Tiġahivuhu ġapira. Oapy ġa oina Jesus'ga noġagweri pe. Ojipe'ga oapy Jesus'ga akaġagweri pe. Ojipe'ga Jesus'ga pyagweri pe oapy oina. ¹³Igwete Mariahẽa ġa ndepiagi. A'ero ġa ei hẽa pe:

—Kui'i, maraname nde jehe'oi?

—Ġwenohẽ ġa jipojykahareteva'ea ra'oa, ei hẽa. Ji ndakwahavi ahenoġagwera a'ero, ei hẽa ġa pe.

¹⁴Onhi'igirẽ hẽa jirovagi Jesus'ga repiaga novia ga mombaragwahave'yima. ¹⁵Igwete ga ei hẽa pe o'ama:

—Kui'i, gara rehe nde jehe'oi e'ama? Ma'ġa nde ereheka naerũ? ei ga hẽa pe.

Igwete hẽa etehei oyvyteri pe: “Ga ko itymipyra repiakatuhara'ga.” Nurã hẽa ei ga pe:

—Po nde ahera'oa rerohoi raji'i emombe'u ti ji ve ahenoġagwera taroho ti a'ero, ei hẽa ga pe.

¹⁶—Maria, ei Jesus'ga hẽa pe.

Kiro hẽa jirovapavi ga koty ga repiakatuavo.

—Raboni, ei hẽa ga pe. (A'ea judeus'ġa e'i ombo'ehara'ġa pe.)

¹⁷—Tajipyhygi, ei Jesus'ga hẽa pe. A'ereki ji ndajupiri ve jiruva'ga pyri, ei ga. Eho ti nhiirũ'ġa pyri nhiremimbo'ehara'ġa pyri. Emombe'u ti nhinh'i'ġa ġa pe tokwaha ti ġa javo, ei ga. Kiro po ti ji jupiri jiruva'ga pyri ġanduvete'ga pyri. Gaha ji ambohete Tupana'ga. Gaha ġa ombohete no, ei ga. Emombe'u ti ġa pe tokwaha ti ġa jihoagwama ga pyri, ei Jesus'ga hẽa pe.

¹⁸Igwete Maria Madalenahẽa hoi Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pyri javo.

—Ahepia ko ji nhandepojykaharete'ga ko! ei hẽa ġa pe.

Igwete hẽa imombe'upavi Jesus'ga nhi'i'ġa ojive.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe
(*Mateus 28.16-20; Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49*)

¹⁹A'ea rupi jitehe domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ndekoi onhimono'oġa onga pype ppytunimo. Hovapytymba katu ġa. A'ereki ġa

okyhyji hete judeus'gã nduvihava'gã hugwi. Emo Jesus'ga uhu o'ama ojipiuka gapyteri pe.

—Tu katu ti pepy'a, ei ga gã pe.

²⁰Onhi'iğame gã pe ga hepiukari opokutugagwera oykikutugagwera reheve. Ga repiagame gã ndoryndoryvamo a'ero. ²¹Kiro Jesus'ga ea'javi gã pe:

—Tu katu ti pepy'a, ei ga. Jiruva'ga ji mbuhuruka avo ikwehe tomombe'u ti ga nhinhi'iğã javo ji ve ikwehe. Na jitehe po ti ji pe mondoukari nehẽ no tapemombe'u ti nhinhi'iğã ojipe'gã pe nehẽ no, ei ga gã pe.

²²A'ero ga ipyi gã ndehe.

—Kiro ji imondoi Tupana'ga ra'uva pe me. Peko ti a'ea rehe a'ero, ei ga gã pe. ²³Po ti pe ei ojipe'gã pe Tupana'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi javo, a'ero ga imombori tuhẽ gã hugwi, ei ga. Po ti pe ei gã pe Tupana'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi javo, a'ero ga nomombori tuhẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga ojipiuka Toméva'ea pe

²⁴Ojipe'ga Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduvi pevo jara'gã pyri Jesus'ga jipiukarame gã pe. O Gêmeo ei gã ga pe Tomé'ga pe. ²⁵Igwete jara'gã ei ga pe:

—Orohepia ore Jesus'ga oji'i, ei gã imombe'gwovo ga pe novia.

E'ia'jaa'ja gã ga pe novia. Emo ga ndogweroviarihu gånemimombe'ua ojive. Igwete ga ei gã pe:

—Ji tahepia na'ẽ ti itaju'ia rembikutugagwera gapo pe, ei ga.

Tamondo na'ẽ ti nhipua itaju'ia rembikutugagwera rehe. Tapo'ẽ na'ẽ ti gaykikutugagwera pype, ei ga. Nhipo'ẽ'e'ymame po ti ji ndaroviaru tuhẽ gakwerava'java nehẽ, ei Tomé'ga gã pe.

²⁶Irúa domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'gã nhimono'oğã'javi onga pype. A'ea rupi Tomé'ga reko'i gã pyri a'ero. Ġwovapytymbava'ja gã onga novia. Emo Jesus'ga uhu o'ama gã pyri ojipiukara'java gã pe.

—Tu katu ti pepy'a, ei ga gã pe.

²⁷Igwete ga ei:

—Tomé, embuhu ti epua jipokutugagwera repiaga, ei ga. Epo'ẽ ti jiykikutugagwera pype. Erovia tuhẽ ti jikweravagwera a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

²⁸A'ero Tomé'ga ei ga pe:

—Nde ko jipojykaharetero tuhẽ! Tupanamo tuhẽ ko nde! ei ga.

Orombohete ji nde, ei ga.

²⁹—Ji repiaga gwaramo nde heroviaru a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Emo pyry hete jirepiage'yve'gã pe gã heroviarame ojikoga ji rehe, ei ga.

Okwatija ahe toko ti gã Tupana'ga pyri javo

³⁰Jesus'ga oapoapo hete ahemonhimomby'ava'ea gwemimbo'ehara'gã pyteri pe jipi. Ji namombe'upavi ikwatijarame agwa. ³¹Kia ki a'e te ji kwatija taperovia hete ti Jesus'ga rekohava javoji. A'ero po ti pe ei: “Ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo. Ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhẽ,” pe'e

po ti pe ga pe. Akwatija ji pe me tapendeaporoğita pyahu ti no pejikogame Jesus'ga rehe. A'ero po ti pe ndekoi avuirama yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ.

Jesus'ga ojipiuka seteva'ea pe

21 ¹ Aerẽ Jesus'ga jipiukara'javi ġwemimbo'ehara'ğa pe a'ero okweravirẽ omanoa hugwi. Ypiahu pe Tiberiades pe ga jipiukara'javi ġa pe. Nahã a'ero. ² Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ojogwereco ojogwerojuva: Simão Pedro'ga, Zebedeu'ga ra'yra'ğa, Tomé'ga no – ga pe ġa ei o Gêmeo. Natanael'ga oko ġa pyri no – gaha u cidade de Caná pe Galiléiapeve'ğa gwyrı pe. Mokonha'ğa ojogwereco ġa pyri no. ³ Igwete Simão Pedro'ga ei ġa pe:

—Koro ji hoi imomboha pira mboahava, ei ga.

—Toroho ti nde rupi, ei jara'ğa ga pe.

Igwete ġa jogwerohoi onhinhağa yharuhua pype ojogwerogwovo. Nombo'ari'i'i reki ġa imoğo'eamo. ⁴ Kwara po'rirame Jesus'ga jipiukari o'ama yembe'yi pe. Emo garemimbo'ehara'ğa nonhimombaragwahavi ve ga rehe. ⁵ Igwete ga ei ġa pe:

—Napembo'ari pe mo? ei ga.

—Norombo'ari ore, ei ġa.

⁶—Pemombo ti pejovai pytera koty, ei ga. A'ero po ti pe imbo'ari nehẽ, ei ga ġa pe.

A'ero ġa imombori ojavai pytera koty. Kiro ġa nombo'ava'javi pira mboahava yharuhua pype a'ero. Tegwete ġa pe. A'ereki ipohyi hete ġa pe pirare'yjuhua rerekovo ġwaramo. ⁷⁻⁸ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga garemiarõhara'ga ei Pedro'ga pe:

—Nhandepojkaharete'ga ko kiro oko, ei ga.

A'ea renduvame Simão Pedro'ga imongi opira i'arimova'ea nhapytiammo ojihe. A'ereki ġa imbo'arame gwekyi opira. Igwete ga pori y pe ua. A'ereki ġa ira'agwe u yembe'yva hugwi cem metros. Igwete jara'ğa nduri yharuhua pype imoatamo pira mboahava herua pirahetehua reheve. ⁹ Jesus'ga omoka'ẽ pira tatapynha pyvõ o'ama yembe'yi pe. Pão ga gwereco no. Igwete ġa nduri o'eamo yhara hugwi hepiaga. ¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peru ti mo penhimimbo'aripyra, ei ga ġa pe.

¹¹ Kiro Simão Pedro'ga henohemi herohyryryga imboahava herua yembe'yi pe. Tynahẽ hete imboahava pirahetehua rerekovo. A'ereki he'yjuhu pira cento e cinquenta e três. Huvihaviha hete pira. Emo pira mboahava ndotorogi reki. ¹² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—He pejiyo i'gwovo mo, ei ga.

Garemimbo'ehara'ğa opojihu javo ga pe manamo nde javo. A'ereki ġa okwahavipe ga ko nhandepojkaharete'ga javo. ¹³ Igwete Jesus'ga hoi ipyhyga pão pira moka'embyra reheve ima'eamo ġa pe.

¹⁴ Três kiro Jesus'ga jipiukara'javi ġwemimbo'ehara'ğa pe a'ero okweravirẽ omanoa hugwi.

(João 21.11)

Jesus'ga onhi'í Pedrova'ea pe

¹⁵ Ña i'upavirẽ Jesus'ga ei Simão Pedro'ga pe João'ga ra'yra'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Enhimombe'u ti kiro ji ve. Jara'ga hohe'i tehe nde ji arõhetei? ei ga ga pe.

—Na tuhẽ. Ji ko oroarõ hete nde, ei ga. Nde erekwaha nhiremiarõhetea, ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Nahã ti a'ero. Ovelhas repiakatuhara'ğa gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehopia katu jireheve'ğa mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

¹⁶ Kirẽ Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arõ hete nde? ei Jesus'ga ga pe.

—Oroarõ hete ko ji ndehe. Nde erekwaha nhiremiarõhetea, ei Simão Pedro'ga.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ğa gwereko katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ereko katu jireheve'ğa mbo'eavo nhinhi'ğa rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

¹⁷ Kirẽ Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arõ hete nde?

A'ero Simão Pedro'ga rekoveveuhuro a'ea ero gwaramo ojive. A'ereki três vezes Jesus'ga ea'jaal'javi ga pe: “Ji arõ hete nde?” Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, erekwaha pa nde mbatera. Nde erekwaha nhiremiarõhetea! ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ğa gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehapia katu jireheve'ğa mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.
 18 Amombe'u katu tuhê ji nde ve: Evoja'irame nde eremongi epira egwovo enhimimbotarimova'ea rupi ekovo raikwehe, ei Jesus'ga ga pe. Aerê exava'erame po ti nde epoa pyhoi nehê. A'ero po ti ojipe'ga nde kwari nde rerogwovo nehê – perope nde nderehopotari, ei ga Simão Pedro'ga pe.

19 Ga manaogwama pe Jesus'ga ei. Omombe'u ga ga pe nahã po ti nde manoi nehê javo.

—Nde manorame po ti ojipe'ğa ei nehê: “Simão Pedrova'ea ndopohiri Tupana'ga hugwi omanorame pyry hete Tupana'ga ji ve javo,” e po ti ğa nde mombe'gwovo nehê, ei ga. Nahã po ti nde hepiukari Tupana'ga ruvhavuhuhetea ğa pe emanorame nehê, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

Kirê Jesus'ga ei ga pe:

—Eko tuhê ti nhiremimbotarimova'ea rupi nehê, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea e'i Jesus'ga pe: Marã po ti ga rekoi nehê?

20 A'ero Simão Pedro'ga jirovagi ojipe'ga repiaga. A'ereki ğa ndeviri ga ruri Jesus'ga remiarôhara'ga – gaha ojity Jesus'ga pyri ğa i'urame ojogwerojuva Jesus'ga manoa renonde ikwehe. A'ea rupi ga ei Jesus'ga pe ikwehe: “Jesus, ma'ğa pe nde ei: ‘Kiro po ti ga ji mondoukari ęapo pe topyhy ğa ga javo?’” ei ga Jesus'ga pe ikwehe. 21 Kiro Pedro'ga jirovagi akoja'ga repiaga ga rurame ojiviri. A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Oro ga, marã po ti ga rekoi aerê nehê naerũ? ei ga.

22 Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehê, ei ga. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ? Ndehe ti eko nhiremimbotarimova'ea rupi, a'e ko ji nde ve, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

23 Aerê Jesus'gareheve'ğa imonhimoanhani javo tehe ojipe'ğa pe.

—Akoja'ga po ti nomanoi nehê Jesus'ga remimbo'ehara'ga, e'ie'i tehe ęa.

Emo Jesus'ga nde'i reki: “Nomanoi po ti ga nehê.” Nahã ga e'i: “Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehê. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ?” A'ea Jesus'ga ei ga mombe'gwovo Pedro'ga pe.

24 Akoja'ga – ga pe ęa e'i tehe nomanoi po ti ga javo – gaha omombe'umbe'u pa Jesus'ga reaporoęita. A'ea jitehe ga okwatijatija inoęa. Orokwaha tuhê ore a'iti tuhê garemimombe'ua javo, a'e ji.

25 Gwereco hete ojipea Jesus'ga rembiapoagwera onhimongyavo. Po ti ahe ikwatijapavi garembiapoagwera a'ero po ti yvya koty ndohypavi aherembikwatijara rehe nehê ovuhu, a'e ji.